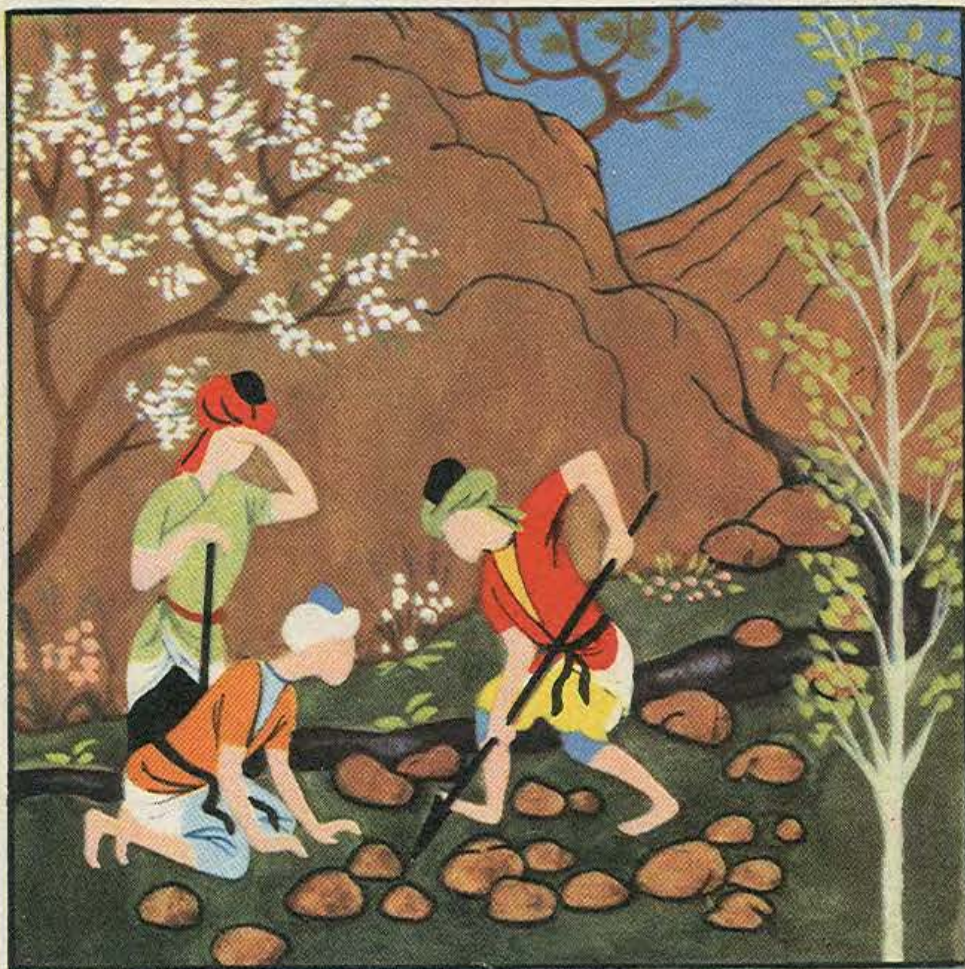

TOLVAJOK KÚTJA

PERZSA
NÉPMESÉK

TOLVAJOK KÚTJA

PERZSA NÉPMESÉK

Népek meséi

Európa könyvkiadó Budapest 1963

Válogatta, fordította, az utószót és a jegyzeteket írta Simon Róbert

A fordítás a következő perzsa népmeseegyűjteményekből készült

Fazlollah Mohtadi Szobhi: AFSZANEHA-Je KOHAN (Régi mesék). I. kötet (4. kiadás, Teherán, 1957). II. kötet (3. kiadás, Teherán, 1955). (Rövidítés: ÁK.)

Fazlollah Mohtadi Szobhi: DIVAN-E BALKH (A bálhi törvényszék.) (2. kiadás, Teherán, 1955.) (Rövidítés: DB.)

Fazlollah Mohtadi Szobhi: DEZS-E HOSROBA (Az elvarázsolt vár) (2. kiadás, Teherán, 1957.) (Rövidítés: DH.)

Arthur Christensen: CONTES PERSANS EN LANGUE POPULAIRE (Köbenhavn, 1918.) (Rövidítés: CP.)

TOLVAJOK KÚTJA

PERZSA NÉPMESÉK

Népek meséi

Európa könyvkiadó Budapest 1963

Válogatta, fordította, az utószót és a jegyzeteket írta Simon Róbert

A fordítás a következő perzsa népmeseegyűjteményekből készült

Fazlollah Mohtadi Szobhi: AFSZANEHA-Je KOHAN (Régi mesék). I. kötet (4. kiadás, Teherán, 1957). II. kötet (3. kiadás, Teherán, 1955). (Rövidítés: ÁK.)

Fazlollah Mohtadi Szobhi: DIVAN-E BALKH (A bálhi törvényszék.) (2. kiadás, Teherán, 1955.) (Rövidítés: DB.)

Fazlollah Mohtadi Szobhi: DEZS-E HOSROBA (Az elvarázsolt vár) (2. kiadás, Teherán, 1957.) (Rövidítés: DH.)

Arthur Christensen: CONTES PERSANS EN LANGUE POPULAIRE (Köbenhavn, 1918.) (Rövidítés: CP.)

HOL VOLT EGYSZER, HOL NEM VOLT

*Hol volt egyszer, hol nem volt,
töpörödött kis anyó
kéklő kupolán guggolt.
Olajat sajtolt a ló,
a szamár köszörűs volt,
henteslegény a kutya,
a macska meg fűszert mér.
Nemezt ványol a teve,
orsót pörget az egér,
fiacskája sírdogál.
Táncot ropott a szúnyog,
kötélen táncolt a pók.
Az elefánt inni ment,
kitörte az agyarát.
„Jaj, anyácskám – jajgatott
a fogócskám úgy sajog!
Hívd a felcsert, hívjad már,
a jó embert, hívjad már,
hogy kihúzza a fogócskám,
a szívem se fájjon többé“*

A BOLHA A KEMENCÉBEN

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy bolha. Nagy barátságban volt egy hangyával. Egyszer a bolha azt mondja:

– Kilyukadt a gyomrom az éhségtől. Meg kellene foltozni valamivel.

– Én is amondó vagyok – feleli a hangya.

Tanakodni kezdtek.

– Mihez fogjunk? Mit szerezzünk? A diónak héja van, a mazsolának szára van, az olajbogyónak meg magja van. Legjobb lesz, ha búzát szerzünk. A malomban megőröljük, kenyeret sütünk és megesszük.

Ment a bolha, hozta a búzát, odaadta a hangyának. A hangya a malomba vitte. Megőrölte, hazahozta. Tésztát dagasztott egy tálban, cipót formált. A bolha gondolt a tűzre. Tüzet rakott a kemencében, jól megrakta, befűtötte. Az első cipót még be sem tette, bepottyant a kemencébe, el is égett.

A hangya, mikor meglátta, jajveszékelt, a ruháját s gallérját is megszagatta. Aztán kifordult a házból, s hamut hintett a fejére.

Látja mindezt egy galamb a fán. Megkérdezi:

– Szegény hangya, mi bajod?

A hangya meg így felelt:

– A bolha a tűzbe vészett, a hangyát a bánat marja.

A galamb erre a farkából néhány tollat kitépett. Kérdi a fa:

– Szegény galamb, miért téped a tolladat?

Az meg:

– A bolha a tűzbe vészett; a hangyát a bánat marja, a galamb a tollát tépi.

Erre a fa hullatni kezdte levelét.

Egy patak folyt a fa alatt. Látja, hogy a fán alig van levél.

Kérdi:

– Hát te fa, mért hullatod a lombod?

A fa feleli:

– A bolha a tűzbe vészett, a hangyát a bánat marja, a galamb a tollát tépi, a fa levelét hullatja.

A patak megzavarodott, s a búzatábla felé tartott.

A búza kérdi:

– Szegény patak, vized miért zavaros?

A patak mondja:

– A bolha a tűzbe veszett, a hangyát a bánat marja, a galamb a tollát tépi, a fa levelét hullatja, a patak megzavarodott.

A búza erre földig hajtja kalászát

Jön egy paraszt, látja, hogy a búzakarász földig hajolt.

Megkérdezi:

– Búza, búza, miért hajtod földig a kalászkodat?

A búza mondja:

– A bolha a tűzbe veszett, a hangyát a bánat marja, a galamb a tollát tépi, a fa levelét hullatja, a patak megzavarodott, a búza a földig hajolt.

A paraszt erre az ásóját vállára vetette, s visszafordult hazafelé. Látja a lánya, hogy az apja a vállán hozza az ásóját. Kérdezi tőle:

– Édesapám, miért van az ásó a válladon?

A paraszt mondja:

– A bolha a tűzbe veszett, a hangyát a bánat marja, a galamb a tollát tépi, a fa levelét hullatja, a patak megzavarodott, a búza a földig hajolt, az apád meg az ásóját vállára vetette.

A lány kezében egy csupor aludttej volt. Meg akarták enni kenyérral. Fogta erre a csuprot, s az aludttejet az arcára öntötte.

Meglátja az édesanyja. Kérdezi:

– Lányom, lányom, arcod miért aludttejes?

Lánya erre:

– A bolha a tűzbe veszett, a hangyát a bánat marja, a galamb a tollát tépi, a fa levelét hullatja, a patak megzavarodott, a búza a földig hajolt, az apám meg az ásóját vállára vetette, én pedig az aludttejet az arcomra kentem.

Anyja éppen kenyeret sütött a kemencében. Odahajolt akkor a tűzhöz, és megégette a mellét.

Megjött a fiú. Kérdezi az anyját:

– Édesanyám, miért égetted meg magadat?

Anyja mondja:

– A bolha a tűzbe veszett, a hangyát a bánat marja, a galamb a tollát tépi, a fa levelét hullatja, a patak vize megzavarodott, a búza a földig hajolt, az apád meg az ásóját vállára vetette, a húgod az aludttejet az arcára kente, és én megégettem magam.

A fiú erre tintatartójának sarkával kiszúrta az egyik szemét. Elment az iskolába. Látja a tanító, hogy a fiúnak hiányzik a fél szeme. Kérdi tőle.

– Hát te gyerek, mi történt a fél szemeddel?

A fiú feleli:

– A bolha a tűzbe vészett, a hangyát a bánat marja, a galamb a tollát tépi, a fa levelét hullatja, a patak megzavarodott, a búza a földig hajolt, az apám meg az ásóját vállára vetette, a húgom az aludttejet az arcára kente, az anyám megégette mellét, és én fél szemem kiszúrtam.

A tanító erre a fél bajuszát nyomban kitepte. Kiment az utcára.

Meglátja egy szamár. Megkérdezi a tanítót:

– Ej, te szegény tanító, hová lett a fél bajuszod?

A tanító meg így felel:

– A bolha a tűzbe vészett, a hangyát a bánat marja, a galamb a tollát tépi, a fa levelét hullatja, a patak megzavarodott, a búza a földig hajolt, az apa meg az ásóját a vállára vetette, a lány az aludttejet az arcára kente, az anya megégette mellét, a fiú fél szemét kiszúrta, én pedig kiteptem a fél bajuszomat.

A szamár erre két lábra állt, nagy hahotára fakadt, és azt mondta:

– Jókedvemben táncot ropok. Hogy milyen ostobák vagytok! Ha bolha kell, mindjárt adok!

A RÓKASEJK

Volt egyszer, hol nem volt, Allahon kívül senki sem volt. Volt egyszer egy róka, akinek egyre csak a ferde utakon járt az esze, úgyhogy még a belei sem nőttek egyenesre.

Nap nap után csak egyvalamivel törődött. Ügyesen törbe csalta a tyúkokat és a madarakat, és mind megette őket. Lassanként már mindenki ismerte őkelmét, és senki sem hitt a szavának. Ha csak az árnyékát meglátták, futottak is már onnan egy fárszánhnyira.

Látta a róka, hogy rosszul áll a szénája. Elvonult ekkor egy sarokba, és meghányta-vetette a dolgát. Végül az az ötlete támadt, hogy megváltoztatja a ruháját.

Egyszer, úgy naplemente felé, egy romos hely mellett haladt el. Meglát ott egy ahundot, aki botját, köntösét és turbánját a földre tette, ő maga pedig a patakban ima előtti mosakodását végzi. Kapta magát a róka, odaugrott, felragadta a botot, köntöst és turbánt, s már inalt is el velük. Mire az ahund észbe kapott, a rókának úgy nyoma veszett, mintha a föld nyelte volna el.

Mikor a róka hazatért, a turbánt a fejébe csapta, a köntöst a vállára kanyarította, az ébenfa botot meg a kezébe vette. Minden úgy illett rá, mintha száz éve viselte volna.

Másnap már kora reggel elhagyta az odúját ebben az öltözékben. Aki csak látta, tátva maradt a szája, s még az ujját is megharapta a csodálkozástól. Tanakodtak is magukban, vajon miben sántikálhat a róka, hogy ilyen ruhába öltözött.

A vén ravasz meg méltóságteljesen lépegetett. Nem nézett se jobbra, se balra. Fejét lehajtotta, vállát pedig meggörbítette. Leste, hogy mindenki köszön-e neki.

Egy falubeli kakas jött vele szemben. Mikor a rókát meglátta, majd sóbálvánnyá meredt. Megállt és ráköszönt. Az üdvözlés után egy kicsit felbátorodott. Néhány lépést közelebb merészkedett, de azért vigyázott, hogy ne kerüljön túl közel a rókához. Aztán megkérdezte:

– Tisztelt rókasejk! Mi járatban vagy?

– Semmi rosszban – felelte a róka. – Allah jól tudja, tudjátok hát meg ti is, hogy teljesen megváltoztam. Megvallom, bűnt bűnre tetéztem, mikor annyi ártatlan állatot, tyúkot, kakast és nyulat megöltem. Elhatároztam most, hogy életem hátralevő részét igaz

bűnbánatban morzsolom le. Allah talán megkönyörül rajtam, szegény bűnösön.

A kakas, amint meghallotta a róka szavait, örömében majd kiugrott a bőréből, és így lelkendezett:

– Ajándékozzon Allah mindenkinek olyan öregséget, mint a tiéd!

Ezzel kapta magát, nem törődött semmivel, és a róka nyomába szegődött.

Egy csavus hangja hallatszott ekkor, amint a szent hely látogatására szólította fel a hívőket. Hamarosan megpillantották a karavánt is.

Ki lovon vagy öszvéren, ki pedig palankinban utazott, volt, aki gyalogolt. Mindannyian a szent helyre zarándokoltak.

A róka ekkor egy mélyet sóhajtott, és így szólt:

– Bocsáss meg nekem! Eszembe jutott, hogy követnem kell ezt a karavánt, s nekem is el kell zarándokolnom a szent helyre. Ott aztán töredelmesen vezekelhettek, ahogy illik.

A kakas, amint ezt hallotta, még jobban megörült és felkiáltott:

– Allahnak hála, hogy megéltem a róka megtérését és vezeklését.

Azzal a rókához fordult, és így folytatta:

– Én sem vagyok ám büntelen. Sok tücsköt, sáskát és férget öltem meg én is. Engedd, hadd menjek zarándoklatra veled. Ha visszamegyek, a gazdám úgyléöl majd. Két-három nap múlva az ünnepen, a piláf mellé, engem is fel akarnak tálalni.

– Ahogy akarod – felelte a róka. – Azt sem mondom, hogy gyere, azt sem, hogy maradj.

– Mindenképpen elmegyek – döntötte el a kakas.

Nekivágtak az útnak. Ahogy mennek, összetalálkoznak egy farkassal.

Amint meglátta a rókát köntösöstül, turbánostul, és mögötte a kakast, egyszerre földbe gyökerezett a lába. Hozzájuk lépett és megkérdezte:

– Miféle maskara ez? Miben töröd a fejed?

A róka elmondta neki is azt, amit a kakasnak. Aztán hozzátette:

– Hallgass rám, te farkas! Gyere velünk, nem fogod megbánni!

Azzal rá is kacsintott a farkasra, aki erre így felelt:

– Veletek megyek, hiszen én sem vagyok jobb nálatok. Sok juh, bárány és szamár vére szárad a lelkemen.

Útjukat most már hármásban folytatták. Csakhamar találkoztak egy szamárral, ő is csak meresztgette a szemét, amikor a rókát meglátta. Minthogy a rókával barátságban volt, hozzájuk lépett, és töviről hegyire kikérdezte őket. A róka harmadszor is előadta mondókáját

A szamár a végén felkiáltott:

– Ha így áll a dolog, nosza, én is veletek tartok. Nagyon torkig vagyok már a gazdámmal. Reggeltől estig csak cipelem a terhet, este pedig még annyi szalmát sem lök elém, amennyivel kibélelehetném a bendőmet.

– Ahogy tetszik – felelte a róka.

Így aztán a szamár is hozzájuk szegődött.

Mennek ismét egy darabig. Összetalálkoznak ekkor egy medvével, aki régi ismeretségben volt a rókával és a farkassal. Mikor a rókát meg a farkast a kakassal és szamárral teljes egyetértésben látta, csak eltátotta a száját.

– Hát ez meg mi? – hüledezett.

A róka ismét elmesélt mindent, aztán hozzátette:

– Egyesek zarándoklatunk alatt Allah gondoskodik táplálékunkról.

A farkas pedig megtoldotta:

– Gyere te is velünk! Nem bánod meg.

Magukkal vitték őt is. Hamarosan találkoztak egy kossal. Ő is kikérdezte a rókát. Mikor megtudta, hogy mindannyian bűnbánó zarándoklatra mennek, így szólt hozzájuk:

– Veletek megyek én is. A gazdám elhozta reggel a mészárost, és el akart adni neki. A biztos halál vár rám úgyis.

Ezzel ő is csatlakozott hozzájuk. Mentek, mendegéltek, amíg rájuk nem esteledett. Elértek egy romba dőlt karavánszerájhoz.

A rókasejk kijelentette:

– Az éjszakát itt töltjük. Holnap ismét nekiindulunk.

A szamár, a kakas meg a kos az egyik szobában ütöttek tanyát, a róka, a farkas és a medve pedig egy másikban.

Éjfélkor megszólalt a farkas:

– Tisztelt rókasejk! Nagyon megéheztünk, eszelj ki valamit!

– Csak addig várjatok – mondta a róka –, amíg szomszédaink elalusznak. Utána jól belakmározunk belőlük. A szamár a medvéé, a kos a tiéd, a kakas meg az enyém lesz.

– És mi lesz a bűnbánással? – kérdezte a medve.

A róka rá vágta:

– Hát majd bűnbánattal esszük meg őket.

Ezzel turbánját a földhöz csapta, táncra perdült, és énekelni kezdett:

Bármit forral is a molla,

Qul: huva-llah-ot mormolja.

Ügyét intézi suttyomba,

fennen Allah minden gondja.

A másik szobában a szamár figyelmeztette társait:

– Legyetek résen! Ezek ott azon tanakodnak, hogy felfalnak minket. Nehogy elaludjatok! Mindenképpen ébren kell maradnunk!

Kis idő múlva megszólalt a róka:

– Maradjatok itt. Én óvatosan belopózom hozzájuk, megfogom a kakast és megeszem. Menjen aztán a farkas, végül a medve.

Azzal ismét táncra perdült és énekelte:

Bármit forral is a molla,

Qul: huva-llah-ot mormolja.

Ügyét intézi suttyomba,

fennen Allah minden gondja.

Mikor énekét befejezte, elindult a másik szoba felé. Ahogy beért, a szamár először bezárta az ajtót, aztán úgy lábon rúgta, hogy azon nyomban megsántult. A kos azután szarvával gyomron döfte, a kakas pedig a fejére repült, és csőrével kiszúrta az egyik szemét. Végül a szamár kinyitotta az ajtót, és a félholt rókát kihajította.

A félszemű, nyomorék, hasba szúrt róka kínos-keservesen bevánszorgott társaihoz. Kérdik tőle:

– No, megetted?

Az meg:

– Bizony, nagyon finom volt, sajnálom is, hogy nem voltatok ott. De most rajtatok a sor. Menjetek egyenként, lakjatok jól, aztán gyertek vissza.

A farkason volt a sor. A másik szobában aztán vele is ugyanúgy elbántak, mint a rókával. Most már értette, hogy a róka mit

is evett az előbb. A medvének ő sem árult el semmit.

Végül a medve kapta meg a magáét. Mikor ő is megpróbálkozott, jól ellátták neki is a baját.

Mire helybenhagyták mind a hármat, már pitymallott. A kakas ekkor kiszaladt a szobából, felrepült egy fára, és kukorékolni kezdett. Néhány ember jött a faluból. Amint meglátták a rókát, a medvét és a farkast, fütyköseikkel nyomban rájuk rontottak.

Ami kis élet még maradt a félbolt állatokban, elszállt most a parasztok ütlegei alatt.

A kakas aztán egy öregasszonynál a baromfiudvar vezére lett, a kos a kádhoda nyájába került, a szamár meg egy dervis istállójába.

Mesénk most itt véget ért.

Bár a varjú haza sem ért.

A CSENGETTYŰS LÁBÚ KECSKE

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy csengettyűs lábú kecske. Volt neki három gidája: Sángul, Mángul és Szőlőszemecske. A kecskecsalád a legelő közelében éldegélt egy házikóban.

Egyszer megtudta a kecske, hogy az éles fogú farkas a ház körül settenkedik. Nyugtalanította őt a kénytelen szomszédság, s lelkére kötötte gidáinak:

– A szemetek nyitva legyen, ne rakoncátlankodjatok! Ha pedig valaki zörget, jól nézzétek meg, hogy ki az. Ott az ajtó hasadéka, s a kulcslyukon is kiláttok. Ajtót csak akkor nyissatok, ha engem felismertek. Se a farkast, se a sakált a házba be ne eresszétek!

– Ne aggódjál, így teszünk! – ígérték a gidák.

A kecske ezután elment. Egy óra múlva jött a farkas, és zörgetett az ajtón.

– Ki az? Ki zörget az ajtón? – kérdezték a gidák.

– Én vagyok a ti anyátok – felelte a farkas.

A gidák ekkor így szóltak:

– Mit hazudozol hiába? Anyánk hangja gyengéd, kedves, a tiéd meg durva, érdes.

A farkas elment, de néhány perc múlva visszatért és zörgetett.

A gidák kérdik:

– Ki az? Ki zörget az ajtón?

A farkas ekkor vékony hangon felelt:

– Én vagyok a ti anyátok. A tőgyemben tejet hozok, szájamban meg füvecske van.

A gidák kilestek az ajtón, és így szóltak:

– Mit hazudozol hiába! Anyánk mellső lába fehér, a tiéd meg piszkosbarna!

Ment a farkas egyenesen a malomba, és belcldugta lábát egy liszteszsákba. Fehér lett a lába nyomban. Visszatért és újra elmondta a mondókáját.

A gidák ismét kilestek az ajtón, és így szóltak:

– Mit hazudozol hiába? Anyánk hátsó lába piros, a tiéd meg piszkosbarna!

Ment a farkas, és hennával befestette a hátsó lábát. Mikor az övé is piros lett, visszament a kecske házához, és bebocsátást kért.

A gidák ekkor kinyitották az ajtót, a farkas meg zsupsz, beugrott a házba. SÁNGULT, MÁNGULT, akik a keze ügyébe estek, nyomban bekapta, Szőlőszemecske azonban még idejében el tudott menekülni, és a vizesárokba rejtőzött.

Naplemente felé hazatért a csengettyűs lábú kecske. Az ajtóhoz érve látja, hogy az tárva-nyitva. Fejvesztetten hívogatta kicsinyeit, de nem kapott semmi választ. Ekkor még hangosabban szólal meg. Szőlőszemecske az árok fenekén megismerte anyja hangját. Előjött és elmesélte neki a történeteket. Az anyja megkérdezte:

– Farkas volt-e, vagy sakál volt?

– Én bizony a rémülettől még azt is elfelejtettem – felelte a gida.

A kecske a sakál odújához ment. Megkérdezte tőle:

– Te etted meg két gidámat, a kis SÁNGULT meg a MÁNGULT?

– Én ugyan nem – felelte a sakál. – Kerülj beljebb, itten hiába keresgél. Nézd a hasam! Olyan horpadt, hogy már a hátamhoz tapad. Ezt csak a farkas tehette!

A kecske a farkas házához ment, s telkapaszkodott a tetőre. A farkas odabent éppen tüzet rakott, hogy egy fazékban levest főzzön kölykeinek. A kecske ekkor vadul ugrálni kezdett a tetőn. A farkas kidugta a tejét, és elkiáltotta magát:

Ki az, aki a tetőn vakmerőn ugrándozik?

Ki az, aki levesemet porral, földdel szennyezi?

A kecske ráfelelt:

Csengős lábú kecske vagyok,

Páros lábbal ugrándoznk.

Négy patámat jól megvetem,

Két szarvam az égnek meredi

Ki vitte el SÁNGULOMAT?

Ki ette meg MÁNGULOMAT?

Ki áll ki velem a harcra?

A farkas erre azt mondta:

Éles fogú farkas vagyok,

Én ettem meg SÁNGULODAT,

Én vittem el MÁNGULODAT,

Én állok ki harcra véledi

– Mikor lesz a párviadal? – kérdezte a kecske.

– Péntek reggel, ahogy virrad! – felelte a farkas.

A kecske hazatért. Aztán a pusztára ment, és jól megtöltötte fűvel a gyomrát. Másnap kérte a pásztort, fejje meg, és készítsen neki egy csupor vaját meg egy merőkanál tejszínt. Aztán fogta, és ment vele a köszörűshöz. Azt mondta neki: – Élesítsd ki mindkét szarvam!

A köszörűs csinált két acél szarvhegyet, és ráerősítette őket a kecske szarvára.

A farkas meg elment a felcserhez, és azt mondta neki:

– Élesítsd ki a fogamat!

– És mi lesz a fizetséggel? – kérdezte a felcser.

– Hát még azt is adjak neked? – csodálkozott a farkas,

A felcser így felelt:

– Nem tudod, hogy a kenyér sem kel meg az élesztő nélkül?

Hazament a farkas, fogott egy tömlőt, felfújta, és visszavetett a felcserhez.

– Nesze, itt a fizetséged! – mondta neki.

A felcser kinyitotta a tömlőt, de biz abban levegőn kívül semmi sem volt. Még a szempillája sem rebbent meg, de magában azt mondta:

– Úgy elbánok majd én veled, még a mesékben is bent lesz. Hát azt hiszed, hogy felültetsz, rászedsz?

Azzal vette a harapófogót, mind kihúzta a farkas fogát, kócot tett helyükbe.

Eljött a péntek reggel. A farkas és a kecske már a küzdőtéren voltak. Megegyeztek abban, hogy mielőtt összecsapnak, isznak még egyet. A kecske belemártotta száját a vízbe, de nem ivott. A farkas azonban annyit ivott, hogy a gyomra felpuffadt és elnehezedett. Aztán nagy hengegve nekigyürkőzött. Jött a kecske is acél hegyű szarvával, feje, nyaka úgy állt, mint a cövek.

Megszólalt a farkas:

– Nyakad, fejed megfeszíted? Majd most móresre tanítlak!

Ezzel feléje ugrott, s el akarta kapni a torkát. Kócfogai azonban cserbenhagyták, s nyomban kiestek. Mikor a kecske ezt meglátta, lélegzetvételnyi időt sem hagyott a farkasnak. Nekidurálta magát, s szarvával átdöfte a farkas oldalát. Aztán Sángult, Mángult kivette a

farkas gyomrából, és hazavitte őket. Szólította Szőlőszemecskét is, majd így szólt a három kicsinyéhez:

– Kis gidáim! Okuljatok, ellenséget jó barátnak soha többé ne nézzetek, és az ajtót mindenféle rossz népnek ki ne nyissátok!

*Mesénk ezzel véget ért,
bár a varjú haza sem ért.*

AZ OROSZLANVADÁSZ

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy rőzsessedő. Volt néki egy szamara. Nap nap után kihajtotta a pusztára, jól megrakta rőzsével, a szegény állat meg csak cipekedhetett. Este aztán jó, ha egy marék piszkos szalmát lökött elébe. A szamár megunta ezt az életet, s egyre csak azt forgatta a fejében, hogy miképpen oldhatna kereket. Végül elhatározta, hogy nem eszik ezentúl, és betegnek tettei magát. Egy este, amikor holtfáradtan hazavánszorgott a pusztáról, hozzá sem nyúlt a szalmához, csak lerogyott a földre. Jön reggel a paraszt, látja, hogy a szamár hogy s mint van. Elbúsulja magát, s töri a fejét.

– Beteg lett a szamaram, már most mitévő legyek?

Ránéz még egyszer, látja, bizony leragadt szegény pára.

Gondolkodóba esik:

– Úgy látom nincs remény, hogy egyhamar talpra álljon. Azt meg nem tehetem, hogy egy beteg szamarat tartsak. Elvégre derekasan leszolgálta a maga idejét, és egy szemernyi ereje sem maradt. Legjobb lesz, ha talpra ösztökélem, és kihajtom valahová.

Felrángatja a szamarat, s szakállát vakargatva, végigmustrálja. Látja, hogy biz az csont és bőr, s már csak háltni jár belé a lélek. Nekigyűrködött, s kihúzta az istállóból. Aztán a szomszédok és rokonok segítségével nagy keservesen kivonszolta a szamarat a pusztára, és ott hagyta isten hírével. A szamár megörült, hogy így fordult a dolog. Nekivágott a pusztának, s amint egy erdőhöz ért, legelészni kezdett.

Telt-múlt az idő. Lassanként a szamár annyira magához tért, cs erőre kapott, hogy láttára senkinek sem jutott volna eszébe a régi formája. Egy nap elmerülten legelészett, s ropogtatta a fűvet. Éppen akkor egy oroszlán tévedt az erdőbe, s hatalmasat bömbölt. Mikor a szamár meghallotta az oroszlán ordítását, majdnem kiszállt belőle a pára a nagy ijedségtől.

„Már most mitévő legyek – tanakodott. – Ha futásnak eredek, a rettentő hang gazdája könnyűszerrel utolér. Ha itt maradok, akkor meg idejön, s mert bizonyára oroszlán, tigris vagy más ragadozó állat, menten felfal.”

Végül gondolt egyet:

„De hiszen nekem is van hangom! Nosza, jól kieresztem, hadd rettenjen meg ő is.“

Ezzel összeszedte minden erejét, és úgy elkezdett iázni, hogy csak úgy zengett belé az erdő. Mit tagadjuk, mikor az oroszlán meghallotta a számárordítást, ugyancsak inába szállt a bátorsága.

„Teringcttét – gondolta –, mai napig azt hittem, hogy nekem van a legerősebb és legijesztőbb hangom. Ez az ordítás azonban százszor erősebb és ijesztőbb az enyémnél. Ne adja Allah, hogy a teste is olyan nagy és erős legyen, mint a hangja. Ostoba voltam, hogy ebbe az erdőbe jöttem.“

Tanácsstalanul, fejvesztve topogott a helyén, és nem tudta mitévő legyen. Az erdő egyik végében a számár, a másik végében az oroszlán reszketett a félelemtől. Egyszer csak, hogy, hogy nem, összetalálkoztak. A számár tüstént felismerte az oroszlánt. Nagyon megijedt, de nem vesztette el a fejét. Az oroszlán viszont nem ismerte fel a szamarat. Csak egy megtermett, nála nagyobb állatot látott maga előtt.

„Vajon miféle állat ez?“ – találgatta.

Szeretett volna eliszkolni, de félt, hogy a másik állat hátulról rárohan. Nem volt más választása, oda kellett mennie hozzá. Elébe járult hát, mély tisztelettel köszöntötte, és megcsókolta előtte a földet. A számár látta rögvest, hogy az oroszlán megrettent tőle. Fogadta köszöntését és rátámadt:

– Hogy merészeltél csak úgy, hívatlanul ide tolakodni? Ki vagy? Hogy hívnak?

– Az oroszlán vagyok – szólt a másik –, s azért jöttem, hogy szolgáljalak téged.

– Én meg az oroszlánvadász vagyok – mondta a számár. – Felfogadlak szolgálomnak, de tudd meg, ha három ízben ellenszegülsz a parancsomnak, vagy három ízben hibát követsz el, kiontom a beledet, és miszlikbe aprítalak.

– Jól van – törődött bele az oroszlán.

A két állat ezután együtt élt. A számárnak azonban minden gondolata csak az volt, hogy miképpen szabadulhatna meg az oroszlántól. Egyszer így szólt hozzá:

– Aludni akarok egyet. Örködj fölöttem, de jól nyisd ám ki a szemed! – Le is feküdt, s titokban azt remélte, hogyha az oroszlán

aludni látja őt, íziben kereket old. Az igazat megvallva, az oroszlán ezt forgatta a fejében, de félt, hogy elcsípi a szamár.

Az meg úgy tett, mintha szunyókálna. Hirtelen egy légy szállt a homlokára. Az oroszlán megrettent, felpattant, s nagyon óvatosan, a farka végével elhessentette a legyet. Még meg is dorgálta a szemtelent. A szamár azonban éktelen ordításba csapott.

– Ki mondta neked, hogy elhajtsd a legyet, amelyik altatódalt zümmögött nekem? Jól véd az eszedbe! Ez az első baklövése! Jaj neked, ha a másodikat és a harmadikat is elköveted.

– Belátom, hogy hibáztam – engesztelte az oroszlán –, de még egyszer nem fog előfordulni.

– No majd meglátjuk – hiímmögte a szamár.

Másnap a szamár, az oroszlánnal a nyomában, az erdő belseje felé baktatott. Egyszer csak egy mocsárhoz értek. Mivel a szamárnak máshol járt az esze, belepottyant a zsombékok közé. Már nem sok hiányzott hozzá, hogy elmerüljön, mikor az oroszlán villámgyorsan odaugrott hozzá és kihúzta.

A szamár ismét torkaszakadtából ordítani kezdett.

– Te arcátlan fickó! Azt gondoltad, hogy én nem tudok kijönni a mocsárból? Tudd meg, hogy ide temették az apámat, Allah irgalmazzon neki! Éppen reá gondoltam, s egy fátihát akartam elmondani a lelke üdvösségéért. Te pedig megakadályoztál ebben. Jól véd az eszedbe! Ez a második baklövése! Jaj neked, ha a harmadikat is elköveted!

Egy-két nap telt el. Mindkét állat félte-remcgte a másikat, de állhatatosan követték egymást. Így értek el egy folyóhoz. Mikor a szamár megpillantotta a vizet, heves szomjúságot érzett. Belépett a vízbe, és inni kezdett. Egyszer csak elkapta a víz sodra, és magával ragadta. Már-már elmerült, amikor ordítani kezdett. Az oroszlán ekkor beugrott a vízbe és kimentette. A szamár dühös pillantást vetett rá, és azt mondta:

– Úgy látom, semmire sem jutok veled! Nincs más hátra, el kell nyerned méltó büntetésedet! Azért ereszkedtem bele a vízbe, hogy elvégezzem a rituális mosakodást. Te pedig azt gondoltad, hogy én elmerülök? Úgy látszik magadról ítéltél, amikor ki akartál menteni. Most már tudom, mit fogok veled tenni.

Miközben a szamár így beszélt, az oroszlán elhatározta magát.

„Lesz, ami lesz – gondolta magában –, én bizony megpróbálok elfutni. Végül csak megölne engem. Ha el tudok szökni tőle, megmenekültem. Ha nem, előbb-utóbb úgyis végez velem. Minél korábban, annál jobb.“ Ezzel uccu neki, vesd el magad, szélnél, villámnál sebesebben beinalt az erdő sűrűjébe. Mikor a szamár ezt meglátta, öröme nem ismert határt. Néhány lépést még utána futott, aztán elkurjantotta magát:

– Szerencséd, hogy nincs kedvem most nyomodba eredni. Különbösen annyi lenne nekem megfogni téged, mint egy kis vizet kortyintgatni. De légy nyugodt, utasítom a szolgálaimat, hogy kerítsenek elő a föld alól is, és hozzanak ide.

Az oroszlán még inaszakadtából rohant be az erdő sűrűjébe, s csak néha pislogott hátrafelé. Veszett futása közben találkozott egy rókával.

– Hát te – kiáltott a róka –, miért hányod-veted magad jobbra-balra, mint egy megkerült macska?

Az oroszlán töviről hegyire elmesélte neki a történeteket.

– Nem ismerek olyan állatot – mondta végül a róka –, aki erősebb lenne nálad. De mondd csak el nekem apróra, milyen a külseje?

– Testesebb nálam – kezdte az oroszlán –, s magasabb is. Aztán hosszú füle van, és rémítő nagy hangja.

– Ó, te szerencsétlen! – kiáltott fel a róka –, hiszen ez a szamár volt: a te eledeled. Ok nélkül rémültél meg tőle, amivel csak felbátorítottad. Nosza, forduljunk csak vissza, és tépd szét őt íziben. Szívét, máját te kapod, a füle meg az enyém lesz.

Ekképpen sikerült egy kis bátorságot öntenie az oroszlánba, s rábeszélte, hogy forduljanak vissza.

A szamár még egyre örvendezett, amikor hirtelen észrevette az oroszlánt, s mögötte a rókát. Egy kicsit tanakodott magában, hogy most mitévő legyen. Mikor közelebb ért, felkiáltott:

– Nocsak! Derék róka! Jól tetted, hogy visszahoztad a szökött szolgát. Várj csak! Tüstént odamegyek, és kiontom a belét.

Mikor az oroszlán meghallotta ezt, ráförmedt a rókára:

– Rászedtél hát, és a halálomat akartad?!

Ezzel megragadta a rókát, és úgy földhöz csapta, hogy az nyomban kiadta a lelkét. Ő maga pedig úgy elrohant, hogy a lába

sem érte a földet.

Ez volt az oroszlán és az oroszlánvadász meséje.

A RÓKA ÉS A KAKAS

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy világlátott kakas. Már sokszor került a róka körmei közé, de valamilyen úton-módon mindig kivágta magát szorult helyzetéből.

Egyszer a falun kívül szemezgetett, amikor hirtelen észrevette, hogy rohanvást fut feléje a róka. A kakasnak nem volt már ideje a faluba menekülni, mit volt mit tenni, felrepült hát egy közeli szilfára.

Mikor a róka a fához ért, megkérdezte:

– Ej, te kakas! Miért repültél fel a fára, amikor megláttál engem?

– Talán azt szeretnéd – gúnyolódott a kakas –, ha leszállnék hozzád, és még a nyakadba is borulnék?

– Éppen azt – lelkenedett a róka. – Hát nem tudod, hogy a padisáh kikiáltókat menesztett a bazárokbába meg az utcákba szerteséjjel, és kihirdette: „Amerre csak zászlóimat lengeti a szél, egyetlen élőlény, egyetlen állat sem bánthatja a kisebbet és a gyengébbet! Ezentúl a farkas és a bárány egy forrásból igyék, a galamb és a sólyom pedig egy fészekben éljen!” Szállj le hát a fáról, és sétáljunk egyet!

– Jobban esik a séta társaságban, mint kettesben – felelte a kakas. – Várj egy kicsit, amíg az a két-három szélesebesen futó állat hozzánk ér. Akkor aztán indulhatunk is.

Kérdi a róka:

– Miféle állatok azok?

– Testük a farkaséhoz hasonlít – feleli a kakas –, fülük és farkuk azonban hosszabb.

Megriad a róka:

– Csak nem juhászkutyák?

– Meglehet – válaszolja a kakas.

Mikor a róka megértette, hogy bizony a juhászkutyák futnak arrafelé, nyakába szedte a lábát, és futásnak eredt.

A kakas meg utánakiabál:

– Miért szaladsz el?

A róka visszakiáltja:

– Semmi kedvem sincs találkozni a juhászkutyákkal!

Kérdi a kakas:

– Hát nem az imént mondtad, hogy a padisáh rendelete szerint nem bánthatja az egyik állat a másikat?

– Ezek a juhászkutyák – magyarázta a róka – minden bizonnyal a rendelet kihirdetésekor a pusztában voltak. Így aztán nem tudnak semmiről, s ha itt kapnak, darabokra tépnek.

Ezzel úgy elinált, mintha ott sem lett volna.

MESE A GYAPOTTOKOCSKÁRÓL

Volt egyszer egy veréb, magas falon volt a fészke. Egy szép napon vizet és magot keresgélt a pusztában. Egyszer csak a szél a gyapotföldről egy gyapotmagocskát sodort feléje, és éppen előtte ejtette a földre. Hamar a csőrébe kapta, és repült vele a fészkébe. Mutatja a szomszédjának, s kérdi tőle: – Ugyan mi lehet ez?

– Ez biz egy gyapotmag – feleli a szomszéd.

– Hát azt mire használják? – kíváncsiskodik tovább.

– A magot először elvetik. Ebből lesz a gyapotcserje: azon nő a tokocska. Ez aztán széthasad, és kibújik belőle a gyapot. A gyapotból fonalat fonnak. A fonálból szövetet szőnek. A szövetet megfestik, és végül ruhát varrnak belőle nekem vagy neked.

A veréb nagyon megörült a válasznak. Fogta a gyapotmagocskát, és elrepült vele a szántóföldre. Egy paraszt szántott éppen, vetni akart.

– Vesd el nékem ezt a magot – kérte a veréb –, fele termés a tied lesz, fele meg az enyém.

– Rendben van – egyezett bele a paraszt.

El is vetette a magot. Az csakhamar szárba szökken, s beérett a gyapot termése. A paraszt leszedte a termést, és kétfelé osztotta. Az egyik részt megtartotta magának, a másikat odaadta a verébnek. A veréb nagyon megörült. Fogta a termést, és elrepült vele a fonómesterhez...

– Fonjál nekem fonalat ebből – kérte. – Fele a tied lesz, fele az enyém.

– Jól van – felelte a fonómester. Ezzel a gyapotot megfonta, orsó köré tekerte. A maga részét elvette, a verébét meg odaadta. Örült a veréb, s ment egyenest a takácshoz.

– Szódd meg nékem a fonalat – kérte. – Fele a tied lesz, fele meg az enyém.

A takács beleegyezett. Meg is szőtte, elvette a maga részét, a másikat odaadta a verébnek. Megörült a veréb, fogta a szövetet, és vitte a kelmefestőhöz.

– Fesd meg nékem a szövetet – kérte. – Fele a tiéd lesz, fele az enyém.

– Jól van – felelte a festő. Meg is festette szép égszínkékre a szövetet, és kitette a napra száradni.

Jön a veréb, meglátja a szövetet. Fontolóra veszi a dolgot.

„Ej, de szép lett a színe! Nagy kár lenne ebből a szép szövetből a festőnek adni. Nosza, amíg az foglalatoskodik valamivel, lekapom a szövetet a szárítókötélről, és elviszem az egészet.“

Óvatosan odasurrant, hirtelen csőrébe kapta a szövetet és elrepült.

Mikor a kelmefestő észrevette, utánafutott kiabálva:

– Hé, te veréb! Hát nem úgy egyeztünk meg, hogy a fele a tiéd, fele az enyém? Hova viszed az én részem?

– Ki mondta ezt? Ki ígérte? – csiripelte a veréb.

Fogta aztán a szövetet, és vitte a szabóhoz.

– Varrjál két ruhát ebből – mondta neki. – Az egyik a tiéd lesz, a másik meg az enyém.

Varrt is a szabó két szép köntöst, és a fogasra akasztotta. A veréb meglátta messziről. Töprengeni kezdett:

„Kár lenne egy ilyen szép köntöst a szabónak adni. Megtartom inkább mind a kettőt magamnak.“

Mikor aztán a szabó éppen mértéket vett valakiről, a veréb, huss, odarepült, csőrébe kapta a két köntöst, és már repült is el velük. Szegény szabó aztán kiabálhatott utána:

– Hát nem azt ígérted, hogy az egyik az enyém lesz, a másik meg a tiéd?

A veréb csak ezt csiripelte:

– Ki mondta ezt? Ki ígérte?

Aztán fogta a köntösöket, és elvitte a mollaához.

– Ó, molla – kérte –, itt szeretném hagyni nálad letétbe ezt a két köntöst. Mikor a hideg beköszönt, visszakérem. Fizetség fejében pedig megkapod az egyiket.

– Nagyon szívesen megőrzöm őket – felelte a molla. – Télvíz idején majd én veszem fel az egyiket, te meg a másikat.

Eltette a molla a köntösöket, aztán tanakodni kezdett magában:

„Nagy kár lenne odaadni az egyik köntöst ennek a locsi-fecsi verébnek. Inkább megtartom magamnak mind a kettőt.“

Telt-múlt az idő. Hűvös szél kezdett fújni. Hidegre fordult az idő. Eszébe jutott a verébnek a köntös. Felkerekedett és ott termett a molla házájánál. Mikor a molla észrevette a verebet, nekifogott

imádkozni. A veréb kivárta az ima végét, aztán megszólította a mollát:

- Molla! Add vissza a köntöst!
- Miféle köntöst? – kérdezte a molla.
- Két köntöst itthagytam nálad letétben – felelte a veréb. – Még te magad mondtad, hogy az egyik a tiéd lesz, a másik az enyém.
- Ki mondta ezt? Ki ígérte?
- Itt a tél, meg fogok fázni! – panaszkodott a veréb.
- Majd imádkozom érted, hogy meg ne fázz – ígérte a molla.
- Nem imádság kell nekem, a köntösömet add vissza – makacskodott a veréb.

A molla ismét imádkozni kezdett. A veréb meg, reményét veszítve, elrepült.

Ettől fogva a molla háza körül repdesett. Egyik nap látja ám, hogy a molla vízzel tisztogatja a köntösöket, hogy utána felvehesse őket. Aztán meg kitergeti egy szárítókötélre, ő maga pedig imádkozni megy. A veréb íziben ott termelt, felkapta a köntösöket a szárítókötélről, és elrepült velük. Amint ezt a molla észrevette, abbahagyta az imádkozást, és kiabálni kezdett a veréb után:

- Hé, te veréb! Hová viszed a köntösöket? Hát nem abban állapodtunk meg, hogy az egyik az enyém lesz, a másik meg a tiéd?

A veréb meg csak csiripelte:

- Ki mondta ez? Ki ígérte?

Két nap múlva a veréb ismét a molla háza körül repkedett. Egyszer csak meglátja, hogy a molla éppen levette turbánját, s a medence szélére tette, ő maga pedig imához készülődik. Nosza, odaröppent, a turbánt fölkapta, s már ott sem volt.

- Hová viszed a turbánom, kedvesem? – siránkozott a molla. – Jön a hideg, és megfázik a fejem.

- Majd imádkozom – mondta a veréb –, hogy meg ne fázzon a fejed.

A molla turbánjából aztán fészket rakott a kis fiókáinak. Később elhatározta, hogy a köntösöket inkább elviszi a bazárba, eladja őket, s a pénzből magot vesz télire. Útközben erős szélvihar támadt, s a heves szél kitépte a veréb csőréből a köntösöket. Akárhogy is igyekezett, nem tudta visszaszerezni őket. A szél az egyik köntöst

éppen ahhoz a szabóhoz vitte, aki varrta őket, a másikat meg a
kelmefestőhöz, aki festette.

Mikor fölmentünk, még liszt volt, mire lejöttünk, már tészta lett,
a mi mesénknek meg vége lett.

A VÉRSZOMJAS FARKAS ÉS AZ ÁRMÁNYQS RÓKA

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer Behtárisztanban egy farkas. Olyan feneketlen bendője volt, hogy mindennap széttépett néhány juhot. Gyomruk volt a térítője, szívük, májuk a csemegéje. A pásztornak igencsak meggyűlt vele a baja, mígnem aztán hatalmas juhászkutyákkal őriztette a nyáját... Ezután, ha csak közel merészkedett a farkas, a kutyák menten rárontottak, és alaposan rajta hagyták a foguk nyomát. A farkas ettől fogva nem garázdálkodhatott a nyáj körül. Két-három napig nyelte az éhkoppot, aztán felkereste a rókát, aki messze földön híres volt a ravaszságáról. Azt mondta neki:

– Küldjél el hozzám olyan állatokat, akik velünk hasonszörűek, de gyengébbek nálunk. Kiválasztok közülük egy segítőtársat. Két-három nap múlva te magad is nézz el hozzám!

– Jól van – felelte a róka.

Aztán minden ravaszságát latba vetette, és naponta elküldött a farkashoz egy-egy menyétet, sakált, nyestet vagy vadmacskát. A farkas meg rendre felfalta őket. Néhány nap múlva eszébe jutott a rókának, hogy jó lesz, ha ő is felkeresi a farkast. Lehet, hogy megtetszik neki, és akkor ő lesz a segítőtársa. Felkerekedett hát a farkas odújához. Alig volt egy nckiiiramodásnyira tőle, mikor jobban szemügyre vette a nyomokat. Látja ám, hogy az állatok nyomai csak a farkas odújához vezetnek, de vissza már nem. Rögtön megértette, hogy miért. A farkas odúját jó messze elkerülte, és bevette magát a nádasba. Vagy két napig nem evett egy falatot sem, erősen megéhezett. Éppen ebben a nádasban ütött tanyát egy nőstényoroszlán, aki kevéssel előtte kettőt kölykezett, s akkor éppen vadászaton volt. A róka szeme már kopogott az éhségtől. Mit volt mit tenni, felfalta hát a két oroszlánkölyket. Aztán szaporán elhordta az irháját a pusztába. Hirtelen oroszlánbömbölés csapta meg a fülét, s kíváncsiságán múlt, hogy tüstént ki nem adta a lelkét rémületében. Az oroszlán szélnél sebesebben ott termett, s kérde tőle:

– Nem láttál erre valami ragadozót, tigrist vagy párducot?

A róka így felelt:

– Tigris, párducot nem láttam, de egy farkast igen, aki véres szájjal inalt el itt az elébb.

A nőstényoroszlán ezt bömbölte:

– Ő volt hát az a gyalázatos, aki felfalta kölykeimet. Föl kell kutatnod őt mindenképpen, és valamilyen csellel rávenned, hogy ide jöjjön.

– Ahogy parancsolod – készségeskedett a róka, s már indult is.

Egy-két napig a sivatagban kószált. Egyszer csak távolról megpillantotta a farkast. Amint az észrevette a rókát, gonosz hahotára fakadt és ráförmedt:

– Hát te meg hol csavarogsz? Nem mondtam talán, hogy keressél föl? Vagy attól féltél, hogy fölfallak? No, ha ettől féltél, rögtön csapok is belőled egy jó lakomát.

A róka remegett a félelemtől, mint a falevél. De kívágta magát:

– Éppen mikor hozzád készülődtem, összetalálkoztam egy nőstényoroszlánnal. Földig hajoltam előtte, ő rám nézett, aztán alaposan végigmért és megszólított: „Gyere velem! A nádas, a mező és a puszták korlátlan ura vagyok. Felfogadlak elöljárómul a vadászatnál.” Tüstént láttam, hogy ezt a feladatot nem én rá szabták. Azt az ürügyet hoztam fel, hogy kicsi vagyok, nálam nagyobbbat illet ez a megnevezés. Hosszas megbeszélés után abban állapodtunk meg, hogy keresek neki egy nálam nagyobb és erősebb állatot, aki méltóképpen el tudja látni ezt a tisztet. Sokáig tanácstalan voltam, hogy kit is válasszak, míg végül Allah utamba küldött téged. Ha te is úgy akarod, gyere velem az oroszlánhoz, én pedig azt tanácsolom neki, hogy téged fogadjon fel elöljárónak a vadászatnál.

– Jól van – kapott rajta a farkas.

A róka még hozzátette:

– De csak azzal a feltétellel, hogy a kedvemben jársz, és minden héten küldesz nekem néhány juhot meg kecskét.

– Meglásd, nem fogok megfélemlkezni rólad – ígérte a farkas.

A róka nagyon megörült, a farkas meg majd kiugrott a bőréből. Mindketten útnak eredtek. Alig egy ugrásnyira voltak a nádastól, amikor a róka így szólt:

– Te várjál itt. Én odamegyek az oroszlánhoz, és beszélek vele. Tartsd rajtam jól a szemed. Ha rád kacsintok, gyere közelebb, hajolj

meg mélyen és mondd: „Ez az én munkám!”

A farkas beleegyezett. A róka meg az oroszlánhoz járult és jelentette:

– Elhoztam őt. Annyira arcátlan, hogy nem átallja nyíltan kijelenteni, hogy „Ez az én munkám”.

– Nézd csak, hogy bánok cl vele – szólt az oroszlán.

Ekkor a róka rákacsintott a farkasra, aki meghajolt az oroszlán előtt, és így szólt:

– Ez az én munkám!

Az oroszlánt íziben elöntötte a düh. Felágaskodott, farkával a földet csapkodta, és éktelen ordításba csapott. Közben az járt az eszében:

„Ez az alávaló felfalta a kölykeimet, nyíltan bevallja, s még arcátlanul hajlong is előttem.”

A farkasnak megfagyott a vér az ereiben, amikor látta, hogyan villog az oroszlán szeme, és hallotta a rémítő bömbölést. Így szólt magában:

„Biztosan a róka csalt ebbe a kelepcébe. Mert ha az oroszlán csakugyan előjárónak akarna felfogadni engem a vadászatnál, semmiképpen sem fogadna így.”

Tanácsztalanul tépelődött, mikor az oroszlán, aki most már nem tudott uralkodni magán, ráugrott. A farkas torkának esett, de csak a bendőjéről sikerült letépnie az irhát. A húsa sértetlen maradt. Ekkor a farkas szörnyű halálfélelmében úgy eliramadott irha nélküli bendőjével, mint a szélvész. Felkereste kölyökkori cimboráját, a medvét. Az hamar kitepelt a bundájából egy darabot, rátapasztotta a farkas testére, és nyálával odaragasztotta. Aztán megkérdezte:

– Ki tépte le az irhát?

A farkas ekkor apróra elmesélte neki mindazt, amit a rókától hallott.

Aztán így folytatta:

– Amint mélyen meghajoltam az oroszlán előtt, a róka utasítására így szóltam: „Ez az én munkám!” Ezzel azt akartam mondani, hogy szívesen elvállalnám az előjáró tisztét az oroszlán vadászatán. Az oroszlán ekkor éktelen haragra gerjedt, bömbölt, ahogy a torkán kifért, s a fogait csattogtatta. Mondott valami cifrát, ezt azonban nem értettem jól. El akartam iszkolni, futni, amerre

látok, de már rám is rontott. Allah kegyelme folytán foga csak az irhamban tett kárt. Ha a húsomhoz fért volna, bizony otthagytam volna a fogamat. Nagy keservesen eljutottam hozzád, s itt megmenekedtem a haláltól másodszor is. Azt nem értem csak, hogy miért tehette ezt az oroszlán.

A medve ekkor így szólt:

– Hiszékeny és tudatlan vagy. Jobban tetted volna, ha felkeresel engem, és tanácsot kérsz, mielőtt elmégy az oroszlánhoz. Tüstént figyelmeztettelek volna, hogy a róka rá akar szedni. Az alávaló felfalta az oroszlán kölykeit, s mert féltette a bőrét, téged csalt csapdába. Ezért hagyta meg neked, hogy mondd: „Ez az én munkám.” Ami azt jelentette, hogy az oroszlán kölykeit te faltad fel.

– Színigazat beszélsz – hagyta rá a farkas –, minden hajszálpontosan egyezik. Gyógyuljak csak meg, úgy elbánok azzal a rókával, hogy még a mesékben is megemlegetik.

Hagyjuk el őket most, és térjünk vissza az oroszlánhoz. Mikor látta, hogy csak a farkas irhájában tett kárt, s a húsa sértetlen maradt, így szólt a rókához:

– Sajnos most nem tudtam vele elbánni. Jövő esztendőben meg, ha újra kölykezem, majd azokat is felfalja. Eredj hát utána, és kerítsd elő, hozd ide, hadd vegye el tőlem méltó büntetését.

– Ahogy parancsolod – mondta a róka. Aztán pár napig jobbra-balra csatangolt, majd visszatért az oroszlánhoz és jelentette: – A farkas bendője másnapra megdagadt, sebe elgennyesedett, s hamarosan kiadta a páráját.

Az oroszlán örült nagyon, hogy kölykeiért bosszút állt.

Teltek-múltak a napok, s a róka mit sem tudott a farkasról és arról, hogy im történt vele az oroszlánnal való találkozása után. Gondolta, biztos elpusztult. Egyik nap aztán a pusztában szemtől szemben találta magát vele. A rémülettől megmeredt, s a lába remegni kezdett. A farkas ekkor így szólt:

– Akármilyen ravasz vagy, mégsem menekültél meg tőlem. Mit főztél ki ellenem? Ha a medve nem jön segítségemre, már régen elpusztultam volna.

A róka hízelgésre fogta a dolgot, és csúrte-csavarta a szót:

– Az oroszlán ártatlan. Mikor meghajoltál előtte, azt gondolta, hogy közben nevetsz rajta. Ezért öntötte el a harag, s mert kölykei

halála nagyon megviselte, haragja nyomban ellened fordult. De ha meg akart volna ölni, ahhoz az egyik mancsa is elég lett volna. No de ne töltsük ilyen apróságokkal az időnket. Most sokat kell enned, hogy hamar meggyógyulj, és helyrejöjjön az egészséged.

Látogassunk el ma éjjel ebbe a faluba. Van a bírónak egy éléskamrája telis-tele kenyérrel, zsírral, vajjal és gaurmével. Egy-két napig ebben az éléskamrában maradhatsz. Nappal elbújsz a hordók mögé, éjszaka meg, amikor elcsendesedik a ház, kedvedre lakmározhatsz a kenyérből, zsírból, vajból és gaurméből. Ne törődj semmivel, gyere csak velem ma éjszaka.

A farkas nagy örömmel beleegyezett. Éjfélkor a róka vezetésével kikerülték a kutyákat, a tetőkön át a bíró házához osontak, majd egy lyukon keresztül bemásztak az éléskamrába. A róka megmutatta a farkasnak az ennivalókat. Ő maga mértékletes volt, de a farkas rögtön, az első alkalommal degeszre tömte a hasát, felfalt egy télire eltett bárányt. A gyomra úgy felpuffadt, hogy moccanni sem tudott. Közben már hajnalodon. Látja a róka, a farkas annyira mohón telezabálta magát, hogy már szuszogni sem tud. Ekkor lyukat fúrt egy száraz lepénybe, s a fejére tette. Aztán az éléskamra hasadékan át kimászott a tetőre, és tapsolni, táncolni kezdett. Amikor az emberek észrevették, jelentették a bírónak. Az meg fellármázta az embereit, akik hamarosan bottal, husánggal felfegyverkezve az éléskamra felé futottak. Minden zugot végigkutattak, amíg rá nem bukkantak a farkasra. A bíró megparancsolta:

– Eredjete, kerítsetek egy láncot! Megláncoljuk a farkast, és kivonszoljuk a térre.

Az emberek a botokat jól megmarkolva, odaléptek a farkashoz. Látják ám, hogy a szegény párának ugyancsak felpuffadt a hasa. Minden erő elszállt belőle, úgy fekszik a földön, mint egy tetem. Nyakára vetettek egy láncot és kihúzták. Látták, hogy még egy légynek sem tudna ártani. A bíró így szólt:

– Ne bántsátok! Fussatok inkább a hitvány róka után. Esküszöm, hogy az az átkozott hozta ide a farkast.

Az emberek rohantak a róka után, de annak ugyan üthették bottal a nyomát. A farkast egy-két napig étlen-szomjan tartották a bíró házában. Már majd meghalt a szomúságtól. A bíró nem akarta,

hogy a házában pusztuljon el a farkas, ezért levette róla a láncot, kivonszolta a pusztába és otthagya. A farkas nagy üggyel-bajjal elvánszorgott a medvéhez. Az most is nagyon megsajnálta. Hozott neki egy kis mézet, és így szólt:

– Fogadd meg nekem, hogy soha többé nem hagyod magad rászedni ettől a hitvány rókától.

Mikor a farkas helyréjött, ismét nekiindult, s kószálni kezdett. Két-három nap múlva, mikor már csípősre fordult az idő, és a hideg hírül adta a közelgő telet, megint csak összeakadt a rókával.

Ráívalt:

– Most már nem menekülsz! Becsaltál a bíró éléskamrájába, és a parasztok kezére adtál!

A róka mentegetőzni kezdett:

– Te magad vagy a hibás ebben. Én csak jót tettem veled, amikor kenyérhez, ennivalóhoz juttattalak. Ha nem tömted volna úgy tele a hasadat, a veszély pillanatában könnyűszerrel kereket oldhattál volna. De ne fecséreld az időnket ilyen haszontalan dolgokra! Beállt a hideg, s emellett elég rossz bőrben vagy még. Egy subára volna szükséged, te pedig nem tudsz varrni. Én varrnék neked egyet, hogy baj nélkül vészelhess át ezt a nagy hideget. A bőrt azonban neked kell hoznod. Fogj egy birkát, én majd megnyúgom, s a bundájából subát varrok neked.

– Nincs merszem arra, hogy megtámadjam az itteni nyáját – riadozott a farkas. A róka máris rávágta:

– Majd találok én egy másik nyáját, és lesbe állítalak téged. Ha a pásztor éppen távol lesz, a kutyák még szunyókálnak, széttéphetsz egy-két birkát, a többi meg már az én dolgom.

A farkas belement. Másnap a róka egy másik nyáj után szaglászott. Talált is egyet a hegy lábánál. Odavezette a farkast, és rávette, hogy ragadjon el két birkát. A farkas csak egy keveset evett a húsból, a többi szőröstül-bőröstül odaadta a rókának. A róka elraktározta magának a húst, és naponta megevett belőle egy-két mánt. Időközben beállt a nagy hideg, a farkas eljött a subáért.

– A suba félig készen van – közölte a róka. – Eredj, hozzád még egy-két birkát, s holnap már fel is veheted.

Mivel a farkas nagyon félt a hidegtől, elszánta magát, és hozott ismét két-három birkát. Néhány nap múlva megint ott volt a rókánál.

Kérdi tőle:

– Elkészült-e már az a suba?

– Már csak az ujja hibádzik – felelte a róka. – Ha még két birkát hozol, szép hosszú ujjat szabok a subádnak.

A szegény farkas meg mit tehetett egyebet, nagy nehezen zsákmányul ejtett két birkát, és elvitte a rókának. Az meg evett belőlük egy keveset, a többit pedig félretette a neadjisten napokra. Néhány nap múlva a farkas megint felkereste a rókát. Az éppen távol volt. A farkas ekkor lesbe állt a rókalyuk közelében. Két nap múlva a róka mit sem sejtve hazatért. A farkas akkor fülön csípte és rákiáltott:

– Add csak ide szaporán azt a subát! Ha ma nem kapom meg, a te bundádat nyúzzom le, és azt veszem fel.

A róka megszeppent, és riadtan tekingetett ide-oda. Hirtelen megpillantott egy parasztot, aki subával a vállán éppen arrafelé lovagolt. Mondja hamar a farkasnak:

– Nézd csak! Ott a subád! Éppen megvarrtam, vallamra terítettem, és indultam hozzád, mikor ez a paraszt erővel elvette tőlem, és a vállára terítette. Ha nem futsz utána, és nem veszed tőle vissza, akkor ütheted bottal a nyomát

A farkas a lovas után futott, nagy kiabálva:

– Add vissza a subát, amit elvettél a rókától!

– Már adom is! – dörögte a paraszt. Ezzel leszállt a lováról, kardot húzott elő a subájából, és széthasította a farkast. Az nyomban lerogyott a földre. A paraszt meg farkánál fogva a ló farkához kötözte szegény párát, és vonszolta maga után a köves talajon.

A róka majd kiugrott a bőréből örömében. Utánuk szaladt, és gúnyolni kezdte a kimúlt farkast:

– Pompás subához jutottál! Soha többé nem fogsz megfázni és köhögni!

Meghallja a paraszt, mit mond a róka. Rögtön megértette, hogy ő volt a ludas a farkas balsorsában. Leugrott a lováról, s kardjával lekasabolta a rókát. Így a róka is a farkas sorsára jutott. A paraszt mindkettőjüket a farkuknál fogva egy kötéllal a faluba vonszolta. Az embereknek meg azt mondta:

– Lám, így jár a rászédett kényúr és álnok cimborája!

A VARJÚ ÉS A RÓKA

Hol volt, hol nem volt, fészket rakott egyszer egy varjú az erdőben egy szilfán. Gondolta, itt a fészekben majd tojást rak, a tojásokat kikölti, fiókáit fölneveli, repülésre oktatgatja. Tojott is öt-hat tojást, és huszonegy napig ült rajtuk, amíg teste melegétől a kis madárfiókák ki nem keltek. Megsokasodtak ezentúl a varjú gondjai. Alig győzte hordani innen-onnan a sok eledelt a kicsinyeknek. Azoknak meg nemsokára megtollasodott a szárnyuk, és már csipogni is tudtak.

Élt a közelben egy naplopó róka. Mikor, meghallotta a kis varjúfiókák csipogását, már tudta, hogy mivel tölti meg a bendőjét. Elhatározta, hogy ravasz fortéllyal megkaparint egy-két fiókát, és fölfalja őket. Mivel a fészket nem tudta elérni, bárhogyan is ugrált, hosszas járkálás után mást gondolt. Szerzett a falu szemétdombján egy ócska nemezkalapot, a kertésztől meg egy tompa fűrészcsent. Egyik reggel aztán, mielőtt a varjú elhagyta volna iészkrét, odaállt a fa alá, és fűrészelni kezdte. A varjú már messziről észrevette a rókát. Mikor meghallotta a fűrészelés zaját, megkérdezte:

– Mit csinálsz?

– Semmi különös – felelte a róka. – Én vagyok itt az erdősz, és ki akarom dönteni ezt a fát.

– De hát ezen a fán van a fészkem, s benne a fiókáim! – tiltakozott a varjú.

A róka így felelt:

– Helytelenül tetted, hogy erre a fára raktál fészket, itt tojtál tojásokat, és itt költötted ki kicsinyeidet. Nyomban kidöntöm ezt a fát, hogy megtanuld, mindennek van gazdája.

A varjú kétségbeesett jajveszékelésbe kezdett.

– Csak két-három napot várjál, amíg kicsinyeim valamivel nagyobbak lesznek, s felcseperednek egy kicsit.

De a róka hajthatatlan maradt:

– Egy órát sem várhatok!

A szegény varjú tovább kérlelte:

– Ne vedd el fejünk fölül a fedelet, ugyap hová is mennénk innen. Adjál legalább két-három nap haladékot, amíg fiókáim megtanulnak repülni, tüstént elhagyom akkor a fát.

– Engem le nem veszel a lábamról könyörgésseddel – mondta a róka. – A fa az enyém, akkor döntöm ki, amikor akarom.

Hosszas huzavona után megegyeztek abban, hogy a varjú ledobja egyik fiókáját a rókának, az pedig cserébe két-három nap haladékat ad. Szívszakadva, sírva-zokogva dobta le a varjú egyik fiókáját a rókának, aki azon nyomban bekapta.

A róka nagyon megörült, hogy ilyen jól sikerült a csele, mert úgy gondolta, hogy ilyen módon az erdő minden madarától adót szedhet majd.

Másnap meglátogatta a varjút szomszédja, a szarka. Látja, hogy az nagyon oda van, búsul, s egy szava sincs. Kérdi tőle:

– Mi bajod van?

A varjú erre mindent elmesélt neki. Felkiált a szarka:

– Ej, de ostoba voltál! Az erdész friss, lombos fát soha sem dönt ki. Ha még egyszer idejön, mutasd csak meg nekem, majd én megmondom, valóban erdész-e ökelme, vagy sem.

Másnap a róka ismét a fejére tette a nemezkalapot, kezébe vette a fűrész, s ment a fához, ahol a varjú fészkel. Még el sem érte a fát, a varjú máris repült a szarkához, és értesítette őt az erdész jöveteléről. A szarka végigmérte a rókát a fáról, aztán így szólt a varjúhoz:

– Ó, te ostoba! Hiszen ez nem más, mint az álnok róka. Ennek a nemezkalapos, tompa fűrészű szemfényvesztőnek fel ne ülj! Soha nem volt ez erdész. Eredj csak vissza, és ha újra előhozakodik azzal, hogy kidönti a fát, mondd neki: „Döntsd csak nyugodtan!” Azt hiszed, hogy ki tudná dönteni ezt a nagy fát ez a naplopó róka egy ilyen tompa fűrészszel? Ehhez erős favágó kar kellene és egy éles fűrész.

A varjú visszarepült a fészkére. Közben a róka is nekikészülődött a fűrészelésnek.

Lenéz a varjú, kérdezi:

– Hát te ki vagy, és mit akarsz itt?

– Én vagyok az erdész, ki akarom dönteni ezt a fát. Te pedig szedd innen a sátorfádat szaporán!

– Nem megyek én egy tapodtat sem, mert itt van a fészke – jelentette ki a varjú. – Dehogy vagy te erdész, nem tudsz semmit sem tenni ellenem. Ha pedig ki akarod dönteni a fát, hát csak tessék!

Látja a róka, hogy a varjú alaposan megváltozott tegnap óta. Akkor sírva, jajveszékelve rimáncodott, most pedig ugyancsak

magas lóról beszél hozzá. Tüstént megértette, hogy valaki kioktatta. Végül így szólt:

– Egy feltétellel elállók attól, hogy kidöntsem ezt a fát, amelyre fészket raktál. Árudd el, ki mondta neked, hogy én nem vagyok erdész, és nem tudom kidönteni a fát?

Ekkor a varjú ostobán elfecscgte, hogy a szarka volt. A róka bosszút forralt magában:

– Úgy elbánok ezzel a szarkával, hogy még a mesékben is híre lesz!

Néhány nap múlva elment a mocsárhoz, bekente magát iszappal. Aztán elindult a fához, amelyen a szarka fészke volt, és halottnak tettetve magát, végignyúlt alatta. Bárki halottnak nézte volna. A szarka néhányszor körülrepülte. Mikor látta, hogy a róka meg sem moccan, így szólt magában:

„Úgy látszik, ez csakugyan felfordult. Legjobb lesz, ha kiszúrom a szemét.“

Azzal odarepült. Először belevájta a csőrét a róka oldalába. Mikor az erre sem mozdult meg, rászállt a fejére, hogy kiszúrja a szemét. A következő pillanatban azonban a róka szájában találta magát. Látta, hogy bizony veszélyes kelepcébe került. Azt mondta a rókának:

– Megtehetnéd, hogy megölj, annál is inkább, mert én oktatom ki a madarakat. Ha azonban barátságot kötnénk, megtanítanálak olyan fortélyokra, amelyek segítségével könnyűszerrel megkaparinthatnál naponta két madarat. Legyél hát a barátom, meglátod, megtanulod, hogyan élhetsz gondtalanul.

A róka tanakodni kezdett magában:

„Ez a szarka okos jószág. Azt hiszem hasznomra válna, ha jóban lennék vele. Nosza, egyezséget kötök vele, hogy naponta két varjúhoz vagy más madárhoz hozzájuthassak.“

A szarka újra megszólalt:

– Jól gondold meg! De ha valóban barátságot kötsz velem, akkor esküdj meg a napra, a holdfényre, és az erdő istenére!

Mikor aztán a róka esküre nyitotta a száját, a szarka, huss! kirepült, s fel egyenest a fára. A róka meg úgy elképedt a szarka ravaszságán, hogy a szája is tátva maradt a csodálkozástól.

Másnap a szarka összehívta az erdő összes madarát, és megbeszélte velük, hogy elpusztítják a rókat. Mikor aztán a róka egy tó partján elaludt, az ezernyi-ezer madár ellepte. Csőrükkel szúrták-döfték, ahol csak érték. A róka annyira elvesztette a fejét, hogy beleesett a tóba és elmerült. Tán még most is ott van a tó fenekén, mikor ezt a történetet mesélem nektek.

A MAKACS VARJÚ

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy abjar, aki nagyon gazdag volt. Egy szem fia volt néki, az egyszerű, jámbor Mehrák, akit nagyon szeretett. Amikor a fiú felcseperedett, s bajsza, szakála is kiserkedt, az apja választott neki feleséget. Az asszonyka igen ügyes, értelmes és fürge teremtés volt.

Az abjarnak békességben teltek a napjai. Minden este vacsora után felesége, fia és menyé körében sokáig elüldögélt a lámpa mellett. Ő volt a falu bírása is, és mindenki szívesen teljesítette utasításait.

Telt-múlt az idő. A napok, a hónapok s az évek egymást követték. Az abjar lassan megöregedett, elgyengült. Egyik este maga köré gyűjtötte családját, és így szólt:

– Elvégeztem minden dolgomat itt a világon, s hamarosan búcsút kell vennem tőletek. Mehrák fiam! Fogadd meg nékem, hogy halálom után nem hagyod kialudni a lámpát; s nem hagyod, hogy sötétség üssön tanyát a házban. Ha egyszer sorsod úgy hozza, hogy szegény leszel, fogd meg az eke szarvát, szánts, vess, a föld majd áldást hoz rád.

Néhány nap múlva az abjar örökre itt hagyta a világot az élőknek. Mehrák foglalta el apja helyét, de nemigen tudta, mit is tegyen. Nyakra-főre szórta a pénzt, s egy napon arra ébredt, hogy egy tehénen kívül semmije sem maradt. Ettől fogva a tehén tejéből kellett megélniük.

Milyen forgandó is a világ! Akik még a minap báránnyáson és tyúkon éltek, ma csak száraz kenyéren tengődnek.

Mehrák egyik nap kiment a földekre, s szeme megakadt a szérűn. Eszébe jutott hirtelen, mi is volt apja végső intelme:

– Ha egyszer sorsod úgy hozza, hogy szegény leszel, fogd meg az eke szarvát!

Meghányta-vetette a dolgot, s elhatározta, hogy eladja a tehenet, s az árából vesz egy kis földcskét és vetnivalót. El is adta a tehenet, árából földet vett, és vetőmagot szerzett. Aztán fogta az ekét, és munkához látott.

Közeledett már az aratás ideje. Egyik reggel Mehrák egy varjút pillantott meg a búzájában, amint javában pusztította a magot. Felkapott egy követ, s feléje dobta. A varjú felröppent, aztán rászállt

a mezsgye szélén egy fekete kőre. Mikor Mehrák munkához látott, újra dézsmálni kezdte a termést. Mehrák ismét feléje hajított egy követ. A varjú erre újra a fekete kőre repült. Így ment ez jó ideig, amíg Mehrák meg nem unta a dobálózást. A varjú ott maradt aztán egész napestig. Másnap is folytatta ezt a játékot. Mehrák végül kifakadt:

– Hallgass rám, te varjú! Mi végre pusztítod ilyen megátalkodottan a vetésemet?

A varjú meg csak károgta:

– Kezed, lábad béklyóba verem, rajtad pedig csak nevetek.

Mehrák nem tudta, mitévő legyen a varjúval. Este elmesélte feleségének a történeteket. Az asszony azt tanácsolta:

– Holnap reggel, mielőtt még a varjú odarepül, végy egy kis szurkot, olvaszd meg, és öntsd rá arra a fekete kőre. Ha a varjú aztán megjön, és rászáll a kőre, a lába beleragad a szurokba. Akkor te fogd meg, és üsd agyon!

– Pompás egy asszony vagy te! Okos tanácsot adtál, meg is fogadom.

Másnap kora reggel vett egy kis szurkot, megolvasztotta, és ráöntötte a fekete kőre. Felkelt a nap. Hamarosan feltűnt a varjú. Berepült a búza közé, és dézsmálgatni kezdte. Mehrák a füle botját sem mozgatta addig, amíg a nap jól fel nem olvasztotta a szurkot. Akkor fölkapott egy követ, és a varjú felé dobta. A varjú fölrebent, s rá egyenesen a fekete kőre. Lába nyomban hozzáragadt. Mehrák akkor odament és megfogta. Készülődött, hogy agyoncsapja, mikor a varjú megszólalt:

– Miért teszed ezt?

Mehrák meg azt felelte:

– Kezed, lábad béklyóba verem, rajtad pedig csak nevetek.

– Ha szabadon engedsz – próbált egyezkedni a varjú –, szántóföldednek még a környékére sem jövök. Ha viszont megölsz, akkor árva kis fiókáim megátkoznak téged, s tetted keservesen meg fogod bántani.

Mehrákot levette a lábáról a varjú könyörgése, és szabadon engedte őt. A varjú egy közeli kőre repült.

– Ó, Mehrák! – mondta aztán –, megkímélted az életemet. Jótett helyébe jót várj! Adok neked egy tollat a szárnyamból. Jól

őrizd meg, s ha egyszer valami baj ér, dobd föl a tollat a levegőbe. Aztán kövesd, amerre csak repül, s el fogsz jutni hozzám. Én aztán minden bajodon, bánatodon segítek.

– Jó lesz – köszönte Mehrák.

Ezzel fogta a tollat, hazavitte, odaadta a feleségének, és azt mondta neki:

– Hozd a vasládikát, s tedd el gondosan ezt a tollat a legfenekére, talán egyszer még szükségünk lesz rá.

Az asszony elvette a tollat, s jól eltette a ládikába.

Eltelt néhány esztendő. Egyszer aztán egy aszályos év következett rájuk. Az eső nem esett, minden kiszáradt. Mehráknak nagyon rosszul ment a sora. Egyik nap így szólt hozzá a felesége:

– Mi lenne, ha elővennéd azt a tollat, és felkeresnéd a varjút?

– Jól mondd. Hozd csak ide azt a tollat!

Fogta Mehrák a tollat, kifordult a házból, és földobta a levegőbe. A toll pedig, mintha a szél vitte volna, szállt-szállt, Mehrák meg követte. Így ért el egy hegyre, s azon egy vasvárhoz. Meglát ott egy torzonborz, kócos dévet, amint éppen alszik. A dév, mihelyt Mehrák szagát megérezte, felébredt, és dörögni kezdett:

– Hát te fehér fogú, fekete szemű emberfia mit keresel itt?

– A tollat követem – felelte Mehrák.

– Akkor eredj tovább, isten hírével – mondta a dév.

A toll szállt tovább, s berepült egy barlangba. Mehrák utána. Egyszer csak észreveszi a varjút.

– Nocsak, Mehrák! – üdvözölte a varjú. – Örülök, hogy megemlékeztél rólam.

Mehrák elmondta, hogy a szárazság miatt nagy ínségben vannak. A varjú nyomban előhozott három-négy zsák búzát, és azt mondta:

– Amíg az aszály tart, ez majd kisegít benneteket.

Még egy tyúkot is ajándékozott Mehráknak, és magyarázta:

– Ez a tyúk naponta egy aranytojást tojik, és nem fog ki soha a tojásokból. Ezentúl nem lesz gondod a pénzre.

Mehrák vidáman és boldogan tért haza, s rendre elmesélte a történeteket.

– Jól van – mondta az asszony –, de nehogy eláruld bárkinek is, hogy egy ilyen tyúkunk van.

Mehrák azonban nem hallgatta meg felesége tanácsát. Fűnek-fának megmutatta a tyúkot, amíg a bíró fülébe is eljutott a híre. Nosza, egyik szolgáját elszalajtotta Mehrákhoz, és azt üzenté:

– Hallottam, hogy van egy ritka szép tyúkod. Hadd nézzem meg én is, aztán tüstént visszaküldöm.

Mit volt mit tenni, Mehrák elküldte a tyúkot a bírónak. Az aztán egy közönséges tyúkot küldött vissza az aranytojó tyúk helyet. Mehrák rögtön látta, hogy ez nem az ő tyúkjá. Ment egyenesen a bíróhoz, hogy visszakérje a magáét. Az azonban jól megbotozta, és üres kézzel elzavarta.

A következő évben ismét nagy ínségben voltak. Az asszony újra azt tanácsolta:

– Eredj el, Mehrák, a varjúhoz!

Mehrák úgy tett, mint az előző évben. Felkereste a varjút, és mindent elmondott neki. A varjú ekkor egy bográcsot cs egy fakanalat adott, és azt mondta:

– Ha megéhezel, csapj a fakanállal a bográcsához, és mondd ki hangosan annak az ételnek a nevét, amit szeretnél. A bogrács nyomban előteremti.

Vitte Mehrák nagy örömmel a bográcsot. Ettől fogva a bogrács éjjel-nappal teljesítette minden kívánságukat. Egyszer azt mondja Mehrák a feleségének:

– A bíró rútul elbánt velem. Álljunk bosszút rajta! Hívjuk meg vendégségbe, s adjunk elé száz fogást. Hadd lássa, hogy ha el is vette tőlünk a tyúkot, mégse jutottunk koldusbotra.

A felesége intette:

– Talán elment az eszed? Meglásd, kicsikarja tőled a bográcsot is.

– Ezúttal résen leszek én is! – bizonykodott Mehrák.

Ezzel meghívta a bírót s egész háza népét. Mikor dél lett, hozzáláttak az ebédhez. Látja ám a bíró, hogy az asztal csak úgy roskadozik a számtalan fogástól, sokféle piláftól. Még a szája is tátva maradt a csodálkozástól. Megparancsolta a szolgájának:

– Eredj, nézz körül, itt valami titoknak kell lenni.

A szolga térült-fordult, s jelentette a bírónak:

– Van egy bográcsuk. Ezt középre állítják, ráütnek egy fakanállal, és megneveznek egy ételt. A bogrács egy szempillantás

alatt tele is van.

A bíró nem szólt egy szót sem, csak evett-ivott.

Másnap aztán üzent Mehráknak: „A bográcsotokat adjátok kölcsön két napra.” Mehrák először vonakodott, de aztán elvették tőle erővel. Két nap múlva meg egy másik bográcsot kapott vissza.

Mikor Mehrák meglátta, hogy a bográcsot kicserélték, ment nyomban a sajátjáért. A bíró megint csak megbotozta, és üres kézzel elzavarta.

Beköszöntött a harmadik esztendő. Mehrák ismét éppen hogy tengődött. Felkerekedett hát, a tollat feldobta a levegőbe, s harmadszor is felkereste a varjút. Mindent apróra elmesélt, s a varjúnak most is megesett rajta a szíve.

– Ezúttal valami olyasmit kapsz, amivel a tyúkot és a bográcsot is visszaszerezheted.

Ezzel egy tököt adott át neki és folytatta:

– Ha valaki igaztalanul bánik veled, csapj rá egyik kezeddal a tökre és kiáltsd: „Száz furkósbotot marokra, aprítsátok darabokra!” Erre száz fekete rabszolga ugrik ki a tökből. Mindegyikük felér száz közönséges emberrel. Ezek aztán alaposan ellátják ellenséged baját. Végül megparancsolod: „Furkó, szolga abbahagyni, tökbe újra belebújni!”

Fogta Mehrák a tököt, és hazafelé tartott. De most egyenesen a bíró háza felé vette útját.

– No mi újság? – kérdezte a bíró.

– Semmi – felelte Mehrák –, csak jövök a tyúkomért és a bográcsomért.

A bíró parancsot adott:

– Botozzátok meg, és dobjátok ki!

Szavait még be sem fejezte, Mehrák rácsapott a tökre, és elkiáltotta magát:

– Száz furkósbotot marokra, aprítsátok darabokra!

A tökből egy szempillantás alatt száz fekete rabszolga özönlött ki. Azon nyomban a bíróra és szolgálira vetették magukat. Mikor a bíró látta, hogy biz ennek fele se tréfa, óbégatni kezdett:

– Visszaadom a tyúkodat és a bográcsodat!

– Hát akkor szedd a lábad szaporán – mondta Mehrák, és parancsot adott:

– Furkó, szolga abbahagyni, tökbe újra belebújni!

A rabszolgák tüstént engedelmeskedtek. Mehrák meg elvette a tyúkot és a bográcsot. Közben odagyűltek az emberek, és megválasztották őt bírónak. Mehrák ezután a tyúkkal, a bográccsal, a tökkel, a bírói kalappal és a bottal hazaballagott. Feleségének elmesélte a történeteket töviről hegyire. Az asszony úgy megörült, hogy nyomban táncra perdült.

Ahogy az ő kívánságuk teljesült, úgy teljesüljön másnak is!

SZOLEJMÁN GYŰRŰJE

Hol volt, hol nem volt, valamikor réges-régen élt egyszer egy kereskedő a feleségével. Volt nekik egy csecsszopó kisgyermekük, akit Behrámnak hívtak. A kisfiút még el sem választották, mikor az apja búcsút mondott a világnak. Behrám anyja nem ment férjhez újból, kisfia volt ezentúl minden gondja. Mire a fiú tizennyolc éves lett, lassan felérték azt, amit az apa rájuk hagyott. Csak egy erszény maradt, amelyben háromszáz dirhem volt félretéve a neadj isten- napokra.

Egyik reggel, amint felébredt az anya, szólította a fiát:

– Fiam! Tizenhat éve, hogy apád lehunyta a szemét, és hogy én özvegyen maradtam temiatad. Hála Allahnak, hogy sorsommal megbékéltem, nem kötöttem új házasságot, téged meg tisztességgel felneveltelek. Ideje most már, hogy a magad lábára állj, és folytasd apád mesterségét. Eredj a bazárba, kereskedj, szerezd meg a kenyérrevalónkat.

Ezzel vette az erszényt a polcról, megrázta, kinyitotta, és átadott Behrámnak száz dirhemet:

– Allah nevében fogd ezt a pénzt, és végezd a dolgodat!

Behrám elvette a pénzt, és útnak eredt. Ment, ment a városban, amíg elért a bazárba. Nézelődött jobbra-balra, és fontolgatta, hogy mit is vegyen. Így ödöngött ide-oda, mikor meglátta, hogy néhány gyerek zsákba gyömöszöl egy macskát, hogy a folyóba dobják. A macska olyan keservesen nyávogott a zsákban, hogy Behrámnak megesett rajta a szíve. Odament hozzájuk, és így szólt:

– Miért kínozzátok ezt az állatot? Nyissátok ki rögtön azt a zsákot, és bocsássátok szabadon a macskát!

– No, ha így megsajnálta – lelelték –, száz dirhemért tied a macska szőröstül-bőröstül.

Behrám odaadta nekik a száz dirhemet, aztán kivette a macskát a zsákból, és szabadon engedte. A macska ekkor ránézett Behrámrá, megcsókolta a lábát, aztán hozzádörgölözött, és így szólt:

– Jótett helyébe jót várj!

(A macska aztán fel is kereste Behrámot.)

Estefelé Behrám üres kézzel bandukolt haza. Anyja megkérdezte:

– No lássuk, mit végeztél? Mit vettél, mit árultál?

Behrám rendre elmesélte neki a történeteket. Anyja nem szólt semmit. Másnap reggel azt mondja Behrámnak:

– Fiacskám! Megmentettél egy állatot, jót cselekedtél. Az állatok előbb jöttek a világra, mint mi, és megkönnyítették számunkra az életet. Azokat az állatokat, amelyek nem kártékonyak, sőt hasznunkra vannak, mindenképpen meg kell segítenünk. De nem szabad elfelejtkeznünk magunkról sem. Adok neked ismét száz dirhemet, eredj és forgasd haszonnal.

– Rendben van – felelte Behrám. Azzal vette a pénzt, és útnak indult. Még el sem jutott a piactérhez, mikor látja, hogy néhány gyerek egy kutyát vonszol nyakörvénel fogva, ütik-verik, és a város faláról le akarják dobni. Megsajnálta Behrám a kutyát, odalépett hozzájuk, és így szólt:

– Ne kínozzátok ezt a derék állatot! Vegyétek le a nyakörvét, és bocsássátok szabadon!

Azok meg így feleltek:

– Ha annyira sajnálsz, vedd meg, és engedd szabadon!

Behrám odaadta nekik a száz dirhemet, és szabadon bocsátotta a kutyát. Az meg kétszer-háromszor körülfutkosta Behrámot, és a farkát csóválta. Aztán így szólt:

– Ó, te ember! Derék anya tejét szoptad! Jótett helyébe jót várj! (A kutya meg is látogatta később Behrámot.)

Estére kelve aztán Behrám ismét szégyenkezve, lehajtott fejjel és üres kézzel somfordált haza. Anyja most már szigorúbb szavakkal korholta, amikor megtudta tőle, hogy mit is végzett.

Harmadik reggel anyja ismét száz dirhemet adott Behrámnak és meghagyta:

– Ma már aztán a tennivalódon járjon az eszed!

Fogta Behrám a száz dirhemet és elindult. Rótt a bazárt napestig, de vásárt nem ütött nyélbe. Mivel igencsak elfáradt, letelepedett az egyik fal tövébe, és pihent egy keveset. Egyszer csak megpillantott néhány embert, akik egy ládikót álltak körül. Tűzrakáshoz készülődtek, hogy a ládikót elégezzék. Behrám odament hozzájuk és megkérdezte:

– Mi van ebben a ládikóban? Miért akarjátok elégetni?

– Egy szép és ritka állat van benne – felelték.

Behrám ekkor kérlelni kezdte őket:

– Ne gyújtsatok tüzet! Engedjétek szabadon!

– Na, ha ennyire megsajnálta – felelték –, akkor fizess nekünk száz dirhemet, és a tiéd a ládikó, azt csinálsz vele, ami tetszik.

Mit volt mit tenni, ki kellett fizetni a száz dirhemet. Fogta Behrám a ládikót, és rögtön ki akarta nyitni. De az emberek rászóltak:

– Nem szabad itt kinyitnod. Vidd ki a városból!

Kiment Behrám a városból. Kinyitja a ládikót, hát egy kígyó mászott ki belőle. Behrám megrémült, s éppen azon volt, hogy futásnak ered, amikor a kígyó megszólította:

– Hová szaladsz? Hiszen semmi rosszat nem tettél ellenem. Sőt megszabadítottál a tűzhaláltól. Senki emberfiát nem marunk meg, aki nem bánt minket. Eredj csak utadra!

Leült ekkor Behrám az út mentére, és igen nekibúsult, hogy elkótyavetyélte az utolsó száz dirhemet a kígyó megszabadításáért. Lógatta az orrát, nem tudta, mit mondjon este az anyjának. Nézi a kígyó a fiút, s látja, hogy igen bántja valami. Kérdi tőle:

– Ugyan mi nyomja a szíved? Miért vagy ilyen szomorú?

Behrám erre töviről hegyire elmesélt neki mindent. Azt mondja a kígyó:

– Tetteidért jutalmat érdemelsz. Apám a kígyókirály. Én vagyok egyetlen fia, és a szeme világánál is jobban szeret. Elviszlek hozzá, és elmondom neki, miképpen szabadítottál meg. Ha te nem vagy, már csak hamu lennék, s családkunk tűzhelye kialudt volna. Mikor szavaimat bevégezem, apám megkérdi majd: „Jótettedért milyen jutalmat kívánsz?” Te ekkor feleld azt, hogy Szolejmán pecsétjét szeretnéd. Ha apám vonakodik, és mindegyre mást ajánl, te ne tágíts a kérésedtől.

A kígyó ezután elvezette Behrámot az apjához, és elmesélte neki rendre, hogy mi minden történt vele. A király magánkívül volt az örömtől, hogy fia megszabadult.

– Jótettedért bármit kívánsz, megadom! – mondta Behrámnak.

– Ha már mindenképpen meg akarsz jutalmazni – mondta Behrám –, add nekem Szolejmán pecsétjét.

(Tudnotok kell, hogy Szolejmán pecsétje nem más, mint Szolejmán gyűrűje, amelyre egy varázsigét véstek.)

– Ugyan kitől hallottál Szolejmán pecsétjéről? – kérdezte a kígyókirály. – Tudd meg, hogy a pecsét Szolejmántól apáról fiúra szállt, és így jutott el hozzám. Mindenki meghagyta az utódjának, hogy a pecsét nem kerülhet akármilyen hitvány ember kezébe, mert akkor a gonosz dév tudomást szerez a dologról, kezébe kaparintja, és fenekestül felfordítja az egész világot. A pecsét csak tiszta szívű, bátor emberé lehet.

– Talán nem leszek méltatlan rá – felelte a fiú.

Hosszas alkudozás után a kígyókirály odaadta végül a pecsétet a fiúnak, de figyelmeztette:

– Nehogy eldicsekedj vele bárkinek is! Őrizd mindig magadnál, és teremtett lélek se tudjon róla!

Átvette Behrám Szolejmán gyűrűjét, és illendően elköszönt a kígyókirálytól. Amint kifordult onnan, odajött hozzá a kígyó, és így szólt:

– Ej, ifjú! Hát meg sem kérdezted, hogy mire jó ez a pecsét?

– Én biz nem – felelte Behrám.

– Tudd meg hát, hogyha felhúzod a gyűrűt a középső ujjadra, és megdörzsölöd, kipattan belőle szempillantás alatt egy fekete rabszolga, és amit csak kívánsz, menten előteremti.

Nosza megörült Behrám, s mivel nagyon megéhezett, tüstént ki is próbálta a gyűrűt. Ráhúzta a középső ujjára, megdörzsölte, és piláfot kért. Nyomban kipattant a gyűrűből egy fekete rabszolga, és már nyújtotta is a tál piláfot. Behrám nekiállt, s evett, amíg degeszre nem tömte a hasát. Aztán hazafelé Vette az útját. Nagyon későre járt az idő, anyja már aggódott.

– Hol jártál késő estig? Mit csináltál? – kérdezte tőle.

Behrám töviről hegyire elmesélte neki a történeteket, aztán így fejezte be:

– Mától kezdve tejben-vajban fürdünk!

Anyja nagyon megörült és megkérdezte:

– És most mi a szándékod?

– Mindenekelőtt eltüntetem ezt a viskót, és helyébe egy hatalmas palotát teremtek.

Az anyja ekkor így szólt:

– Ne tedd ezt! Hagyd meg ezt a viskót, hiszen ott töltöttem el az életemet apáddal, s annyi szép emlék köt ide. Építtess csak fel azt a palotát a kunyhó mellé. Én már csak itt maradok, te pedig lakjál ott.

– Ahogy akarod – felelte Behrám.

Meg is lett a palotája, és ettől fogva minden kívánsága nyomban teljesült. Így hát felvitte isten a dolgát. Evésre-ivásra, ruhára nem volt gondja, már éppen csak egy jó feleség hiányzott.

Egyszer a padisáh palotája előtt ment el. Hirtelen megpillantotta az egyik erkélyen a padisáh leányát.

„Ez a lány illik hozzám” – mondta magában.

Hazament és elküldte az anyját leánykérőbe. Behrám anyja a kapusokon és örökön keresztül bejutott a palota belsejébe. Azt mondta ott az udvamagynak:

– A sah elé szeretnék járulni.

Jelenti az asszonyt az udvárnagy a padisáhnak. A sah maga elé bocsátotta és megkérdezte:

– Hát te mi járatban vagy?

Azt mondja az asszony:

– Jöttem, hogy megkérjem a lányod kezét a fiamnak.

– És miféle szerzet a te fiad? – tudakolta a padisáh.

– Olyan legény ő, aki semminek nem látja híját.

– Te tán azt hiszed, hogy akármilyen jöttmenthez feleségül adom a lányomat? – méltatlankodott a padisáh.

Menten meg akarta ölni az asszonyt. Aztán mégis elküldött a vezírért, és megkérdezte tőle:

– Mitévő legyek ezzel az arcátlan vénasszonnyal?

– Ó, padisáh – tanácsolta a vezír –, gördíts valami olyan akadályt az útjába, amelyet nem tud legyőzni. Menten elmegy a kedve a leánykéréstől.

– Megfogadom a tanácsodat – felelte a padisáh, és az asszonyhoz fordult:

– Leányom kérője csakis a földkerekség leggazdagabb embere lehet. Hét teverakomány arannyal és ezüsttel kell megváltania leányom anyatejét, hét drágakőcsatot kell adnia a menyasszony fejékre, hét színarannyal töltött hordó legyen a menyasszonypénz

és hét arannyal átszőtt, gyöngygyei kivarrt szőnyeg díszítse a hálószobát.

– Ó, padisáh – mondta az asszony –, mindez szóra sem érdemes. Hét helyett akár hetvenet is mondatsz. Bármilyen is a kívánságod ezenfelül, teljesülve lesz.

– Hozd csak a jegypénzt, aztán viheted a leányt – dörmögte a padisáh.

Behrám pedig Szolejmán gyűrűje segítségével előteremtett mindent, amit csak kívántak tőle. El is vette feleségül a leányt, és hét nap, hét éjjel ünnepelték a menyegzőt. Feldíszítették a várost, fáklyákat gyújtottak. Behrámból így a padisáh veje lett.

Most hagyjuk el őket, s történetünket a turáni királyfival folytatjuk. Ő is beleszeretett a padisáh leányába, és már többször elküldte érte kéréseit. Széltében-hosszában beszéltek róla, mindenki tudta, hogy egyre csak a leány után sóvárog. Mikor meghallotta, hogy a leányt ugyanabban a városban egy közönséges kereskedőhöz adták feleségül, igencsak bűnnek adta a fejét. Aztán elkezdett puhatolózni, kérdezősködni, hogy ki fia-borja ez a fiú, és mivel vette rá a padisáhot, hogy hozzáadja leányát egy szegény kereskedőhöz. Csakhamar megtudta, hogy a fiú mindent előteremtett, ami aranyat, ezüstöt, drágakövet csak követelt a padisáh. Ekkor gondolt egyet:

– Meg kell tudnom, hogy honnan szerezte ezt a töméntelen gazdagságot. Aztán, történt ami történt, el kell ragadnom a leányt a karmai közül.

Így történt, hogy elküldött a városba egy öreg banyát. Adott neki sok pénzt és megparancsolta:

– Eredj, tudakold meg, hogyan tett szert ez a piaci árus erre a töméntelen gazdagságra. Ha még ezenfelül a leányt is elhozod hozzám, annyi aranyat kapsz jutalmul, mint amennyi a saját súlyod.

Útnak indult a vénasszony, és elért a városba. Ott megkereste Behrám házát, és jól megjegyezte magának. Néhány nap múlva odament és bekopogtatott. Jöttek a szolgálók, kinyitották az ajtót és megkérdezték:

– Kit keresel?

– A ház urát – felelte.

Bevezették a padisáh leányához. Az öregasszony ekkor belekezdett a mondókájába:

– Sok országot bejártam. Most a ti városotokba vetődtem. Adjál egy kis zugot, hogy kipihenhessem magamat, aztán ismét útra kelek.

– Nagyon szívesen – mondta a padisáh leánya. – Csak maradj, amíg kedved tartja.

Az öregasszony aztán mézesházos beszédével, ármányos fondorlatokkal beférkőzött a leány bizalmába. Nemsokára már ő irányította a szolgálókat. A leány lassanként minien titkába beavatta. Amikor a vénasszony már teljesen az ujja köré csavarta a leányt, megkérdezte tőle egyik nap:

– Bár apád a padisáh maga, mégsem mérkőzhet gazdagságban a férjeddal, aki pedig csak egyszerű piaci árus. Vajon nyomára jöttél már, honnan ered ez a töméntelen gazdagság?

– Bizony nem – felelte a lány.

– Ezt pedig mindenképpen meg kell tudnod. Kérdezd meg tőle magától; ha tudod, egyszer még hasznodra válhat.

Éjszaka az ágyban a lány elkezdte taggatni Behrámot.

– Egyszerű piaci árus fia vagy, semmi több. Hogyan tettél hát szert ekkora gazdagságra?

Behrám megharagudott, és letorkolta feleségét:

– Erről egy szót se halljak!

A padisáh leányát sértette férje bánásmódja, és kezdett elhidegülni tőle. Behrám egy idő múlva kénytelen-kelletlen elmondta neki a gyűrű történetét, és még azt is elárulta, hogy a gyűrű hálósobájuk egyik polcán van. Ám erősen lelkére kötötte a leánynak, hogy senki emberfiának említést ne tegyen a dologról. A leány azonban, mihelyt nyomára jött a titoknak, sietett továbbadni az öregasszonynak. Az aztán egyik nap, mikor mindenki foglalatostkodott valamivel, beosont a hálósobába, elcsente a gyűrűt a polcról, és egyenest a turáni padisáh fiához rohant vele. Az rögtön az ujjára húzta, és megparancsolta, hogy a fekete rabszolga varázsolja oda a palotát a padisáh leányával együtt. A rabszolga abban a szempillantásban teljesítette a parancsot.

Mikor a padisáh fia megpillantotta a leányt, nagyon megörült, és késlekedés nélkül meg akarta ülni a menyegzőt. A leány azonban ellenkezett. Hosszas szóváltás után a leány negyvennap haladékosan

kapott. Megígérte, hogy a negyvennapos határidő leteltével mindenben engedelmeskedni fog neki.

Hagyjuk most őket el, és térjünk vissza Behrámhöz. Azon a napon, amikor az öregasszony elrabolta a gyűrűt, és a palotát a leánnyal együtt a turáni padisáh fia kaparintotta meg, Behrám éppen hazafelé lovagolt. Látja, hogy a palotának hűlt helye, s felesége sincs sehol. Egyenesen anyja kunyhójához rohant, és kérdezte, mi történt. Megtudta, hogy a gyűrűt elrabolták, s mindez a turáni padisáh fiának a műve. Nosza, bűnnek eresztette a fejét, és nagy szomorúan kiballagott a város szélére, és ott letelepedett egy palota romjainál. Búsan lecsüggesztette a fejét, és teljesen tanácstalan volt, hogy most már mitévő legyen. Éppen akkor talált rá a kígyó, a kutya és a macska, akik eddig is meglátogatták néha Behrámot. Mikor megtudták, milyen csapás érte őt, a kígyó így szólt társaihoz:

– Ez az ember nagy jót cselekedett velünk, a halál torkából szabadított meg mindnyájunkat. Én már megjutalmaztam őt, most rajtatok a sor. Eredjetek és szerezzétek vissza a gyűrűt.

A kutya és a macska útnak is indult, Behrám a nyomukban. Néhány nap múlva eljutottak Turánba, és megkeresték a turáni padisáh fiának palotáját. A kutya kint maradt, a macska meg besurrant, és megkereste a padisáh leányát. Mikor magukra maradtak, a leány így szólt a macskához:

– A turáni padisáh fia a gyűrűt mindig a hóna alatt őrzi. Amikor pedig alszik, a szájába teszi, hogy senki ne tudjon még csak a közelébe se férközni. Még a negyven nap letelte előtt vissza kell szerezni tőle mindenképpen.

A macska továbbadta a hallottakat a kutyának. Az pedig kiiktatta őt, hogy miképpen szerezhetik vissza a gyűrűt a padisáh fiának a szájából. Másnap éjjel a kutya a macskával együtt besurrant a palotába, és elrejtőzött egy sarokban. A macska a kutya utasításai szerint a konyhába lopakodott, és lesbe állt. Hamarosan fogott egy egeret. Mikor az egér már a karmai közé került, így szólt hozzá:

– Ide figyelj, te egér! Azonnal véget vethetnék életednek, fogaimmal szétmorzsolhatnálak. Mégis megkegyelmezek neked, ha teszel nekem egy szolgálatot. A farkadat belecsapjuk a borsba, és bejössz velem együtt a padisáh fiának hálószerájába. Akkor a farkadat beledugod az orrába, hogy egy nagyot tüsszentsen.

Az egér bármire kész lett volna, csakhogy mentse az irháját, így tüstént beleegyezett. A macska előreosont, és kinyitotta az ajtót, maga pedig kint maradt. A kutya és az egér beosont a szobába. A padisáh fia mélyen aludt. Az egér felmászott a mellére, és a farkát beledugta az orrlyukába. A padisáh fia erre akkorát tüsszentett, hogy a gyűrű menten kirepült a szájából. A kutya még röptében elkapta, és már rohant is a kertbe... Az egér meg gyorsan elillant, be a lyukába. A macska már várta a kertben a kutyát, s együtt futottak ki a város szélére. Mikor Behrámot meglátták, megörültek, és átadták neki a gyűrűt. Behrám nyomban középső ujjára húzta, és megparancsolta, hogy ő és barátai, a palotával és a feleségével együtt, legyenek ismét otthon. A turáni padisáh fia még be sem csukta a száját, mikor észrevette, hogy a gyűrű eltűnt, s a leány is volt, nincs. Rögtön rájött, hogy alaposan rászedték, és a gyűrűt kilopták a szájából.

Behrám megkérdezte a feleségét:

– Ki volt az, aki becsapott?

Az meg elmesélt neki mindent töredelmesen. Behrám ekkor így szólt:

– Nem szabad hinni minden mézesmázos öregasszony szavának, mert látod, ebből csak baj származik mindkettőnkre.

A lány nagyon elszégyellte magát és fogadkozott:

– Ezentúl majd nyitva tartom a szemem!

Behrám ezután elővarázsolt mindent, ami életük végéig kellett nekik, a gyűrűt pedig bedobta a tenger fenekére, nehogy egy hitvány ember kezére jusson.

Ez volt a mesénk Szolejmán gyűrűjéről. Az öregek hagyták miránk, mi meg elmondtuk tiüéktek, hogy fennmaradjon az emlékezete.

AZ ELVARÁZSOLT VÁR

Volt egyszer, hol nem volt, Haveran királynak volt három fia. A legidősebbet Afruznak, a középsőt Sáhruznak, a legkisebbet meg Behruznak hívták. Egyszer együtt üldögéltek a barátaikkal, és beszélgettek mindenféléről. Hogy, hogy nem, szó esett a föld csodálatos helyeiről és városairól, amelyeket érdemes felkeresni. A három királyfinak nagy kedve kerekedett nekivágni egy messzi utazásnak, bebarangolni az egész földkerekséget, és megsejmlélni a sok csodálatos látnivalót. Fejükbe is vették, hogy mindenáron útnak indulnak. Odamentek az apjukhoz, megcsókolták előtte a földet, és beleegyezését kérték, hogy nekivághassanak a távoli országoknak. A király azt felelte:

– Okosan kigondoltátok! Nem hiába mondták a bölcs öregek: „Jobb az utakat járni, mint otthon tétlenül üldögélni!“ Jó dolog keresztül-kasul járni a világot. Az ember sok érdekeset lát, és megjegyzi azt, aminek később hasznát veheti. Induljatok hát, utazzatok, járjátok be az országokat, beszélgetsetek a bölcs és tapasztalt emberekkel, s igyekezzetek mindenkitől tanulni valamit. A bölcsek is azt tartják: „Vegyetek minden szérűről egy kalászt, hogy a ti szérűtök legyen a leggazdagabb!“ De ha utazásotok során elérték az országhatárnál fekvő Negárisztan városába, eszetekbe ne jusson bemenni oda! Amilyen gyorsan csak lehet, forduljatok vissza! Rosszhírű város az, s aki csak betér oda, mind szerencsétlenül jár. Még tetézi a bajt, hogy a várostól nem messze egy dombon kőfallal körülvett palota áll, amelyct „elvarázsolt vár“-nak neveznek. Aki oda beteszi a lábát, lemondhat az életéről. Se szeri se száma az ifjaknak, akik semmibe vették az öregek tanácsát, és betértek oda. Életük, vagyonuk mind ottveszett. Mindmáig nem esett meg, hogy valaki Negárisztanba ment, és nem kereste fel az elvarázsolt várat. Legyetek hát résen, és Allah őrizzen meg attól, hogy Negárisztanba tegyétek a lábatokat, mert akkor az elvarázsolt várba is betértek!

A fiúk mélyen meghajoltak, megcsókolták előtte a földet, és azt mondták:

– Parancsodra, apánk! Rajta leszünk, hogy utasításodat betartsuk!

A király mindhármukat megcsókolta, és így szólt:

– MenjeteK hát, járjátok baj nélkül! Allah őrizzen titeket!

Másnap reggel a fiúk jó korán keltek. Felpattantak gyors lovaikra, kilovagoltak a város kapuján, és rátértek az országútra. Valahányszor eszükbe jutott apjuk beszéde és szigorú parancsa, ilyen gondolataik támadtak: „Valóban olyan veszélyes lenne Negárisztan városa és az elvarázsolt vár? Vajon miért tiltotta meg apánk, hogy oda is elmenjünk? Honnan szerezhette értesüléseit? Maga járt ott, hallotta valakitől, vagy egy könyvben olvasta tán? Miért nem magyarázta el nekünk tüzetesen, hogy milyen város is ez a Negárisztan, és mi fán terem az elvarázsolt vár?” Ilyenféle gondolatok kísértették őket egész úton, s nem volt nyugtuk egy pillanatra sem. Napokon, hónapokon át vándoroltak, városról városra, faluról falura. Egyszer csak elértek egy gyönyörű, zöld síkságra, amely már távolról buja kertekkel integetett feléjük. A kertek arról tanúskodtak, hogy mögöttük kellemes éghajlatú város rejtőzködik. Kicsit közelebb mentek. Mikor elértek a kertek aljához, egyszerre csak egy város bástyáinak égig érő tornyait pillantották meg a fák ágai között. Emberekkel találkoztak össze, akik a városból jöttek. A királyfiak megkérdezték tőlük:

– Hogy hívják ezt a várost?

Azok így feleltek:

– Negárisztannak.

Mindhárman összerezzentek, eszükbe jutott apjuk beszéde, s lábuk mintha földbe gyökerezett volna. Végül Afruz így szólt:

– Ez hát a határmenti város, ahová apánk parancsa szerint tilos belépünk. A város azonban csodálatos látnivalókat ígér. Maga a sors vezérelt minket ide. Mármint mitévők legyünk, nekivágjunk-e, vagy visszaforduljunk?

Behruz, a legkisebb testvér, így felelt neki:

– Tudnod kellene, hogy mi a helyes! Engedelmeskedjünk apánk parancsának, és pillantást sem vetve a városra, tüstént forduljunk vissza!

A középső testvér szólt ekkor:

– Ha már egyszer itt vagyunk, jó lenne, ha elmennénk a városkapuhoz, csak éppen bekukkantanánk a városba, s már fordulnánk is vissza.

Ismét a legidősebb testvér vette át a szót:

– Nem hinném, hogy apánk ettől a várostól tiltott el minket. Az ő Negárisztanja biztosan már régen romokban hever, ez pedig itt szemet gyönyörködtető, virágzó város, amelyet vétek lenne elkerülni. Azért vágtunk neki az útnak, hogy minden nevezetes helyet megszemléljünk. Ez a város pedig különösen felkeltette kíváncsiságunkat. Azt ajánlom, ne szalasszuk el az alkalmat. Ha ez valóban az a Negárisztan, amelyről apánk beszélt, akkor messze elkerüljük az elvarázsolt vár környékét, és még éjszakára sem szállunk meg a városban. Belovagolunk ezen a kapun, s le sem szállunk, úgy fordulunk ki a másik kapun.

Így tanakodtak sokáig, amíg egyszerre csak, hogy, hogy nem, a városkapunál találták magukat. Mikor meglátták a kaput a sok cifra díszítéssel, a csodálkozástól tátva maradt a szájuk. Amint meg a kapun át benéztek a városba, egyszerre földbe gyökerezett a lábuk. Tudták már, hogy ez az a város, amelyről apjuk beszélt.

– Ettől a várostól óvott minket apánk. De vagy nem tudta, hogy miféle város ez, vagy pedig gyámoltalan gyerekeknek tartott minket, akiket bárki könnyűszerrel legyőz, és fogságba vet. Pedig ha valaki rosszat forral ellenünk, ugyancsak pórul járhat. A nyíllövésben, a kardforgatásban és a kézitusában bármelyikünk felér tíz vitézzel.

Aztán hozzátette:

– Lesz, ami lesz! Én nekivágok!

– Veled tartok! – mondta a középső testér.

A legkisebbik így szólt:

– Akaratom ellenére én is veletek megyek. Hiszen jóban-rosszban össze kell tartanunk. Ha út áll előttünk, együtt kell megjárnunk, ha gödör, együtt kell beleesnünk!

Ezzel mindhárman nekivágtak a városnak. Soha ilyet még nem láttak! Szemkápráztató paloták, házak, kertek telis-tele gyümölcscsel és virággal. Az ajtók fölött, az útkereszteződéseknél, a falakon mindenütt olyan képek, hogy aki nézi, nem tudja levenni róluk a szemét. De hallgassátok csak meg, miféle emberek laktak ott! Egyesek fehérek, pirospozsgásak voltak, szép új ruhákban feszítettek. Beszélgettek, nevetgéltek, nekik állt a világ. Estétől reggelig folyvást ünnepet ülték, a bánatot soha nem ismerték. Ezek a szép és vidám emberek állandóan az utcán lebzseltek. Mások, akik sokkal számosabban voltak, ezekre dolgoztak. Szerencsétlen,

éhező, rongyos és elhanyagolt emberek voltak ezek, akik rozzant viskókban laktak a külvárosban, és nem törődött velük senki. A testvéreknek nagyon megtetszett a város, és elhatározták, hogy néhány napot ott töltenek. Alig voltak ott egy-két napig, és már teljesen megváltoztak. Mintha becsíptek volna. Nem törődtek már semmivel, magasra csapott a kedvük, s már csak énekelni, táncolni akartak. Egyszer Afruz nagy jókedvében így szólt két testvérehez:

– Egyre csak az jár az eszemben, vajon miért tiltotta apánk, hogy felkeressük ezt a várost? Talán irigyelte tőlünk ezeket az élvezeteket?

A középső testvér így felelt:

– Lehet, hogy az a város valamikor romokban hevert, s apánk azt ismeri, erről meg nem tud semmit.

Ekkor a legkisebb testvér szólalt meg!

– Az is lehet, hogy apánknak tudomása van valami rosszról, amivel nekünk még eddig nem volt dolgunk.

Sokáig tanakodtak ezen. Végül aztán teljesen megtelepedtek a városban.

Egyszer csak azt mondja Afruz:

– Testvéreim! Ez a hely nagyon megnyerte a tetszésünket.

Lehet, hogy az elvarázsolt vár sem rosszabb ennél, s apánk tilalmának nincsen értelme. Be kellene néznünk oda is! Ha nem jöttök, szerencsét próbálok egyedül, s hamarosan visszatérek.

– A várba nem követlek – mondta Sáhruz –, de a környékéig veled tartok.

Behruz azt mondta: – Ha már a fejetekbe vettétek, én is kénytelen vagyok veletek tartani!

Ezzel kapta magát a három testvér, lóra szálltak, és nekivágtak, hogy megkeressék az elvarázsolt várat. Akitől csak kérdezősködtek a várról, megmutatta nekik az utat, aztán azt a tanácsot adta:

– Jobban teszitek, ha letesztek tervetekről. Azt mondják, hogy nagyon barátságtalan hely az. Ahány ifjú még eddig a fejébe vette, hogy odamegy, mind otthagya a fogát.

Minden negárisztani, akivel összetalálkoztak, mondott nekik valamit az elvarázsolt várról. Az egyik azt mondta:

– Télen ott nem hó és eső esik, hanem kő és villám. Nyáron pedig az ajtók és ablakok tüzet okádnak!

A másik így beszélt:

– A dévek királya bebörtönözte a várba a perikirálykisasszonyt, és kényszeríteni akarja, hogy a felesége legyen. A dév király azonban attól fél, hogyha egy vitéz a várba téved, megszabadítja a lányt. Ezért aztán ráusítja a déveket arra, aki a várba teszi a lábát.

Többen meg azt mondták:

– Elrabolták a kínai császár lányát, és ott őrzik láncra verve. Szigorú őrizetben tartják, nehogy bárki is ki tudja szabadítani.

– A vár föld alatti részében – suttogták mások – egy Csélgisz nevű lányt őriznek. Hajfürténél fogva kötözték oda egy oszlophoz, hogy ne tudjon elmenekülni. Addig marad ott, amíg nem jön érte a hős Dzsáhantig, és ki nem szabadítja őt.

Egy-két ember így tudta:

– A vár a kínai császár lányáé. Gyönyörű szép a lány, de csak ahhoz megy férjhez, aki minden kérdésére válaszolni tud. Ilyen ifjú mindeddig még nem akadt. Akik kérőnek jelentkeznek, de a kérdésekre nem tudnak válaszolni, azoknak levágják a fejét, lándzsahegyre szúrják, és kitűzik a várfal oromzatára. Ezenkívül sok ifjút elvarázsoltak. Néhányan derékig kővé változtak, mások teljesen.

Amikor a testvérek mindezt meghallották, még nagyobb kedvük kerekedett megnézni az elvarázsolt várat. Hallottak még sok mindent, no de nem szaporítom a szót.

Afruz megkérdezte mindenkitől, aki a várról beszélt nekik:

– Saját szemetekkel láttátok mindazt, amit elbeszéltetek?

– Nem – felelték –, apáink meséltek róla. Közülünk senki sem járt ott, mivel a vár a kínai határon van, a híres-nevezetes kínai falon túl.

Végül a három testvér nekivágott az útnak Negárisztanból az elvarázsolt vár felé. Már távolból megpillantották a dombon álló, hatalmas kőfallal körülvett várat, amely az égig ért. Felértek a domb tetejére. A várfal tövéénél szálltak lovaikról, és egy fához kötötték őket. Nagy ügyel-bajjal fölkapaszkodtak a falra, a másik oldalon meg leereszkedtek. Egyszeriben a vár tövében találták magukat. A vár kapuja zárva volt, s nem láttak egy teremtet lelket sehol. A

testvéreknek már-már inába szállt a bátorsága, s legszívesebben visszafordultak volna, mikor Afruz gondolt egyet, és így szólt:

– Ha már egyszer itt vagyunk, meg kell néznünk a várat! Ha féltek, maradjatok itt, és várjatok meg. Én bemegyek, s hamar megjövök.

– Menjünk innen, testvér! – ellenkezett Sáhruz és Behruz. – Ez a vár csak félelmet kelt bennünk! Menjünk innen!

De Afruz nem tárgított:

– Ha férfi mond valamit, állja is a szavát! Maradjatok itt, gyorsan visszajövök.

Azzal kardja hegyével felemelte a reteszt, kinyitotta az ajtót, és belépett a várba. Sáhruz és Behruz reszkettek a félelemtől, és kívül maradtak a várkapunál. Eltelt vagy két-három óra, és még semmi hír. Nyugtalanságuk nőttön-nőtt. Sáhruz azt mondta:

– Félek, bátyánkkal valami baj történt. Maradj itt, megnézem. Ha mind a ketten visszatérünk, folytatjuk az utunkat, ha pedig Afruzzal együtt én sem térek vissza, ne gyere utánam, hanem eredj vissza városunkba, és mesélj el mindent apánknak.

– Miért ne mennék én is utánad, ha te sem térsz vissza? – kérdezte Behruz.

– Mert félek – felelte Sáhruz –, hogy velünk együtt te is elpusztulsz, és apánk bánatát csak növeljük. Fiú nélkül marad, a háza üres lesz, s kialszik a családi tűzhely. Neked mindenképpen életben kell maradnod, hogy támasza lehess öregségében!

Ezzel Sáhruz is bement, és eltűnt Behruz szeme elől. Mikor Behruz látta, hogy középső bátyjának is nyoma veszett, meghagyása szerint haza akart térni az apjához, de aztán meggondolta magát. „Ugyancsak hitvány dolog lenne hazatérni! Bemegyek én is a várba, aztán, hogyha fogságba éstek, talán még ki is tudom őket szabadítani!”

Amint bement a várkapun, megpillantott egy hatalmas épületet, csarnokokkal és termekkel. A falakat mindenütt festmények borították, a padló pedig márvány és porfír volt. Annyira tetszett neki mindez, hogy nem tudott betelni a látásukkal. Aztán hirtelen észbe kapott: „De hiszen én a bátyáimért jöttem, s lám, annyira elvették az eszemet ezek a képek, hogy egész megfélemeztem róluk! Nem hiába nevezik elvarázsolt várnak!”

Ezzel elszakította magát onnan, és ment bátyjai keresésére. Csarnokról csarnokra, teremről teremre járt, mikor egyszer csak elért egy terembe, mely nagyobb volt, mint a többi. Hirtelen megpillantotta a bátyjait, amint mindenről elfeledkezve, földbe gyökerezett lábbal állnak egy kép előtt. Nagyon megörült, hogy rájuk akadt. Körülnéz, hát szebbnél szebb képeket lát mindenütt. Azt mondja magában: „No, itt aztán nem kevés tudás kell ahhoz, hogy az ember eligazodjék! Talán maga Mani próféta festette ezeket a képeket?”

Aztán odalépett bátyjaihoz, és megnézte a képet, amelybe úgy belefeledkeztek. A kép őt is tüstént megbabonázta, egészen megdermedt a bűvölettől. Addig bámulták a képet, amíg besteledett. Az éjszakát ott töltötték a várban, miközben cudarul gyötörte őket az éhség és a szomjúság. Mikor megvirradt, és világos lett, ismét odamentek a kép elé. Behruz nézte a képet, és ekkor észrevett rajta egy kínai feliratot fölülről lefelé írva: „Mej-Kuj-Gul, a kínai császár leánya.” Amint elolvasta, odafordult bátyjaihoz, és azt mondta:

– Ez a kínai császár leányának a képmása, s ő maga is ebben az országban él. Hiába állunk itt elbűvölve a lélektelen képe előtt!

Afruz ekkor azt mondta:

– Úgy van, ahogy mondd! Beleszerettem ebbe a lányba, itt a képen, s amíg nem jutok el a küszöbéig, az élet édes itala keserű lesz a számban. Lesz, ami lesz, mától kezdve le nem szállók a lóról, és éjjel-nappal vágtatok, amíg csak el nem jutok Kínába. Akkor odaállok a kínai császár elé, és azt mondom neki: „Királyfi vagyok, a lányod kezét kérem. Vagy vedd ezt a kardot, és vágd le a fejem, vagy add ide a lányod!” Ti pedig induljatok nyomban haza apánkhoz, és mondjatok el neki mindent!

A fiatalabb testvérek is beleszerettek a lányba, de egyikük sem merte nyíltan megvallani. Azt mondták:

– Nem hagyhatjuk semmiképpen sem, hogy egyedül vágj neki az útnak! Veled megyünk mi is.

Akárhogy is ellenkezett Afruz, ők nem tágítottak:

– Veled megyünk mindenáron!

Végül aztán mind a hárman felkerekedtek az elvarázsolt várból a kínai főváros felé. Egyik várost a másik után hagyták maguk mögött, amíg el nem érték céljukat. Egy karavánszerájban szálltak meg. Másnap reggel Afruz fürdőbe ment. Gondosan

megmosakodott, rózsavízzel bekente arcát, haját, új ruhát öltött. Aztán előkészítette a jegyajándékokat, és már indulni is akart a császárhoz. Sáhruz, a középső testvér ekkor így szólt:

– Így nem fogsz célt érni. Mert a császár bizonyára nem szívesen adja a lányát egy jövevényhez. Jobban tennéd, ha a lánynál próbálnál szerencsét, és szerelmet ébresztenél szívében. Ha magadhoz édesgeted és megnyered, feleséged lesz, akár beleegyezik az apja, akár nem.

De Afruz azt mondta:

– Nem tehetem ezt. Tudom, hogy senki nem férkőzhetik ehhez a lányhoz.

Így aztán elment a kínai császár palotájába, jelentkezett a főudvarmesternél, és engedélyt kért, hogy a császár elé járulhasson. A császár csak ritkán engedett magához valakit. Megparancsolta hát az udvarmesternek:

– Tudakold meg, és derítsd ki, csakugyan királyfi-e! Kérdezd meg tőle, hogy vajon hozott-e üzenetet az apjától. Vagy tán megharagudott rá az apja, s most azért jött, hogy segítségemet kérje, s kibékítsem őket? Vagy menedéket kér az udvaromban? Akárhogyan is áll a dolog, ha hozott valami üzenetet, vedd át tőle, és hozd ide!

Az udvarmester a királyfihoz ment, és mindenféléről kérdezgetni kezdte. Afruz végül elkeseredetten így szólt:

– Mindez csak hiábavaló és fölösleges beszéd! Régi vágyam, hogy Kínába jöjjek, és meglátogassam a császárt. Persze, lenne egy kérésem hozzá, de ezt nem mondhatom el senki másnak, csak neki magának.

Szót szóba öltöttek, végül a császár maga elé bocsátotta Afruzt. Afruz jött, mélyen meghajolt, és a császár lába elé helyezte a jegyajándékokat. Aztán minden erejét latba vetette, hogy beszédével megnyerje a császár tetszését, s mély hódolatot mutatott iránta. Mikor a császár meggyőződött róla, hogy Afruz igazat beszél, és valóban királyfi, megenyhült iránta, és így szólt:

– Úgy tekintelek téged, mintha a rokonom lennél. Mivel hozzám utaztál, nem illik, hogy a karavánszerájban lakjál. Rendelkezem, hogy készítsenek elő neked egy házat.

Azzal a szolgákhoz fordult:

– Készítsétek elő a királyfinak az egyik kertes házamat, szolgálókkal, szolgálólányokkal, kapuőrökkel és eunuchokkal, hogy mihamar átköltözhesen a karavánszerájából!

Afruz elfogadta a meghívást, de egy szóval sem említette, hogy öccseivel együtt van, akik szintén a karavánszerájban laknak.

Néhány napot töltött már abban a házban, megbarátkozott a szolgálókkal és szolgálólányokkal, s titokban puhatolózott náluk Mej-Kuj felől, hogy milyen a leány, férjhez akar-e menni, szerelmes-e valakibe, vagy van-e, aki őt szereti? Van-e már vőlegénye? Az egyik szolgáló, aki jól ismerte Mej-Kujt, azt felelte minderre:

– A császárlány szépségének az egész hatalmas kínai birodalomban nincs párja, s amilyen szép, éppen olyan okos is.. Vőlegényének azt választja, aki mindenben megnyeri tetszését. Már sok-sok királyfi szerette volna megkapni őt, de egyikük sem tetszett neki, pedig már az indiai királyfi is próbát tett.

– És apja mit szól mindehhez? – kérdezte Afruz.

A szolgáló így felelt:

– Apjával megegyezett, hogy a kérőket alaposan kikérdezgeti, s az lesz a vőlegénye, aki okosnak bizonyul, még akkor is, ha szegényebb, mint a templom egere. Ha pedig kiderül a kérő tudatlansága, akkor egyszer s mindenkorra eljátszotta a szerencséjét, még ha király lenne is.

Most egy időre elhagyjuk Afruzt, és öccseivel, Sahruzzal és Behruzzal folytatjuk történetünket.

Amikor legidősebb bátyjukról három-négy napig semmi hírt sem hallottak, nyugtalankodni kezdtek, és azt gondolták: „Ne adja isten, hogy a császár megharagudott volna rá! Tán megölette vagy tömlöcbe vetették.”

Roszat sejtve, szomorúan felkeresték a kínai császár palotáját. Odamentek a főudvarmesterhez, és kérdezősködtek bátyjukról:

– Mi történt azzal a perzsa ifjúval, aki néhány nappal ezelőtt itt járt?

Az udvarmester így felelt:

– A császár egy kertes házat adott neki szolgálókkal és szolgálólányokkal együtt. Nagyon jól megy a sora.

A testvérek megkérdezték, hogy meglátogathatnák-e Afruzt.

– Talán a rokonai vagytok? – kérdezte az udvarmester.

– Igen – felelték –, ő a legidősebb bátyánk.

Az udvarmester elvezette őket Afruzhoz. Jövetelük nem nagyon volt ínyére. A fiatalabb testvérek nagyon megörültek, amikor látták, hogy bátyjuknak nincsen semmi baja. Ott üldögéltek egy két órát, aztán eltávoztak. Az udvarmester meg elmondta a testvérek látogatását a kínai császárnak. Az nagyon furcsállotta Afruz viselkedését, hogy nem szólt testvéreiről egy szót sem, és otthagyták őket a karavánszerájban. Egyszeriben felhagyott korábbi nyájas és megtisztelő viselkedésével.

Egyszer aztán Afruz türelmének vége szakadt, s megkérdezte az udvarmestert:

– Ha kérek valamit a császártól, vajon nem haragszik meg? Fordulhatok-e egyenesen hozzá, vagy először másvalakinek mondjam el a kérésemet, hogy az közvetítse a császárnál?

Az udvarmester így felelt:

– A császár nem haragszik meg. Csak először kihallgatást kell kérni tőle, aztán fordulj hozzá a kéréseddel!

Afruz kihallgatást kért, és a császár elé járult. Bement, mélyen meghajolt, és megcsókolta a küszöböt.

A császár aznap éppen jókedvében volt. Sikerült ravaszul megszabadulnia két embertől, akik az útjában álltak. Hasonló két-három jó hír érkezett országa különböző részeiből, s ezenfelül még szép rabnőt is kapott Kasmírból. Ezért aztán kedve volt társalogni.

Mikor a királyfi látta, hogy a császár jókedvében van, azt gondolta: „Még a szerencse is mellém szegődött, hogy vágyamat elérjem!” Mielőtt kérésébe belefogott volna, még egyszer földig hajolt, és engedélyt kért a szólásra. A császár ekkor megkérdezte tőle:

– Azon a napon, amikor hozzám jöttél, miért hallgattad el két testvéredet? Miért nem kértél meg, hogy szállásoljam el őket is? Hiszen testvéreid végig melletted álltak, eljöttek veled a világ másik végéből, s a nehéz pillanatokban segítségedre voltak. Miért hagytad hát cserben őket, amikor neked jól ment a sorod? Nagyon rosszallom a viselkedésedet!

Afruz most már megértette, miért változott meg a császár annyira vele szemben. Az meg így folytatta:

– No mondd, mi a kívánságod? Pénzt akarsz? Vagy talán hivatal?

Afruz így felelt:

– Mindennél többet kérek tőled. Azt szeretném, hogyha küszöböd rabszolgája lehetnék.

A császár ekkor odafordult az udvarmesteréhez, és azt mondta:

– Nem nehéz kitalálni, hogy Mej-Kuj kezét szeretné. Mondd csak el neki, hogy milyen is az én Mej-Kuj lányom. Nincs közöttünk egyetértés. Én azt szeretném, hogyha egy király vagy egy gazdag királyfi felesége lenne, de ő ebbe nem megy bele. Ő azt akarja, hogy a térje eszes és talpraesett ember legyen. Azt mondja: „Inkább leszek egy okos koldus felesége, mint egy tökkelütött királyé!” Öt évvel ezelőtt, mikor az anyja meghalt, nagyon elbúsulta magát. Akkor megígértem neki, hogy csak ahhoz adom feleségül, aki neki megtetszik. Azóta nem kényszerítem őt semmire. Mondd hát meg ennek a királyfinak, ha olyan nagyon kívánczik a lányom után, keresse fel őt magát. Mej-Kuj aztán szemügyre veszi őt és kikérdegeti. Ha minden kérdésére megfelel, kívánsága teljesül, ha nem, örökre lemondhat a lányról.

Afruz végighallgatta, meghajolt, és elhagyta a palotát.

Másnap fejére tette smaragddal kirakott koronáját, felöltötte arannyal átszőtt köntösét, felkötötte drágakő markolatú kardját, és indult Mej-Kuj házába, amely a császári palotához tartozott. Látja, hogy a hely nyugodt és egyszerű, az ajtóknál csak egy őr áll, s egy hang sem hallatszik sehonnan. Ekkor belépett abba a szobába, ahol a lány tartózkodott. Amint ránézett, azon nyomban elájult, és a földre zuhant. Rózsavizet hoztak, és ráfröcskölték az arcára. Mikor felocsúdott, látta, hogy a lány még százszor szebb annál a képnél, amit az elvarázsolts várban néztek. Ismét elvesztette az eszméletét, aztán magához tért, felemelkedett, és zihálva, sápadtan odalépett hozzá. A lány úgy tett, mintha semmit sem látott volna, és kedvesen köszöntötte. Mikor látta, hogy az képtelen egy szót is kinyögni, kiment a szobából, és hívott egy szolgát:

– Nővérekém, hozz ennek a királyfinak narancsserbetet, hadd térjen magához!

Aznap nem ment be többet Afruzhoz. Azt üzenté neki, hogy jöjjön el másnap. Aztán néhány napon át egy-két órát töltött Afruz a császárléány házában. Lassanként hozzászokott a léány látásához, és uralkodni tudott magán. Mej-Kuj ekkor megkérdezte:

– Mit kívánsz tőlem?

Afruz ekkor restelkedve lehajtotta a fejét, és mesélni kezdett magáról. Arról, hogyan tette föl magában, hogy keresztül-kasul bejárja a földet. Mikor apja beleegyezését kérte, az így felelt neki: „Utazz, ahová csak kedved tartja, egyedül Negárisztan városát kerüld el!” Elmondta aztán, hogyan látta meg Mej-Kuj képmását az elvarázsolt várban, s szorult össze nyomban a szíve a szerelemtől. Elmesélte a fárasztó utazást ide, hozzá. Mikor mindezzel végzett, így szólt:

– Azt szeretném, ha a feleségem lennél!

A léány így válaszolt:

– Tudd meg, hogy apám szeme fénye, egy szem léány vagyok. Mikor tizenegy-tizenkét éves voltam, a világ minden tájáról özönlöttek hozzám a királyok és királyfiak, hogy megkérjék a kezemet. Apám feleségül akart adni egy gazdag és hatalmas királyhoz, de anyám azt mondta: „Korai még egy tizenkét éves léányt férjhez adni!”, s apám tervét meg is hiúsította, öt évvel ezelőtt súlyosan megbetegedett. Mikor érezte, hogy meg kell halnia, így szólt hozzám: „Kislányom! Elhagylak téged, de búcsúzóul még a lelkedre kötöm: ne vakítsd el soha a gazdag és fényűző élet, amelyet most apádnál élsz. Ha férjhez akarsz menni, csak okos embert válassz, még akkor is, ha származása alacsony. Ostoba ember házába be ne lépj, legyen az a királyok királya! Én a császár felesége vagyok, de soha nem volt ínyemre ez az élet. Úgy éltem mindig, mint a fülemüle, akit drágakövekkel díszített aranykalitkába zártak. Mivel jobb, ha a kalitka tízezer ásráfit is ér?” Miután anyám mindezt elmondta nekem, kiszállt belőle a lélek. Halála után éjjel-nappal szünet nélkül sírtam. Apám megkérdezte: „Miért sírsz egyre?” Én így feleltem neki: „Mert anyám, aki védelmezett eddig, nincs többé. Most pedig attól félek, hogy a sok kérő közül valamelyik megnyeri a tetszésedet, és feleségül adsz hozzá gazdagságáért,

hatalmáért, földjeiért, vizéért. Akkor majd egész életemben kesereghetek vigasztalan sorsomon.“ , Hát te egyáltalán nem akarsz férjhez menni?“ – kérdezte apám. „De igen, – mondtam neki –, csak hogy nem egy ostoba emberhez.“ Apám nagyon elkomorodott szavaimra, de aztán úgy záporoztak a könnyeim, hogy végül megsajnálta, és azt mondta: „Nyugodj hát meg, senkihez sem kényszerítlek erőszakkal. Aki neked megtetszik, az lesz a férjed!“ Aztán azért, hogy okos, de szegény ember ne jelentkezessen kérőmül, felépített a kínai falnál hét várat, és minden várban kifüggesztette a képemet. Reméli, hogy azok közül, akik feleségül kérnek, akad majd egy okos és gazdag kérő is. Minden évben jelentkeznek néhányan. Kérdéseket adok föl nekik, s ha úgy látom, hogy nem tudnak megfelelni, kikoszarazom őket. Most terajta a sor. Fejteszek néhány kérdést. Ha megfelelsz, feleségül megyek hozzád, ha nem, elbúcsúzhatsz koronádtól és fejedtől.

Afruz azt mondta:

– Állom a feltételeket, kérdezz, amit akarsz!

A lány ekkor feltette neki a kérdéseket, de Afruz nem tudott rájuk helyesen válaszolni.

– Vesztettél – mondta a lány. – Eredj hát isten hírével, ahonnan jöttél!

Afruz meg lesújtva, keserű bánattal a szívében ment a császár főudvarmesteréhez, elmesélt neki mindent és hozzátette:

– Megkérem a császárt, hogy beszéljen a lánnyal az érdekemben, és mondja meg neki: akárhogy is, de legyen a feleségem.

Az udvarmester így felelt:

– Nem hinném, hogy a császár belemegy ebbe.

Így is történt. Másnap ment Afruz a császárhoz, és előadta neki a kérését, de a császár nyomban elutasította.

Mikor Afruz látta, hogy nem segíthet rajta senki, végképp elvesztette a reményt. Mindez annyira összetörte, hogy lehanyatlott a földre, és kiadta a lelkét.

Vannak, akik mindezt másképp mesélik, ők így mondják! Afruz királyfi elment a kínai császárlányhoz, és azt mondta neki:

– Feleségül szeretnék venni!

Mire a leány így felelt:

– Seregestül jöttek már ide, hogy megkérjék a kezemet
Mindannyiuknak azt válaszoltam: „Három próbát kell kiállnotok! Ha sikerrel kiáltjátok, hozzátok megyek feleségül, ha nem, fejeteket vétetem, és kitűzőm a várfalra.“ Azt tanácsolom neked, hogy légy tekintettel fiatalságodra, és térj haza. De ha elhatároztad magad, akkor hármass próba elé állítlak. Először fogd ez a kristálykelyhet, töltsd meg vízzel a császári forrásnál, amelyhez negyven lépcsőfok vezet, és hozd ide hozzám, anélkül hogy akár egyetlen cseppet is kiloccsantanál belőle. Másodszor, igyál meg ebből a hétéves borból hét kapával, anélkül hogy berúgnál. Utolsó próbaként játssz mestereinkkel hét sakkjátszmát, s ne veszíts el egyet sem!

A legidősebb és a középső királyfi nem tudta kiállni a próbákat, ezért fejüket vették. A legkisebbik fiú, mikor meghallotta a lány kívánságait, negyven nap haladékot kért. Aztán fogta magát, kiment a palotából. Az úton találkozott egy öregemberrel.

– Ej, legény! Miért búsulsz ennyire? – kérdezte az öregember. A királyfi elmesélt neki mindent. Az öregembernél volt Szolejmán király gyűrűje. Odaadta a királyfinak, és azt mondta:

– Szolejmán király gyűrűjével kiállód majd a hármass próbát.

A királyfi aztán mind a három feltételt teljesítette. Feleségül vette a lányt, és hazavitte az apjához.

Vannak akik megint másképpen mesélik. Azt mondják, mikor a három királyfi eljutott a várba, és meglátták a kínai császár leányának az arcképét, egész szívükkel, nem, száz szívvel beleszerettek. Elindultak Kínába, hogy szemtől szembe lássák. Mérhetetlen sok utat bejártak, és sok mindenben mentek keresztül, amíg eljutottak a kínai fővárosba. Nyomban a császár elé járultak, bemutatkoztak neki, és azt mondták:

– Ennek és ennek a királynak a fiai vagyunk.

A király kegyesen bánt velük, de mikor megtudta, hogy a legidősebb királyfi leánya kezét jött megkérni, mélyet sóhajtott, és azt mondta:

– Lányom fogságban sínylődik egy várban. Csak az tud a közelébe férközni, aki bátor és vakmerő, s a homlokán rajta van letörölhetetlen betűkkel, hogy „Meg kell szabadítanom azt a lányt!“

Jobban teszitek, hogyha még idejekorán meggondoljátok a dolgot, mert könnyen rajtaveszthettek.

A legidősebb testvér rá se hederített a kínai császár tanácsára, s két öccsével együtt felkereste a várat. Testvéreit aztán a kapunál hagyta, ő maga pedig bement a várba körülnézni. Amint belépett a kapun, egy hatalmas épületet pillantott meg, amelyben különféle szobák voltak. Ment egyik szobából a másikba, amíg végül az egyikben meglátta a leányt. Egyedül ült egy trónon, kalodába zárt lábbal. Mikor a királyfit meglátta, így szólt hozzá:

– Ó, ifjú! Miért jöttél ide? Ne gyere közelebb hozzám, fuss, menekülj! Ha nem mész el sebtiben, itt teremnek nyomban a dévek, megfognak és megölnék.

A királyfi nem hallgatott rá, és közelebb lépett hozzá. A lány ekkor így folytatta:

– Ha már mindenképpen elszántad magad, felteszek neked három kérdést. Ha megfelelsz rájuk, engem is megszabadítasz, és neked sem lesz semmi bántódásod, ha nem: földalatti börtönben fogsz sínylődni.

Feltette a három kérdést, de a királyfi meg sem tudott szólalni. Mit volt mit tenni, a lány tapsolt egyet. Odafutottak erre a dévek, és elhurcolták a királyfit a föld alatti tömlöcbe.

Várt, várt a két testvér, de bizony a legidősebb testvér csak nem akart előkerülni. Ekkor a középső királyfi próbált szerencsét, de vele is ugyanez történt, mint a bátyjával.

A legkisebbre került a sor. Bement a várba, de nem indult el a szobák felé, ment először a kertbe. Meglátott ott egy öregasszonyt. Odament hozzá, illendően köszöntötte, aztán tanácsot kért tőle. Csak ezután indult a leányhoz. Az először ugyanazt tanácsolta neki is, mint a két bátyjának, aztán feltette a kérdéseket:

– Mondd meg, mi van ebben a letakart kalitkában?

A királyfi rá vágta:

– Papagáj!

Következett a második kérdés:

– Milyen láncra vert állat fekszik a trónom alatt?

– Oroszlán – felelte a fiú.

A lány ekkor feltette a harmadik kérdést:

– Kinek volt igaza, a rózsának, vagy a fenyőnek?

– A fenyőnek – felelte az ifjú –, mert a rózsza volt az áruló.

Aztán elmesélte a leánynak a rózsza és a fenyő történetét. Én ezt majd máskor mondom el nektek, mert az külön történet.

Mikor a királyfi a harmadik kérdésre is megfelelt, a leány majd kiugrott a bőréből örömében, a kaloda meg magától lehullott a lábáról. Aztán a trón alá nyúlt, és az oroszlán farkáról lehúzott egy kulcscsomót. Odaadta a fiúnak, és azt mondta:

– Eredj és vedd elő abból a ládából egy kardot. Aztán állj mellém kivont karddal, és vágd le mindenkinek a fejét, aki közeledik hozzám.

A fiú így is tett. Mikor előjött a borzas dév, egy csapással átküldte a másvilágra. Kézen fogta ezután a lányt, kiszabadította a testvéreit, s mindannyian felkerekedtek a kínai császár udvarába. A császár azt sem tudta, hová legyen az örömtől, s nyomban hozzáadta leányát a legkisebbik királyfihoz. A város ünnepi díszben volt, hét nap és hét éjjel, s ezalatt végig égtek a mécsesek. Aztán negyven napig tartott az utazás, amíg a három testvér hazatért a kínai császár leányával.

Most, hogy mindezt már tudjátok, visszatérünk eredeti történetünkhöz. Hol is hagytuk csak abba? Miről folyt éppen a szó? Igen! Azt mondtuk utoljára: mikor Afruz látta, hogy nem segíthet rajta senki, végképp elvesztette a reményt. Lehanyatlott a földre, és kiadta lelkét.

A kínai császár hívatta az udvarmestert, és megparancsolta neki:

– Eredj és hívd ide a királyfi egyik öccsét! Hadd tudják meg, mi történt a bátyjukkal.

Ment az udvarmester, és elvezette Sáhruzt, a középső testvért, Afruz holttestéhez. Sáhruz sokáig sírt, jajgatott, aztán a császár szolgálival elvitte testvére holttestét a palotából és eltemettette.

Néhány nap telt el. Sáhruz kezdte elfelejteni bánatát, s helyébe feltámadt a vágy, hogy felkeresse Mej-Kujt, és feleségül kérje. Fogta magát, ajándékokat készített, és ment a kínai császár leányához. Hogy szavamat rövidre fogjam, ő is csak úgy járt, mint Afruz, és ő is kilehelte a lelkét a császári trón előtt.

Ekkor elküldték Behruzért. Eljött és eltemette Sáhruzt. Behruz immár egyes-egyedül maradt, s nem tudta, mitévő legyen.

Visszatérjen Haveranba, apja országába, és elmondja apjának két bátyja pusztulását? Vagy maradjon itt, üzze el valamivel az időt, és rövid életét töltsse el itt? Kérje meg ő is a császárléány kezét, és osztozzon testvérei szomorú sorsában? Vagy próbáljon bosszút állni értük? Napokon át nem tudott dűlőre jutni. Végül mégis elhatározta magát:

– Szerencsét próbálok én is a lánynál. Felkeresem és feleségül kérem. Talán én több sikerrel járok.

Kapta magát, ment az udvarmesterhez, és engedélyt kért arra, hogy meglátogathassa a császár leányát. Az udvarmester átadta a leánynak a fiú kérését. A leány beleegyezett, a királyfi meg elindult Mej-Kuj házába. Amint meglátta a gyönyörűszép leányt, földbe gyökerezett a lába, és még az ujját is megharapta a csodálkozástól. Aztán összeszedte magát, mélyen meghajolt előtte, és azt mondta:

– Haveran királynak legkisebbik fia vagyok. Afruz és Sáhruz az én bátyáim voltak. Eljöttem hozzád, remélem, megtetszem neked, és feleségül jössz hozzám.

A leány így felelt:

– Neked is csak azt mondom, amit a többieknek. Először mesélj el magadról mindent, majd felelj a kérdéseimre. Ezután még egy próbának vetlek alá. Ha minden feltételt teljesítesz, kerted virága leszek.

Behruz ekkor elmesélte az életét, nem hagyott ki semmit. Amikor befejezte, Mej-Kuj feltette neki a kérdéseket.

Néhány mesemondó, amikor ide ér a történetben, így folytatja:

Mikor a kínai császárléány feltette a kérdéseket, Behruz negyvennapos haladékosan kért. A leány bele is egyezett. A királyfi ekkor elhagyta a palotát, és útnak eredt, hogy megkeresse a Mindentudó Szimorg madarat.

Mindenki azt mondta neki: – A Mindentudó Szimorg a világ peremén él, a Kaf hegyén.

Vascsizmát húzott a lábára, vasbotot vett a kezébe, s elindult a Kaf hegye felé. Ment, mendegélt éjjel-nappal. Eljutott Kasmirig. Meglátott itt a völgyben egy hatalmas ciprusfát, s elhatározta, hogy megpihen alatta. Alig tette le a fejét a földre, mikor madárcsicsergés ugrasztottá talpra. A fa egyik ágán egy fészket pillantott meg.

Szimorg madár fiókái voltak a fészekben. Éppen ekkor egy óriási sárkány mászott fölfelé a fán, és be akarta kapni a kis madárfiókákat. Behruz szíve megesett rajtuk, kirántotta a kardját, és széthasította a sárkányt. Aztán nyugodtan elszenderedett a fa alatt. Közben Szimorg hazatért. Mikor meglátta a fa alatt alvó embert, nyomban arra gondolt, hogy bizonyára a fiókákra vásik a foga. Elrepült, a karmai közé kapott egy nagy követ. Már éppen Behruz fejére akarta dobni a magasból, amikor kis fiókái rákiáltottak:

– Nehogy rádobd! Nem bántott minket! Sőt, elpusztította ellenségünket!

A Szimorg nagyon megörült, és megvárta, míg Behruz felébred. Mikor a fiú felnyitotta a szemét, megkérdezte tőle:

– Jótett helyébe jót várj! Mit kívánsz?

Behruz így felelt:

– Ha tudsz, vedd föl a szárnyadra, és vigyél el a Kaf hegyére. A Mindentudó Szimorghoz igyekszem, szeretném kikérni a tanácsát.

A Szimorg beleegyezett, felvitte Behruzt a levegőbe, és máris ott voltak a Kaf hegyen, a Mindentudó Szimorg előtt. A fiú megkérdezte tőle, mit válaszoljon Mej-Kuj kérdéseire. Aztán felült ismét a Szimorg madárra, és szélnél sebesebben visszatért Kínába, s mivel a negyvennapos határidő már elmúlt, egyenesen Mej-Kujnál termett, s a lány kérdezhetette. Az első kérdés így hangzott:

– Mondd csak, mi az, ami nélkül se növény, se állat, se ember nem tud meglenni? Kevés belőle életet ad, a sok pedig megöl.

Behruz rávágta:

– A víz!

A lány feltette a második kérdést:

– Mi az: akármennyit rohan, célhoz mégsem ér?

– A szél – felelte Behruz.

– Mi az – kérdezte harmadszorra a lány –, aminek minden része új életet táplál, maga mégsem lesz kevesebb?

A fiú erre is megfelelt:

– A föld.

Mej-Kuj tovább kérdezte:

– Mi az: akármilyen sok is, egyre kevesebb lesz, és végül teljesen megszűnik?

– A tűz – felelte Behruz.

A lány ekkor ezt kérdezte:

– Melyik az a város, amelyik négy dologból áll, és két oszlopon nyugszik? A várost egy uralkodó kormányozza két felügyelővel. Első negyedében hét kapu van egy őrral. Van még ott két besúgó meg két őrző.

A fiú erre is nyomban rávágta:

– Ez a város az ember, amely vízből, levegőből, földből és tűzből van, és a két lábán áll. Uralkodója a lélek, s a két felügyelő a két szem. A város első negyede a fej, s a hét kapu: a két szem, a két fül, két orrlyuk és a száj. Az őr az értelem, amely távol tartja az embert a hitvány cselekedettől. A két besúgó a két fül, s a két őrző pedig a két kar. Ők védelmezik a testet.

Mej-Kuj ekkor feltette utolsó kérdését:

– Hogy hívják azt a barátot, akinek nyelve nincs, szemedbe néz, és őszintén megmondja a jót vagy a rosszat.

– Ez a tükör – felelt meg erre is Behruz.

Így hát Mej-Kuj mindegyik kérdésére választ kapott. Legvégül azt mondta:

– Ifjú! Jól megfeleltél mindenre. Most már csak az marad hátra, hogy holnap és holnapután elgyere, és kiállj két próbát. Most eredj el, és holnap gyere vissza!

Behruz elment. Másnap ismét Mej-Kujnál termett. Látja, hogy az a trónon ül, és nem szól egy szót sem. A trón mellett álló szolgáló magyarázatot adott a fiúnak:

– Ó, királyfi! Hallgasd meg mai próbatételeidet! Mej-Kuj néma marad, s amíg az első csillag fel nem jön az égre, nem nyitja szóra a száját. Ha igazán talpraesett vagy, tégy valami rendkívülit, hogy Mej-Kujt szóra bírd, és önszántából megszólaljon!

Behruz nem szólt semmit. Kis idő múltán azt mondja:

– Figyelj csak rám, te szolgáló! Teveled fogok beszélni, téged kérdezgetlek majd. Hallgasd meg ezt a történetet, és ítéld tudásod szerint!

Volt egyszer három barát, egy asztalos, egy szabó és egy dervis. Nekivágtak együtt egy távoli útnak, hogy sok-sok várost felkeresnek, és minden látnivalót megnézznek. Mentek, mendegéltek, egyszer csak elértek egy sötét és félelmetes hegyszorosba. Mivel

már jócskán kifáradtak, elhatározták, hogy ott töltik az éjszakát. Mikor megvacsoráztak, a dervis így szólt:

– Barátaim! Én már többet láttam és tapasztaltam életemben, mint ti, ezért higgyétek el nekem, hogy itt tolvajok tanyáznak. Felváltva örködnünk kell, nehogy lába keljen a holminknak. Osszuk az éjszakát három részre, s egyikünk mindig ébren marad, és nyitva tartja a szemét, nehogy a tolvajok elemeljék a tarisznyáinkat.

A másik kettő belement. Megegyeztek, hogy elsőnek az asztalos örködik, őt felváltja a szabó, s utolsónak marad a dervis.

Retten lefeküdtek aludni, az asztalos meg örködni kezdett. Ült, üldögélt egy darabig, majd rövidesen elbóbiskolt. Hamarosan felijedt, és töprengeni kezdett:

– Mitévő legyek, hogy el ne nyomjon az álom?

Aztán gondolt egyet, tarisznyájából fejszét, gyalut, kalapácsot és más szerszámot húzott elő. Levágott egy darab fát, és kifarigcsált belőle egy leányalakot. Még szemet, szemöldököt is formázott neki. Amíg ezzel foglalatoskodott, le is járt az ideje. Felrázta a szabót, ő maga pedig lefeküdt aludni.

A szabó nagy nehezen feltápáskodott, és az álomtól kótyagosan leült. Hamarosan el-elnyomta az álom. Elgondolkozott, mitévő legyen, mivel tartsa magát ébren. Ekkor megpillantotta az asztalos faragványát, és nagyon megörült. Tarisznyájából tűt, cérnát, gyűszűt, ollót, szövetet kapott elő, aztán a fabábura kabátocskát, szoknyácskát, buggyos nadrágocskát szabott. Meg is varrta őket sebtiben, és felöltöztette a fabábut. Amíg ezzel bíbelődött, el is telt az ő ideje. Felébresztette a dervist, ő maga meg lefeküdt aludni.

Amint a dervis kidörzsölte szeméből az álmot, rögtön meglátta, hogy az asztalos fából kifaragott egy bábut, a szabó pedig felöltöztette arannyal átszőtt ruhába. Megnézte figyelmesen a bábut, s látta, hogy mindketten legjobb tudásuk szerint művészkedtek... Ha valaki messziről nézi, nem gondolta volna, hogy fabábut lát. A dervis ekkor azt gondolta magában: „Jó lenne, ha lelket lehelnék belé. Aztán megtanítanám sok fontos dologra, aminek hasznát vehetné az életben. Így jobban tudnék örködni, nem aludnék el.”

Ezzel elmormolt néhány varázsigét, ráfujt a bábura, a lány meg tüstént életre kelt. A dervis nyomban oktatgatni kezdte, s meg is tanította sok hasznos tudnivalóra. Ekkor már a nap a hegyek fölé

emelkedett, betekintett a hegyszorosba, s a két alvó ébredezni kezdett. Mekkora volt az örömük és a csodálkozásuk, amikor maguk előtt látták az élő lányt, tiszta, szűzies szépségében, derekas, jól nevelt mivoltában.

Az asztalos és a szabó nyomban hajba kapott. Mind a kettő azt hajtogatta:

– Ez a lány nekem köszönheti, hogy van! Ő az enyém!

A dervis sokáig nem szólt egy szót sem.

Mikor Behruz befejezte a történetet, odafordult a szolgálóhoz:

– Hallgass ide, és felelj a kérdésekre! Ha te lettél volna a dervis, ugyan kinek ítélted volna oda a lányt?

A szolgáló nyomban rá vágta:

– Természetesen az asztalosnak! Hiszen neki jutott eszébe, hogy kifaragja fából.

A szolgáló még végig sem mondhatta a magáét, mikor Mej-Kuj felkiáltott:

– Ne fecsegj butaságot! A lány természetesen a dervisé, aki lelket lehelt belé, oktatgatta és megtanította a jóra.

– Valóban ez az igazságos! – mondta Behruz. – Mikor mindhárman elmentek a legigazságosabb bíróhoz, az a dervisnek ítélte a lányt.

Azzal felkelt a helyéről, és indulni akart. Mej-Kuj ekkor így szólt hozzá:

– Szóra bírtál, így hát ezúttal is nyertél! Holnap lesz az utolsó próba. Most eredj, holnap gyere vissza!

Megy másnap Behruz, hát látja, hogy a lány egyszerű ruhában van, nincs rajta sem arany, sem ékszer, még csak az arca sincs kifestve. Amikor a lány meglátta Behruzt, így szólt hozzá:

– Ó, ifjú! Erős, szépséges termeteddel, jó természeteddel szebb leányt is kaphatsz énnálam. Sétálgat ebben a kertben egy leány, aki százszor szebb nálam. Eredj, nézd meg őt az ablakból, és vedd őt feleségül helyettem!

Behruz még a fejét sem fordította el az ablak felé, hanem így szólt:

– Lehet, hogy akad a világon tenálad ezerszerte szebb lány. Én azonban téged akarlak feleségül venni. A szív nem galamb, amely mindennap más tetőre száll le.

Behruz szavai után a kínai császárlány felpattant, átkarolta a fiú nyakát, és azt mondta:

– Tudd meg, hogy a kertben nem volt senki. Csak azért mondtam ezt, hogy próbára tegyelek. Bátyáidnak is mondtam, de ők kísértésbe jöttek. Bizony kár, hogy nem te voltál az első, akit kipróbáltalak!

A szót most már rövidre fogom, s a mesémet is lassan befejezem.

Értesítették a császárt, hogy lánya Behruzt választotta férjének. A császár bele is egyezett a házasságba. A várost feldíszítették, és hét nap, hét éjjel folyt a lakodalom. A császárnak nem volt fia, így aztán Behruzt nevezte ki utódjának. Mivel Haveran királynak sem maradt rajta kívül más fia, reá várt a haverani királyság is.

Negyven nappal a menyegző után Behruz Mej-Kujjal Haveranba utazott. Mikor Negárisztan városa és az elvarázsolt vár mellett haladtak el, a falakat leromboltatták, a képeket meg elpusztították. A várat pedig a szegény embereknek ajándékozták. Aztán Haveran földjére léptek. És mivel már eggyé váltak, azt mondták:

– A szeretet és a barátság eszméjének kell uralkodnia.

A lándzsákból ekéket, a kardokból pedig sarlókat kovácsoltak. Mindenhova beköltözött a béke és a szeretet. Az emberek békességben éltek, mindenki foglalkozhatott a maga dolgával.

Ezzel véget is ért az elvarázsolt várról szóló mese. Sokáig járt szájról szájra, amíg el nem jutott hozzánk, mi pedig elmeséltük tinéknek. Ahogy akkoriban teljesült az emberek kívánsága, érjete el ti is mindent, amit szeretnétek!

A MAKACS EMBER

Hol volt, hol nem volt, valamikor régen élt egyszer egy ember a feleségével. Az asszony dolgos, ügyes és talpraesett teremtmény volt, az ember meg olyan rest, hogy még egy szalmaszálat sem tett volna arrább. Sokat civódtak az ember lustasága miatt. Végül az asszony megsokallta és kifakadt:

– No, férjurar! Ez így tovább nem mehet. Reggeltől napestig nem teszel mást, csak karba tett kézzel lopod a napot. Még az orrodát sem dugod ki a házból, hogy megtudjál valamit a világ folyásáról.

– Semmi dolgom a világgal – felelte az ember. – Apámtól maradt rám néhány tehén és juh. A tejből, vajból, gypjából nekünk is juttatnak, s még egy kis pénz is csurran-cseppen a pásztoroktól. Ami munka meg a ház körül akad – főzés, mosás, takarítás –, az a te dolgod.

Az asszony felfortyant:

– Talán én itassam a borjút is?! Hát azt ugyan várhatod! Ha a fejed tetejére állsz, akkor is te itatod meg a borjúdát!

– Mit gondolsz, akkor miért vettelek feleségül? – méltatlankodott az ember.

– Azért, hogy rád meg a házra gondot viseljek. A borjúhoz semmi közöm!

– Nem addig van az! – fújta az ember a magáét. – Ha már egyszer a feleségem vagy, mindenben engedelmeskedned kell nekem, még ha azt is mondom, hogy ugorj le a háztetőről. Nem hiába mondták a bölcsek: „Az asszonynak Allah után ura az első.” Bármit parancsol is az ember, az asszonynak engedelmeskednie kell.

– De csak annak, aki ember a talpán – vágott vissza az asszony –, s nem egy ilyen nyámnyila embernek.

Így perlekedtek sokáig, de csak nem jutottak dűlőre, hogy ki is itassa meg a borjút. Legeslegvégül abban egyeztek meg, hogy aznap itassa meg az asszony, másnap azonban az itatás annak a dolga lesz, aki a felkelés után először megszólal.

Másnap reggel fölkel az asszony, megvetette az ágyat, felsöpörte az udvart, aztán elkészítette a reggelit, de mindezt anélkül, hogy egy árva szót is szólt volna. Az ember is felkel, és egy

mukkanás nélkül megreggelizett. Látta az asszony, ha otthon marad az emberrel, előbb-utóbb szóra nyílik a szája. Fejére borította hát a fátylat, és kifordult a házból, hogy szomszédol egyet. A kaput nyitva hagyta.

Amint az asszony elment, felállt az ember, kiment a pitvarba, és letelepedett a lócára. Hamarosan egy koldus vetődött arra, egy darab kenyeret vagy néhány fillért kért tőle. Mondta, mondta a koldus a mondókáját, az ember meg oda se hederített. A koldus erre felemelte a hangját:

– Allah nevében, könyörülj rajtam egy kis kenyérrel vagy néhány fillérrel!

Látja, hogy az ember mozog és lélegzik, de néma, mint a hal. Megzavarodott, nem tudta mire vélni a dolgot. „Süket ez, akármi legyek” – mondta magában. Közelebb lépett hozzá, és jól kieresztette a hangját. Az ember meg csak ült, mint a cövek. A koldus most már biztos volt benne, hogy süket. Közben az ember így gondolkodott: „Bizonyára a feleségem küldte ide ezt az embert, hogy szóra bírjon. Aztán majd idejön, és azt mondja: »Itasd meg csak szaporán a borjút!« No de éntőlem ugyan nem hallanak egy szót sem, még ha ég, föld össze is szakad!”

Mikor a koldus végleg megbizonyosodott, hogy az ember süket, fogta magát, és bement a házba. Tarisznyáját letette a földre, és ami kenyeret, sajtot az asztalon talált, mind beledobálta. Azzal ki a házból, és ment, amerre látott.

Az ember látta jól mindezt, de ne adj isten, hogy rászólt volna, mert akkor a nyakába szakadt volna azontúl a borjúítatás gondja.

Alighogy a koldus elment, beállított a borbély. Látja a lócán ülő embert, megkérdezi:

– Akarod, hogy megnyírjam a szakálladat és rendbe hozzam a hajad?

Az ember kötötte magát előbbi bolondságához, és a füle botját sem mozgatta. A borbély meg így okoskodott magában.

„Hallgatás – beleegyezés.” Ezzel az ember elé tartotta a tükröt és megkérdezte:

– Talán vágjam le a szakálladat, és nyírjam le olyanra a hajadat, mint a kacsza farka?

Az ember erre sem szólt egy szót sem. A borbély elővette a borotvát, jól megfente, és megborotválta, megnyírta az embert. Olyan sima lett annak egyszeriben a képe, mint a tenyere. Aztán odanyújtotta a markát, és a fizetséget kérte. Az ember csak hallgatott állhatatosan. A borbély nem tágított, de az ember oda se neki. Végül megsokallta a borbély:

– Ejnye, ne tettesd, hogy süket vagy. Add csak ide szaporán a nekem járó pénzt!

Semmi válasz. A borbély erre belenyúlt az ember zsebébe, kivette a pénzét, és útjára ment.

Még ki sem lépett a kapun, mikor betért egy leánycsinosító. Amint a csupasz képű embert meglátta, odament hozzá, kitépkedte a még meglevő szőrszálakat, és jól kipirosította, bepúderezte. Azzal ő is útjára ment.

Nem sokkal azután egy tolvaj ténfergett a ház előtt. Bedugja a fejét, hát látja, hogy a lócán egy nő ül férfiruhában, haja rövid, és az arca ki van festve. Odalépett hozzá és megkérdezte:

– Lelkecském! Miért ülsz fátyol nélkül, miközben az ajtó tárva-nyitva? A hajadat meg miért nyírtad ilyen rövidre?

Mintha csak a falnak beszélne. Közelebb jön, látja ám, hogy biz az férfi, akiből jócskán csúfot űztek.

Ekkor rácsapott vagy kétszer a fejére és ráripakodott:

– Az ördög bújjon beléd! Miért nem felelsz, ha kérdeznek!?

Az ember közben azt mondogatta magában: „Túljárok én az eszeteken. Az asszony küldte őt is, hogy szóra bírjon, s aztán itathassam az üszőt. Ebből ugyan nem esztek! Majd meglátjuk, melyikünk marad felül?”

Mikor a tolvaj látta, hogy az embert semmi sem mozdítja ki a némaságából, hamar átkutatta a szobákat, és ami könnyen elemelhető, értékes holmit csak talált, mind elvitte. Éppen egy vállra való volt.

Hallgassuk csak meg, mi történt az üszővel!

Szegény állat az istállóban a szomjúságtól már se élő, se holt nem volt. Szarvával ekkor kidöntötte az ajtót, az udvar közepére jött, és bögni kezdett.

Az ember meg azt gondolta:

„Ez a pokolravaló asszony még az üszőt is felbiztatta, hogy alkalmatlankodjon itt nekem, és kihúzza belőlem a szót. Eddig sikerült némának maradnom, egy üsző csak nem fog ki rajtam.“

Eközben megjött az asszony. Az üsző az udvar közepén odament hozzá, orrával megbökte, és inni kért.

Ránézett ekkor az asszony az emberre, de nem ismerte fel. Azt hitte, hogy az ember második feleséget hozott a házhoz. Odalépett hozzá és megkérdezte:

– Te asszony! Mondsza, hogy kerültél ide?

Az ember örömében majd kiugrott a bőréből. Elrikkantotta magát:

– Vesztettél, vesztettél! Szedd magad, itasd meg szaporán az üszőt!

Mikor az asszony látja, hogy ez biz a férje, hát csak leesett az álla. Az arcán nem volt egy fia szőrszál sem, száján meg vastagon állt a pirosító. Ráförmed az asszony:

– Hogy a ménkő csapjon beléd! Hát belőled micsoda maskarát csináltak? Ki pirosított ki? Mi van a szakálladdal? Hogy néz ki a hajad?

Azzal kétszer-háromszor nagyot sózott az ember fejére, s indult megitatni az üszőt.

Megy a szobába, látja ám, hogy a ládafia mind szanaszét hever. Megértette tüstént, hogy tolvaj járt a házban, és elvitt mindent. Rákiált az emberre:

– Tán meghaltál vagy aludtál, hogy nem tudtál kiáltani?

Az ember meg feleli:

– Halott sem voltam, még csak el sem aludtam. Csak tudtam, te küldted a nyakamra ezeket, hogy szóra bírjanak engem, s aztán itathassam az üszőt.

Az asszony kifakadt:

– Az ördög vigye azt a makacs fejedet! Most aztán ihatjuk a levét a megátalkodottságodnak. Oda már a pénz, becsület. Te meg örülsz, hogy nem neked kell itatnod. No de mondd hamar, mikor járt itt a tolvaj, és merre ment el?

– Vagy félórája mehetett el – dörmögte az ember –, de hogy merre, azt nem tudom.

Az asszony meg tüstént a tolvaj után eredt Az üsző utána. Az utcán gyerekek játszottak. Megkérdezte tőlük:

– Egy ember jött ki ebből a házból zsákkal. Nem láttátok, merre tartott?

– Dehogynem – felelték a gyerekek. – Kifelé ment a városból.

Az asszony nekiindult, és elhagyta a várost. Az üszőt egy madzagnál fogva vezette maga után. Ment, mendegélt. Mikor már jókora út volt mögötte, hirtelen meglátta az embert, akit keresett. Rögtön tudta, hogy ez csak a tolvaj lehet. Nosza, meggyorsította lépteit, utolérte, sőt még meg is előzte. Látja a tolvaj, hogy egy nő halad el mellette egy üszővel, és ugyancsak szedi a lábát.

Utánakiált:

– Nővérke, lelkem! Hová igyekszel?

– Idegenben voltam, s most hazafelé tartok.

– És miért sietsz olyan nagyon? – kérdi a tolvaj.

– Azért – feleli az asszony –, mert egyedül vagyok, és még világosban szeretnék eljutni egy karavánszerájhoz. Nem szeretném, ha rám esteledne itt a pusztán. Ha lenne velem valaki, akkor bezzeg nem fárasztanám magam, s nem csigáznám el ezt a szegény üszőt sem.

– Ha te is úgy akarod, menjünk együtt – ajánlotta a tolvaj.

Az asszony beleegyezett. Mentek, mendegéltek, beszélgettek. Az asszony helyre teremtésnek látszott, a tolvaj gondolt egy nagyot.

– Nővérke, lelkem! Aztán van-e férjed?

– Ha lenne – felelte az asszony –, nem kódorognék egyedül a pusztán egy szál üszővel.

Szót szóba öltöttek, végül a tolvaj feleségül kérte az asszonyt. El is határozták, hogy mihelyt a városba érnek, a kádi elé mennek, és megegyeznek a jegypénzben. Együtt baktattak most már szép egyetértésben. Napnyugtára egy faluba értek. A tolvaj ekkor azt mondja:

– Legjobb lesz, ha már mint férj és feleség megyünk a bíró házába és megszállunk ott.

– Csak menjünk – felelte az asszony –, de férj és feleség csak akkor leszünk, ha már voltunk a kádinál.

A tolvaj – mit volt mit tenni – beleegyezett Egyenesen a bíró házába mentek, s kaptak is szállást. Vacsora után megvetették az

ágyat. A szoba egyik sarkában a tolvaj, a másikban az asszony feküdt. Éjfél tájban, mikor a tolvaj horkolása már az éjig hallatszott, az asszony felkelt. Először a kamrába ment, hozott egy marék lisztet, és ragacsos tésztát készített. A tésztával bekente a tolvaj és a bíró saruját. Aztán vette a tolvaj zsákját, kiment az udvarra, és kioldozta az üszőt az istállóból. A zsákot rákötötte, azzal szaporán hazafelé vette az útját.

Az ajtócsapódásra felébredt a bíró felesége. Nosza, keltegeti a férjét és mondja:

– Valaki becsukta az ajtót. Eredj, nézd meg, nem tolvajok szálltak-e meg nálunk az este?

Kapja magát a bíró, húzza a saruját, hogy menjen, de a lába beleragadt a nyúlós tésztába. Eldobja hamar a sarut, és mezítláb siet az ajtóhoz. Látja, hogy az tárva-nyitva. Visszatér a házhoz, hát a két vendége közül csak a férfi van ott, az asszonynak hűlt helye.

Rákiált a tolvajra:

– Hé, testvér!

A tolvaj szeméből azon nyomban kiszállt az álom.

– Mi baj? – kérdezi.

– A feleséged elcsúfította a sarumat – mondja a bíró –, az ajtót tárva-nyitva hagyta és elment. Nem tudom, nem lopott-e valamit.

– Nem lopott ő semmit – feleli a tolvaj. – Néha rájön a bolondság, és elkövet ilyen tréfákat.

Ekkor körülnézett, s látta, hogy a zsáknak nyoma veszett.

Rögtön tudta, hogy az asszony ellopta tőle és elvitte.

Odafordult ekkor a bíróhoz, és így szólt:

– Rögvest utánaeredek. Ne adj isten, még összehatalálkozik egy tolvajjal vagy csalóval, s az elveszi tőle az üszőt, őt magát pedig szolgájává teszi.

Veszi a saruját, a lába nyomban beleragad a ragacsos tésztába. Nem akarta, hogy a bíró észrevegye, ezért nagy ügyel-bajjal elcsoszogott az ajtóig. Ott a bírótól búcsút vett, kitisztította a saruját, és útnak eredt.

Közben már pirkadt. Az asszony megtett vagy hét járásnyi utat. Már csak a fele út volt hátra.

A tolvaj rátért a főútra, és szaporán szedte a lábát. A fele út után egyszerre észreveszi az asszonyt meg az üszőt. Az asszony

hátrakémlél, s látja, hogy nyomában a tolvaj. Nagy ijedtség szállta meg. Aztán az üszőhöz fordult, és így könyörgött neki:

– Üszőcském! Ez a nagy veszedelem mind temiattad van. Ha a tolvaj utolér, egy fabatkát sem ér az én életem, téged meg magával visz, és még álmodban sem fogsz viszontlátni. Hallgass rám, és döfd át szarvaddal ellenségünk hasát.

Ezzel hátrafordította az üsző fejét, és azt mondta:

– Nézd csak! Már itt is van.

Leoldotta nyakáról a madzagot és elhajította. A tolvaj már alig néhány lépésre volt tőlük. Az üsző dühösen ránézett, néhány lépést hátrált. Aztán hirtelen rárontott, és az egyik szarvával úgy beleöklelt a tolvaj hasába, hogy az menten a földre fordult.

Az asszony nagy örömében összevissza csókolgatta az üsző pofáját. Aztán mentek hazafelé. Még nem ment le a nap, s csillagok sem jöttek fel az égre, mikor már otthon is voltak.

Ahogy belép az asszony az udvarba, látja, hogy a kapu tárva-nyitva, az ember meg ugyanúgy, mint tegnap, a lócán üldögél. A festéket még le sem törölte magáról, s látszott hogy ki sem mozdult a házból. Nézi az üsző az embert, aztán rápillant az asszonyra. Néhány lépést hátrál, s öklelné föl az embert is, mint a tolvajt. Az asszony hamar megragadta a szarvát, s így szólt:

– Hagyd el, üszőcske! Akármint is van, mi már együvé tartozunk, mint a kabát meg a bélése. Makacs ugyan, de a szíve jó azért.

Az üsző lehajtotta a fejét, és ment az istállóba.

A következő naptól kezdve az ember a kezéből etette-itatta az üszőt. Az meg hamarosan tehén lett, és áldást, vagyont hozott rájuk.

A MEGKERGÜLTEK

Hol volt, hol nem volt, valamikor réges-régen élt egyszer egy ember a feleségével egy házban. Kettőjük esze sem ért egy fabatkát sem. Két leányuk és két fiuk volt. Leányaikat férjhez adták, az idősebb fiút is megházasították. Egyedül a fiatalabb fiú maradt otthon. Gobádnak hívták, s az egész családban ő volt a legokosabb, legtalpraesettebb. Egyszer azt mondja az anyja:

– Allahnak hála! Eljárt felettünk az idő, de most már mindnyájan meg tudtok állni a saját lábatokon. Nénjeidet drága kelengyével férjhez adtam, bátyádnak is elrendeztem a dolgát, kerítettem neki egy takaros feleséget. Most már csak az a kívánságom, hogy te is megházasodj!

– Nincs kedvem nekem a házasodáshoz! – felelte Gobád. – Én egymagámban akarok élni.

– Meg ne halljak ilyen beszédet tőled! – mondta az anyja. – Az asszony nélküli embert még a világ is kiveti magából. Ha nem akarsz, hogy kitagadjalak, megházasodsz!

Aztán addig rágta a fiú fülét, amíg az kénytelen-kelletlen beadta a derekát. Az anyja ekkor elment, hazahozott egy szemrevaló lányt, és egymásba tette a fiatalok kezét. A menyecske ezentúl egy házban élt a férjével, a férje testvéreival és az apósával. Valami ugyan hibádzott az esze körül, de csendes, szelíd teremtes volt.

Egyik nap serényen takarított, söprögette az udvart, amikor egyszer csak elszellentette magát. Egy kecske az udvaron éppen akkor felmekegett. Az asszony ezt tüstént arra vette, hogy a kecske megértette, mi történt. Odament hozzá és megszólította:

– Édes kecském! Ne dönts bajba, maradjon köztünk az eset! Napamnak nehogy elmondd, mi történt! Ha hallgatsz, fülbevalómat a füledre aggatom, karperecemet pedig a lábadra teszem.

A kecske ismét mekegni kezdett. Az asszony kapta magát, sebtiben kifúrta a kecske fülét, és felaggatta rá a fülbevalókat, s a karpereceit a lábára húzta. Eközben odajött az anyósa. Látja ám, hogy a kecske fülében fülbevaló, a lábán meg karperec van.

Megkérdi:

– Ugyan ki tette rá a karperecet és a fülbevalót?

Az asszony ekkor odafutott hozzá, és így szólt:

– Napam, drágaságom! Fiad lelkére kérlek, köztünk maradjon a szó! Takarítás közben elszellentettem magamat, a kecske meghallotta, és mekegni kezdett. Kértem, könyörögtem neki, titkomat őrizze meg, el ne árulja senkinek. Hallgatása jutalmául ékesítettem fel a fülbevalómmal és a karperecemmel. Allahra kérlek, mondd neki te is, ne hozzon szégyenbe, és ne mondja el úton-útfélen a dolgot! Nem szeretném, ha ipam megtudná.

Az anyós odament a kecskéhez. Az nyomban mekegett egyet. Az anyós kérlelni kezdte:

– Kicsi kecském! El ne mondd senkinek, hogy a menyemmel milyen csúfság esett. Rád adom virágos hímzésű ingemet és selyemfátylamat!

Azzal térült-fordult, s már hozta is szaporán a virágos hímzésű inget és selyemfátylat, s mindkettőt ráterítette a kecskére.

Közben az após is hazajött. Megkérdezte:

– Hát ti miféle tréfát űztök itt? Miért babusgatjátok ezt a kecskét?

A kecske ismét mekegett egyet. Az anyós odalépett az urához, és így szólt hozzá:

– Ne vedd a lelkedre! Menyünk elszellentette magát, s a kecske meghallotta. Odaadta néki a fülbevalóját és a karperecét, nehogy elmondja nekem. A kecske azonban elárulta nekem. Én erre nekiadtam az ingemet meg a fátylamat, nehogy elmondja még másvalakinek is, mert ezt nem szeretném. Az ajándékkal csak a kedvét kerestük.

Az após odament a kecskéhez, és azt mondta neki:

– Allah áldjon meg, kis kecském! Ha megőrzöd a titkot, néked adom szattyánbőr papucsomat, éppen most vásároltam.

Azzal fordult egyet, hozta a papucsot, és felhúzta a kecske lábára.

Megjött közben az asszony sógora is. Hát csak tátva maradt a szája a csodálkozástól, hogy ugyan mit műveltek a kecskével.

– Hát ez meg mi? – kérdezte.

Elmondták neki is. Erre fogta magát, levette a sipkáját, és a kecske fejére tette.

Most kellett volna csak a kecskét látnotok! Fülbevaló a fülében, ing és fátyol a hátán, papucs a lábán, sipka a fején. Körülötte meg

az egész család, ajnározzák, kérlelgetik:

– Kedves kecskénk! El ne mondd ám Gobádnak, hogy felesége elszellentette magát. Szegény asszonyt elúzi akkor, s mi lesz vele?

Még javában könyörögtek a kecskének, hát beállít az asszony ura. Mikor meglátja a kecskét ilyen cifrán kiöltöztetve, kérdi őket:

– Hát itt meg mi történt?

– Semmi, semmi – felelték.

– Akkor meg miért öltöztettétek a kecskét ilyen bolond maskarába?

Anyja ekkor így szólt:

– El ne áruld senkinek, köztünk maradjon a szó! Feleséged söprögetett, s közben elszellentette magát. A kecske meg rajtakapta őt. Feleséged kérlelte, el ne mondja senkinak, s hogy hallgatása árát is megfizesse, fülbevalóját és karperecét ráaggatta. Közben megérkeztem. Kértem tőle: „Mi történt?” Erre elmondott mindent. Ingemet, fátylamat én is odaadtam a kecskének, hogy megőrizze a titkot. Közben apád és a testvéred is odajöttek, ők meg papucsot, sipkát adtak a kecskének. Mindezt azért tettük, hogy neked el ne árulja. Ám tudd meg, hogy feleséged teljesen ártatlan, a kecskére meg ne adj.

Mikor Gobád mindezt végighallgatta, ménkű nagy haragra gyulladt, és azt mondta:

– Egy ilyen megkergült családban egy percig sincs maradásom! Nyomban itthagylak benneteket, és világgá megyek.

Azzal kifordult a házból, és ment egyenesen a felesége szüleihez. Elmesélt nekik mindent töviről hegyire, aztán megkérdezte tőlük:

– Ugyan mondjátok meg, mitévő legyek ezekkel a boldogtalanokkal?

Azok térültek-fordultak, odahoztak egy véres májat, s így szóltak:

– Lányunk esete miatt úgy vérzik a szívünk, mint ez a máj. De ha már így esett, bele kell nyugodni!

Gobád felkiáltott:

– No, én bolondokkal nem maradok együtt! Elmegyek más városba. Ha ott nagyobb bolondokra akadok, visszatérek. Ha nem, be nem teszem többé ide a lábam!

Ezzel felhúzta a saruját, és kiment a város kapuján. Aztán ment, mendegélt, amíg el nem ért egy városba, mely még a hegynek az innenső oldalán volt. Kis ideig a bazárban nézgelődött, aztán éhesen, fáradtan letelepedett egy lócára az egyik ház mellett. Kisvártatva kijött egy házbeli, és észrevette, hogy idegen üldögél a lócán. Tüstént látta, hogy nem a városból való, és bizonyára megéhezett, megszomjazott. Köszöntötte, kikérdezgette, aztán visszament a házba, és kihozott neki egy fazék levest, ami még a vacsoráról maradt. Gobád látja, hogy a fazék jó nagy, de alig néhány kanálra való van benne. A levest két-háromszor kikanalazta, aztán belenézett a fazékba. Látja ám, hogy a fazekat azóta nem mosták ki, mióta először ettek belőle. Így aztán az ételmaradék benne maradt, beleszáradt, és a vastag kéregtől már alig volt hely a fazékban.

Gobád evés után fogta a fazekat, és a patak partjára ment. Homokkal, iszappal úgy kitisztította, hogy csak úgy ragyogott. Aztán az ajtó elé tette. Az ember meg csak eltátotta a száját, mert mindaddig egyszer sem látta, hogy valaki mosogatott volna. Szaladt a házba, és azt kiáltotta:

– Edénymosogató ember jött ide! A háznak áldást hozó ember jött ide!

A háznép erre mind kitódult, és körülvették Gobádot. Hozták neki a sok fazekat, odaadták neki, és azt mondták:

– Fizetünk neked, csak mosd el ezeket az edényeket!

Gobád elvette a pénzt, és elmosta az edényeket. Az emberek csak úgy özönlöttek hozzá a házakból. Hozták neki a temérdek edényt, hogy mosogassa el. Néhány napig a városban maradt, s egyre csak az edényeket mosta. Közben nagyokat nevetett rajtuk, és degeszre tömte a zsebét pénzzel. Aztán így szólt:

– Ezek még az enyéimnél is ostobábbak!

Azzal továbbállt. Kemény tél lett, mire eljutott egy másik városba. Látja, hogy az emberek jajgatnak a hidegtől. Egyesek lyukat vágtak takaróikba, belebújtak, és derekukon madzaggal megkötötték. Mások nagy edényeket raktak a tűzre, vizet forraltak és gőzénél melegedtek. Megint mások agyagot melegítettek a tűzben, aztán a testükre tapasztották. Mindannyian szerettek volna megmelegedni egy kicsit. Gobád fogta magát, fából szenet égetett, gyapotból és vászonból varrt egy nagy takarót. Aztán égetett

agyagból parazsastálat csinált, s egy korszit eszkábált föléje. A ház apraja-nagyja odatódult, körülvették a korszit, és örültek a nagy melegnek. Nemsokára már mindenki tudott a dologról. Özönlöttek Gobádhoz az emberek, és adták a pénzt, mint a pelyvát, csak hogy csináljon nekik is korszit. Gobád aranyra váltotta minden pénzét, és indult egy másik városba. Tudta már, hogy ezek az emberek is túltesznek családján a butaságban.

Estére járt, mikor egy másik városba ért. Egy kicsit sétálgatott az utcákon és a bazárban. Aztán egy karavánszeráj felé vette útját, azzal, hogy egy szobát kerít magának. Amint így baktatott a városban, az egyik házból nagy lárma ütötte meg a fülét. A ház körül rengeteg embert látott, akik fülsiketítő zajt csaptak. Menyasszonyt hoztak a vőlegény házához. A menyasszony magas volt, a kapu meg alacsony, így a lány semmiképpen sem bírt bemenni. A menyasszonyvivők azt követelték:

– Döntsük le a falat, hogy a menyasszony be tudjon menni.

A vőlegény rokonai tiltakoztak:

– Miért rombolnánk le a falat? Vágjuk le a menyasszony nyakát, akkor majd rövidebb lesz, és be tud menni!

Így huzakodtak, civakodtak. Gobád odament és így szólt:

– Adjatok nekem száz ásráfit, s majd beviszem a menyasszonyt a házba. Így a falat sem kell lerombolni, és a menyasszony feje is a helyén marad.

Mindnyájan ráálltak. Gobád ekkor a menyasszony mögé állt, és egy akkora nyaklevest kent le neki, hogy nyomban kétrét görnyedt, és bement az ajtón. Az emberek meg majd kibújtak a bőrükből örömben. Gobád megkapta a száz ásráfit, és már indult is egy másik városba.

Amint bement a városkapun, és az első utcából a másodikba fordult, látja, hogy az egyik ház ajtaja tárva-nyitva, előtte nagy tömeg ember. Nagyban tanácskoznak valamiről, egy-két ember pedig sír. Gobád odalépett hozzájuk és megkérdezte:

– Mi történt?

– A kormányzó lánya – felelték – sajtot akart kivenni egy korsóból, de a keze beleszorult. Elvitték a város orvosához, de az azt mondta, hogy vagy össze kell törni a korsót, vagy le kell vágni a lány kezét. A kormányzó megparancsolta, hogy mivel a lánynak két

keze van, inkább vágják le a kezét. Most éppen késért mentek. A lány meg az anyja keservesen sír.

– No, majd én orvoslom a bajotokat – szolt Gobád –, mégpedig úgy, hogy a korsót sem kell összetörni, s a lány keze is megmarad.

– Akkor csak láss hozzá szaporán – biztatták az emberek –, mutasd meg a tudományodat!

Gobád odalépett a lányhoz. Látja ám, hogy a lány egy akkora darab sajtot szorongat a markában, hogy az semmiképpen sem fér ki a korsó száján. A lány nem is sejtette, hogyha a sajtot elengedi, könnyűszerrel kihúzhatja a kezét, s a többiek sem jöttek rá erre. Gobád alaposan belecsípett a lány kezébe, mire azon nyomban szétnyitotta ujjait, és a sajt visszaesett a korsóba, a lány pedig kihúzta a kezét. A kormányzó és az emberek nem tudtak hová lenni az örömtől, és Gobádnak ötven ásráfit adtak. Nyomban a város orvosának helyére akarták ültetni, de ő nem állt kötélnek. Így gondolkozott magában:

„Okos ember nem adja magát össze ostobákkal!”

Ment tovább egy másik városba. Még át se lépett a kapun, amikor meglátta, hogy egy frissen kiásott kút körül csak úgy feketéllenek az emberek. Nézik a földrakást, és lesírt az arcukról, hogy valami bajuk van. Odalépett hozzájuk és megkérdezte:

– Mi baj van?

– Hát nem látod – mondták –, hogy kelés nőtt a földön. Félünk, hogy nem érik meg, és nem fakad ki!

– Ha csak ez a bajotok – felelte Gobád –, hívjátok az orvost, majd ő segít rajtatok.

– Nincs orvosunk – mondták az emberek.

Gobád ekkor így szolt:

– Fizessétek meg, ami jár, majd én felvágom ezt a kelést.

Azok adtak neki száz ásráfit. Akkor fogott egy lapátot, s a homokrakást szétszórta a pusztába, örültek az emberek, s néztek egymásra nagy csodálkozva. Marasztalták aztán váltig, de ő nem állt kötélnek. Búcsút vett tőlük, aztán hét nap, hét éjjel rózta az utakat, amíg el nem jutott egy másik városba. Hát itt meg a kormányzó, az őrparancsnok, a molla s a város minden tekintélyes polgára ott toporgott egy megrepedt bástya körül. Sóhajtoztak, jajveszékeltek:

– Allah ne adja, hogy leomoljon a bástya! Maga alá temetné a város minden lakóját. Jaj, jaj mitévők legyünk!

Gobád odalépett hozzájuk és megkérdezte:

– Tiveletek meg mi történt?

– Hát nem látod? – felelték. – A város bástyája megrepedt, s attól félünk, ha a repedés növekszik, mindannyian halálunkat leljük alatta.

Gobád ekkor így szólt:

– No majd én megvarrom a bástya repedését!

– Ha állod a szavadat – mondták az emberek –, száz ásráfi üti a markod!

Gobád elvette tőlük a száz ásráfit, aztán nedves agyaggal betapasztotta a repedést. Az emberekkel madarat lehetett volna fogatni, úgy megörültek. Marasztalták Gobádot, de neki csak mehetnékje volt. Azt mondta magában: „Még eddig akárhány városban megfordultam, az emberek mind tökkelütöttebbek voltak az enyéimnél is. Még egy városban szerencsét próbálok. Ha az emberek okosak, talpraesettek, ott maradok, ha nem, hát visszatérek a városomba.

Elindult hát egy másik városba. Már jókora út állt mögötte, amikor nagyon elfáradt. Leheveredett egy patakpartra, hogy megmossa az arcát és rendbe hozza a haját. Belenéz a vízbe, s mivel sokat járt a tűző napon, a tükörképe egészen fekete volt. Éppen akkor egy gazdag ember szolgálója járt arra, korsóval a kezében. Amikor megpillantotta Gobádot, megkérdezte tőle:

– Hát te meg honnan kerültél ide?

Gobád megharagudott, és így felelt:

– Egyenesen a pokolból!

– Ugyan mit csináltál ott? – kérdezte a szolgáló.

– Kapuőr voltam.

A lány tovább kérdezgette:

– Nem láttad véletlenül a gazdánkat?

– Már hogyan láttam volna – felelte Gobád.

– És hogy folyik a sora?

– Cudarul!

– Miért? – kíváncsiskodott a lány.

Gobád így felelt:

– Mert száz tumán adóssága van; s büntetésül szünet nélkül tüzes buzogánnyal ütik a fejét.

A szolgáló ekkor így szólt:

– Allahra kérlek, várj egy kicsit! Szaladok, elmondom úrnőmnek. Biztosan látni szeretne.

Ezzel már futott is vissza a ház felé.

– Készülj hamar – kiáltotta úrnőjének –, a pokol kapuőre lejött a földre, és hallanád csak, miket mesél!

– Eredj – parancsolta úrnője –, és hívd ide szaporán. Hadd halljam, mit mond.

A szolgáló visszament Gobádhoz, és így szólt hozzá:

– Gyere a házukba! Úrnőm szeretne beszélni veled.

Gobád ment, és megpillantott egy szépséges, szemrevaló asszonyt. Drága tafotafátyol és hosszú atlaszszoknya volt rajta, haját meg virág ékesítette. Az asszony odalépett hozzá, köszöntötte, aztán megkérdezte:

– Valóban láttad első férjemet a pokolban?

– Igen – felelte Gobád. – Ilyen és ilyen volt. Láttam azt is, hogy száz tumán adósságáért tüzes buzogánnyal verik szakadatlan.

– Allahra kérlek – kiáltotta az asszony –, fogd ezt a száz tumánt, és vidd el hamar a férjemnek, hadd fizesse ki az adósságát!

Gobád ekkor így felelt:

– Csakhogy én gyalog járok, s mivel fáj a lábam, aligha tudom gyorsan eljuttatni hozzá a pénzt. Ezért ne neheztelj érte, ha lassan járom meg az utat.

– Ha így áll a dolog – mondta az asszony –, adok én neked egy lovat, hogy gyorsabban járhasz.

Azzal megparancsolta a szolgálónak:

– Fuss az istállóba, mondd meg a lovásznak, hogy nyergeden meg egy lovat, aztán vezesd ide.

Ment a szolgáló a lovászhoz sebtiben. Az felnyergelt, felkantározott egy gebét, a szolgáló pedig már vezette is. Az asszony ekkor így szólt:

– Szállj föl és indulj!

Gobád még megkérdezte:

– Férjed bizonyosan megkérdezi majd, hogy megcsókoltalak-e helyette. Mit feleljek neki?

– Igazad van – felelte az asszony. – Gyere hát ide, és csókolj meg néhányszor, aztán menj!

Gobád nem kérte magát. Azután felszállt a lóra, és útnak eredt. Kisvártatva hazatért az asszony második férje. Látja, hogy az asszony búsan üldögél, és ugyancsak el van kámpicsorodva.

– Mi bajod van? – kérdi tőle.

– Semmi közöd hozzá! Te csak belecsöppentél szegény megboldogult első férjem vagyonába – Allah legyen könyörületes hozzá! – és kisebb gondod is nagyobb annál, hogy énvelem törődj. Meg nem kérdenéd soha, hogy megy sora annak a szerencsétlennek a pokolban. Rá sem hederítesz! Ma itt volt a pokol kapusa, és azt mondta, hogy száz tumán adóssága van, s ezért tüzes buzogánnyal ütik. Pedig mekkora vagyona volt itt a földön! Most pedig minden a tiéd lett! Adtam a kapusnak száz tumánt meg egy lovat, s csak arra kértem, hogy minél gyorsabban járja meg az utat, hadd szabaduljon meg a férjem az adósságtól!

Az ember rögtön tudta, hogy a pokol kapusa alaposan rászedte a feleségét.

– Te ostoba! – kiáltotta. – Jól becsapott téged az az ember. Ki látott még olyat, hogy valaki visszajön a pokolból?

Az asszony visszanyelvelt:

– Nem is lehet mást várni tőled! A vagyonába betelepedett, de róla bezzeg megfeledkezett!

Mikor látta az ember, hogy a feleségével semmire sem megy, fogta magát, felpattant aranyos szerszámú, gyors lovára, és a pokol kapusa után eredt.

Közben Gobád egy malomhoz ért. Hátranéz, hát látja, hogy valaki lóhalálában vágat utána. Magában így szólt:

„Ez biztosan az asszony férje lesz. Jön a száz tumánért és a lóért.” Beugratott gyorsan a malomba, és megkérdezte a molnárt: – Öröltél a napokban a sahnak búzát?

– Öröltem – felelte a molnár.

Gobád erre azt mondta:

– Homok volt a lisztben, és a sah foga beletörött. Ide küldte erre ezt a lovast, hogy elvigyen s felakasztasson.

A molnárban meghűlt a vér. Gobádhoz fordult, és könyörögni kezdett:

– Allahra kérlek, ments meg ettől a lovastól!
– No akkor cseréljünk gyorsan ruhát – mondta Gobád –, és bújj el a malom alá. Majd én elbánok vele!

A molnár nyomban engedelmeskedett. Kisvártatva megérkezett az asszony férje. Gobád közben molnárrá változott.

– Nem láttál errefelé egy lovaszt? – kérdezte az ember.

– Nem én – felelte Gobád.

– Hazudsz – felelte az ember –, hiszen a ló itt áll a malom előtt egy fához kötve. Miért mondod akkor, hogy nem láttad?

Gobád ekkor hangosan ismét nemet mondott, de közben szemével a malom alá felé intett. Az ember indult azonnal arrafelé, Gobád meg elillant szaporán. Felpattant az aranyos szerszámú lóra, és elvágatott a város felé.

De mi lett a molnárral? Az asszony férje derekasan megtáncoltatta rajta a füttykösét. Az meg óbégatott.

– Allahra mondom, ártatlan vagyok! Ti vagytok a hibásak, miért dagasztotok szitalatlan lisztből tésztát a sahnak?

– Te meg miket beszélsz? – kérdi az ember.

– Hát nem azért versz, mert a lisztbe kavics került?

– Már hogy vernélek azért. Azért verlek, mert a pokolból hamis üzenetet hoztál, és kicsikartál a feleségemtől száz tumánt és egy lovat!

– Még hogy én hoztam üzenetet a pokolból? – álmélkodott a molnár. – Te lehoztad nekem a poklot ide a földre. Miféle hírt hoztam volna onnan?

Hosszú szóváltás után kiderült, hogy Gobád ruhát cserélt a molnárral, s így tarthatta az a hátát. Rohan az asszony férje az ajtóhoz, hát látja, hogy Gobád kicserélte a lovakat, és a gebe helyett a gyors paripát vitte el. Mit volt mit tenni, felszállt az ember a gebére és hazatért.

– Hát te hol voltál? – kérdi az asszony.

Az ember így felelt:

– Eszembe jutott, hogyha a kapus gyors paripán utazik, hamarabb visszaér a pokolba. Utánamentem hát, és elcseréltem a gebéjét a jó paripámmal.

– Igazán köszönöm! – mondta az asszony. – Most már elhiszem, hogy egész szíveddel szeretsz engem, és megosztod

velem minden gondom-bajom. Szerettem az első férjemet, és nem akarok róla megfeledkezni. Gyere ide, megcsókolom a kezéd és megölellek. Allah ne adja, de ha netalántán te is eltávozol az élők sorából, megtartalak jó emlékezetemben, még ha el is foglalja más valaki a helyedet! Ha jön majd a pokol kapusa, neked is küldök pénzt, még lovat is adok, hogy hamarabb eljusson hozzád. A nevedben még meg is csókolom a kapust.

Gobád meg töméntelen pénzzel megrakodva ért haza az aranyos szerszámú lovon, és azt mondta:

– Most már igazán szeretlek benneteket, család, feleség, rokonok! Ezentúl közöttetek fogok élni, ebben a bolond házban.

*Mesénk ezzel végére ért,
Bár a varjú haza sem ért!*

AZ OSTOBA ANYÓS ÉS OSTOBA MENYE

Volt egyszer egy anyós és annak egy menyé. Egyikőjükbe sem szorult valami sok ész. Egyszer az anyós azt mondja a menyének:

– Eredj, hozz lisztet a kamrából! Tésztát dagasztunk, kenyeret sütünk.

Megy a meny a kamrába, s hogy, hogy nem, fellök egy korsót. A korsó összetörik. A kecske az udvaron a kamra előtt mekegni kezd. A meny erre leborul a kecske elé, és keserves sírás-rívás közepette így kérleli:

– Allahra kérlek, el ne áruld az anyósomnak, hogy eltörtem a korsót!

Az anyós már sokallta a várakozást, s indult a menyé után, hogy megnézzze, ugyan mi van vele. Hát látja, hogy az ügy sír, mint a záporosó, már a szeme is megdagadt. Kérdi tőle:

– Hát te mért sírsz?

Az meg felel könnyek között:

– Összetörtem egy korsót, és a kecske is megtudta. Hiába kérlelem, hogy el ne árulja senkinek, csak hallgat konokul. Attól tartok, az uramnak elmond majd mindent.

Az anyósnak megesett a szíve a menyén. Leborult hát ő is a kecske elé és könyörgött:

– El ne mondd senkinek!

Amíg ők a kecskét kérték, egy tolvaj settenkedett a házba. Felnyalábolt mindent, ami csak a keze ügyébe esett, térítőt, lábast, korsót. Már osonna is kifelé, hát az ajtónál összeütközik az emberrel. Az leken neki egy-két jó nyaklevest, s mindent visszavesz tőle. Menne be a házba, de látja, az udvarban lélek sincsen, a fák mögül sírás hallatszik. Odamegy, hát mit lát. Felesége, anyja keservesen sírnak, szemük már öklömnyire dagadt, hangjuk is már elakadt. Megijed az ember, kérdezi szaporán:

– Ugyan mi történt? Miért sírtok?

Kérdi az anyja:

– Ha megmondjuk, nem zavarod el a feleséged?

– Nem én – mondta az ember.

Az anyja akkor elmesélte:

– Feleséged eltört egy korsót. A kecske volt az első, aki ezt megtudta. Váltig könyörgött neki, el ne mondja, de a kecske nem

hajlott a szóra.

Az ember felkiáltott:

– Ilyen semmiségért sírva könyörögtetek a kecskének? Már szedem is a sátorfámat, ilyen ostobáknak még a színét sem akarom látni.

Ezzel útnak eredt. Gyantát vett, és egy másik városba ment. Ott kiabálni kezdte az utcán:

– Gyantát tessék!

Hamarosan kinyílt az egyik ajtó, és egy asszony a markába nyomott egy ásráfit.

– Adjál nekem gyantát – mondta.

Az ember látta, hogy az asszony habókos eszű, mert két sahi gyantáért egy egész ásráfit fizetett. Azt mondja neki:

– Ha van még ásráfid, hozd csak ki mind, tied lehet az összes gyanta.

Az asszony nagyon megörült, és már hozta is összes pénzét, vagy nyolc-tíz ásráfit. Fogta a gyantát, a pénzt meg mind odaadta.

„No, ez még az én feleségemnél is ostobább!” – gondolta magában az ember.

Ment, mendegélt, amíg el nem ért egy másik városba. Mivel nagy volt a hőség, kiszáradt a torka a szomjúságtól. Elmegy egy ház mellett, s észreveszi, hogy a kapu nyitva van, és a háziak egy fa alatt hűsölnek. Azok meg látják bentről, hogy menne is, maradna is, ráköszönnek hát. Betér az ember, s mondja is rögtön:

– Adjatok egy pohár vizet, mert menten tüzet fog a torkom.

Szól a gazdasszony a lányának:

– Eredj, fogd a korsót, s menj a forráshoz szaporán. Hozzáj jó friss vizet, hadd oltsa szomját a legény.

Fogja a lány a korsót, s indul a forráshoz. Ott leül egy eperfa alá, s így gondolkodik: „Semmi kétség, ez az ember azért jött, hogy engem feleségül kérjen. Ha már a felesége leszek, teherbe esem tőle. Először fiút szülök. A fiú lassan felcseperedik. Ha már nagy lesz, őt küldöm a forráshoz. Idejön majd, szeme megakad ezen a fán, felmászik egyet eprészni. A lába ekkor hirtelen megcsúszik, leesik a fáról, és szétzúzza a fejét. Akkor aztán a bánat elemészt engem.”

Verte a fejét, s csak úgy patakzottak a könnyei.

Eltelik már vagy két óra, a lány csak nem jön. Felkerekednek hát mindnyájan, s mennek a forráshoz. Látják, hogy a lány a haját tépi és jajveszékeli:

– Fiacskám, drága fiacskám!

Szülei és húgai kérdik tőle:

– Miért sírsz!

– Már hogyanne sírnék – feleli zokogva –, mikor a fiacskám leesett a fáról, és halálra zúzta magát.

– Miféle fiacskád? – furcsálkodnak.

A lány feleli:

– Hát az, akivel majd Allah megáld ettől az embertől.

Aztán nekik is elmondja:

– Ez az ember biztosan azért jött, hogy engem feleségül vegyen. Ha már a felesége leszek, fiút szülök. Ha a fiú megnő, magam helyett őt küldöm a forráshoz. Idejön majd, és felmászik erre a fára egyet eprészni. A lába hirtelen megcsúszik, lezuhan a földre, én pedig gyermek nélkül maradok.

A többiek bólogatnak:

– Haj, jaj, bizony így lesz. – Aztán ők is sírni, jajveszékelní kezdtek.

Az ember erre így dörmögött magában:

– Hogy én milyen ostobák közé keveredtem! Gyerünk csak haza, anyám és feleségem mégiscsak okosabb ezeknél.

Ezzel felkötötte saruját és hazatért.

TOLVAJOK KÚTJA

Réges-régen, amikor még Nisápur virágzott, a város főterén egy szilárdan megépített karavánszeráj állt. A dúsgazdag kereskedők egytől egyig itt szálltak meg. Élt itt néhány tolvaj, akik rendkívüli ügyességre tettek szert a tolvajlásban. Bármit is főztek ki azonban a karavánszeráj meglopására, minden próbálkozásuk csütörtököt mondott, mivel semmiképpen nem tudtak lyukat fúrni a falába. Végül felkerestek egy embert, aki jámbor aszkéta életet élt, visszavonultan egy barlangban. Tanácsot kértek tőle:

– Egyik testvérünket bebörtönözték ebbe a karavánszerájba. Szeretnénk kiszabadítani, de a fal nagyon erős. Ha segítenél minket tanácsoddal, örökké hálásak lennénk neked.

– Fiatal koromban tolvaj voltam – felelte az –, de most vezekelek, és erősen megfogadtam, hogy többé nem lopok. De mivel testvéreketek foglyul ejtették, és hozzám fordultatok tanácsért, elárulok nektek valamit. A városon kívül van egy kút, amely ma már csak rom. Földdel be is tömték, ne tudja senki sem, hogy ott valamikor kút volt. Ha rábukkantok, és megtisztítjátok a földtől, találtok a kút fenekén egy utat, amely a karavánszeráj közepén álló kúthoz vezet.

A tolvajok nem győztek eléggé hálálkodni, aztán búcsút vettek. Elindultak az árokhoz, hamarosan megtalálták a kutat, s megtisztították a földtől.

Volt a karavánszerájban egy jókora nagy kutya. Éjjelre szabadon engedték, mivel a kapu zárva volt. A tolvajok néhány napon át be-betértek a karavánszerájba, és kenyérrel, hússal magukhoz édesgették a kutyát. Egyik éjjel aztán átlopóztak az árokban levő kútból a karavánszeráj kútjához. Kimásztak a kútból, és egymás után felnyitották azoknak a kereskedőknek az ajtaját, akikről biztosan tudták, hogy ékszerük, pénzük garmadával áll. Beosontak és ami pénzt, kincset csak bírtak, mind elemelték. Aztán ugyanazon az úton, amelyen jöttek, visszatértek. Másnap, mire kinyitották a karavánszeráj kapuját, megjötték a kereskedők. Látják ám, hogy minden szobát alaposan kifosztottak. Jelentették az esetet a kormányzónak, az rohant is egyenesen a karavánszerájba. A gyanúba vett szerencsétleneknek bottal alaposan ellátták a baját, kalodába zárták és tömlőcbe vetették őket. Nagy csődület támadt, s

a nézők között ott voltak a tolvajok is. Látják, hogy a kormányzó parancsára néhány embert keményen ütlegetnek. Azt mondja az egyik tolvaj a társának:

- Odamegyek és megszabadítom ezeket a szerencsétleneket.
- Eredj csak – biztatta a másik.

Odament ekkor a tolvaj a kormányzóhoz, és megkérdezte tőle:

- Miért kínozod ezeket az embereket?
- Mert elloptak vagy ötszázezer tumán értéket a

karavánszerájából – felelte a kormányzó.

– Bocsássátok szabadon őket! A kereskedők drágaságai énnálam vannak.

- Ugyan hol? – hűledezett a kormányzó.

– Ugyanebben a karavánszerájban – felelte a tolvaj. – Gyertek csak velem, majd megmutatom.

Ezzel a tolvaj a kút nyílásához vezette a kormányzót, a kereskedőket és az összes többi jelenlevőt. Akkor azt mondta:

– A drágaságok ebben a kútban vannak. Küldjétek le valakit, hogy hozza fel őket.

A kút azonban nagyon mély volt, úgy hogy mindenkinek inába szállt a bátorsága. Biztatták hát a tolvajt:

- Menj le csak te magad!
- Én lemennék – felelte a tolvaj –, de mit szólnátok hozzá, ha

egy utat találnék a kút fenekén, és a drágaságokkal együtt ott elszelelnék?

A többiek erre nagyot nevettek, és azt mondták:

– No, ha a kút fenekén egy útra bukkansz, akkor minden kincs, amit találsz, a tiéd, s mehetsz vele békével.

A tolvaj ekkor egy kötelet kötött a derekára. A kötéel végét az emberek fogták. Belemászott a kútba, és leereszkedett a fenekére. Amint talajt ért, leoldotta a kötelet a derekáról, és egy követ kötött rá. Aztán az alagúton át szépen kísétált. A többiek meg vártak, vártak, de a tolvaj csak nem akart kijönni. Leeresztettek hát egy embert a kútba. Hát úgy egy fertályóra múlva meglátják ugyanazt az embert a karavánszeráj kapuján befordulni. Ekkor megértették, hogy a tömérdek kincset a kúton keresztül lopták el. S a sok kincessel együtt a tolvajnak is nyoma veszett.

A PARASZT ÉS A HÁROM TOLVAJ

Egyszer egy paraszt öszvérháton poroszkált a város felé. Egy kecskét vezetett maga után kötélén, a kecske nyakán csengettyű. Amíg a csilingelést hallotta a paraszt, nyugodt volt, hogy megvan a kecskéje.

Arra járt három tolvaj. Mikor a parasztot meglátták, összesúgtak. Azt mondja az egyik:

- Ellopom a kecskéjét.
- Én meg a szamarát – teszi hozzá a másik.
- Én meg majd a ruhájától szabadítom meg – így a harmadik.

Az első tolvaj szép csendesen odalopózott, leoldotta a kecske nyakáról a csengettyűt, és rákötötte a szamár farkára. A kecskét megfogta, és egy mellékutcán elillant vele.

A paraszt meg hallotta a csengettyű csilingelését, és nem is gyanította, hogy a kecskének már nyoma veszett. Még csak hátra sem pillantott. Ekkor előáll a második tolvaj:

– Hé, atyámfia! Tán elment az eszed? A csengettyűt a szamár nyakára szokták kötni, nem pedig a farkára!

A paraszt erre hátratekint. Látja, hogy a kecske nincs sehol. Felkiált:

– De hiszen a csengettyű a kecském nyakán volt! Azt meg, úgy látszik, ellopták.

– Én is amondó vagyok – feleli a tolvaj. – Saját szememmel láttam, hogy valaki nagy sietve vitt egy kecskét azon az utcán. Ha szaporán utánaeredsz, még tán utoléred, és visszaveheted tőle a kecskédet.

– Akkor hát Allahra kérlek, őrizd a szamaramat, amíg oda leszek, és a kecskémet megylelem.

A tolvaj ráállt, és megfogta a szamarat. A paraszt meg eliramodott azon az utcán, amelyet a tolvaj mutatott. A tolvaj pedig magával vitte a szamarat egy másik utcán.

A paraszt összevissza járta az egész környéket, de csak nem akadt a kecske nyomára. Mit volt mit tenni, visszatért. Ugyancsak leesett az álla, amikor a szamárnak is hűlt helyét találta. Ballagott az úton, amíg össze nem találkozott a harmadik tolvajjal. Egy kút kávéján üldögélt és sírt.

– Hát te miért sírsz, atyafi? – kérdi a paraszt.

– Volt egy ékszeres ládikóm, legalább tízezer tumán érték volt benne. Most meg beleejtettem a kútba.

A paraszt nagyon megörült, és azt gondolta magában: „Ez az ember szerencsétlenebb, mint én. A szamár és a kecske jó, ha öt tumánt ért, ő pedig tízezer tumánt veszített el.”

A tolvaj ekkor azt ajánlotta:

– Ha lemész a kútba, és felhozod a ládikót, ötven tumán üti a markod.

A paraszt ráállt. Levetette a ruháját, rábízta a tolvajra, majd leereszkedett a kútba. Amint a kút fenekére ért, nézelődött jobbra-balra, de kövön és földön kívül semmit nem talált. Eközben a tolvaj a paraszt ruhájával odébbállt, az meg kiabálhatott, ahogy a torkán kifért, még a visszhang sem felelt neki. Nagy ügyel-bajjal kikecmergett a kútból. Hát látja, hogy a ruhájának is lába kelt. A tolvaj elillant, csak a botja maradt ott. A paraszt fölkapta a botot, és amúgy anyaszült meztelen a bazár felé ment. Amint embereket látott, botjával veszettül csapkodni kezdett maga körül és kiáltozott:

– Közelembbe ne jöjjetek, mert agyoncsaplak benneteket!

Valaki megkérdezte:

– Mit akarsz? Talán elment az eszed?

– Eszemnél vagyok én – felelte a paraszt –, csak vigyázok, nehogy a végén még engem magamat is ellopjatok.

A HÁROM TANÍTÓ

Egy lovas kocogott az úton. Összetalálkozott három tanítójával, üdvözölte őket, majd továbblovagolt. Mind a három tanító azt állította, hogy egyedül őt köszöntötte a lovas. Addig-addig civakodtak, amíg hajba kaptak, mert mindegyik szentül hitte, hogy csak ő lehetett az, akinek a köszöntés szólt. Végül megegyeztek:

– Induljunk szaporán a lovas után, s kérdezzük meg tőle magától, melyikünknek köszönt.

A lovas után eredtek hát, és addig kurjongattak utána, amíg megállt. Mikor utolérték, megkérdezték:

– Melyikünknek köszöntél?

– Aki a legostobább köztetek – felelte.

– Akkor hát az éppen én vagyok – kiáltott fel egyszerre a három tanító. – No de legjobb lesz, ha mindhárman egy-egy történetet mondunk el az ostobaságunkról. Abból majd kitűnik, hogy melyikünk a legostobább.

Elkezdte az első:

– Egyszer az osztályban ültem, körülöttem a gyerekek a leckéjüket mondták. Hirtelen egy tyúk belepottyant a kútba. Kötelet kötöttem a derekamra, a végét a gyerekek fogták. Leereszkedtem a kútba. A közepe táján lehettem, mikor az egyik gyerek eltüsszentette magát. Mivel a gyerekek nem verték össze a tenyerüket, megharagudtam, és rájuk parancsoltam, hogy azonnal tapsoljanak egyet. A gyerekek erre elengedték a kötelet, és összeverték a tenyerüket. Én meg a kút fenekére zuhantam, egyik lábam eltört, hogy még máig is sánta vagyok. Van-e hát nálam ostobább?

Ekkor a második tanító vette át a szót:

– Ez semmi. Egyik szombaton kinyitottam az osztály ajtaját, és leültem a helyemre. Előtte való nap, pénteken, amikor nem volt tanítás, a gyerekek összebeszéltek. Elhatározták, hogy másnap mindnyájan felkeresik a tanítót, és elhitetik vele, hogy beteg.

Bejött az első tanuló. Köszöntött, helyet foglalt, majd felkiáltott: „Tanító úr! Milyen sápadt! Biztosan beteg.” Jött a második tanuló, az meg azt mondta: „Milyen beesett a tanító úr szeme!” A harmadik meg így szólt: „Hogy megnyúlt az orra! Mi baja lehet?”

Ekkor már biztos voltam benne, hogy megbetegedtem. Felkeltem, a gyerekeket hazaengedtem és hazamentem. A

feleségemet megkértem, menjen és hozzon orvost. Az asszony útnak is eredt. Közben megéheztem. Felkeltem és kinyitottam a konyhaszekrény ajtaját. Találtam egy kis rizsgombócot az előző esti vacsorából. Nekiálltam enni. Bevettem a számba egy gombócot, de még megrágni sem volt időm, máris jött az orvos. A gombóc a számban volt, nem tudtam lenyelni. Mikor az orvos rám nézett, azt gondolta, hogy feldagadt az arcom. Kijelentette, hogy nyomban fel kell vágni. Már vette is elő a kést, és egy jókora vágást csinált az arcomon. A kés hegyére rátapadt egy szem főtt rizs. Az orvos ekkor így szólt a feleségemnek:

– Látja, ez egy kis féreg. Szerencsére ügyesen kioperáltam. Ha nem sikerült volna a műtét, meghalt volna a férje.

Azzal vette a fizetséget és elment. Én meg néhány napig ágyban maradtam, amíg meg nem gyógyultam. A gyerekeket addig szabadjára engedtem, s játszhattak kedvükre. Amondó vagyok hát, hogy nálam senki sem ostobább.

Ekkor a harmadik tanító állt elő történetével.

– Ugyan, ez mind semmiség az én ostobaságomhoz képest. Egyik reggel kimentem a medencéhez, hogy elvégezzem az előírt mosakodást. Hirtelen megpillantottam saját arcom a vízben, s azt hittem, hogy a medencében tolvaj lapul. Hamar a tanulók után kiáltoztam. Ahogy körém sereglettek, botot adtam mindegyikük kezébe, és ezt mondtam:

– A medencében tolvaj bújt el. Belemegyek a közepébe, ti pedig tartsátok nyitva a szemeteket. Ha a tolvaj kidugja a fejét a vízből, akkor csihi-puhi, táncoltassátok meg rajta a bototokat.

Beléptem a vízbe és alámerültem. Ugyancsak meresztgettem a szemem, de nem találtam senkit. Hamarosan levegőt kellett vennem. A gyerekek azt hitték, hogy én vagyok a tolvaj, úgyhogy csak úgy záporoztak rám az ütések, fejemre, arcomra. Kénytelen voltam újra a víz alá merülni. Megpróbáltam minél tovább lent maradni, de csak kifogyott belőlem a szusz. A gyerekek újra püfölni kezdték a fejemet. Mondhattam nekik, hogy én vagyok a tanítójuk, nem én vagyok a tolvaj, a gyerekek nem hallgattak rám. Végül a feleségem szabadított ki a kezük közül.

Csak az a baj, hogy ezek után sem derült ki, vajon melyiküket is köszöntötte a lovas.

A KERESKEDŐ FOGADALMA

Volt egyszer egy gazdag kereskedő, akinek nem volt gyermeke. Két kézzel osztogatta a pénzt a jók és a szegények között, de Allah mégsem jutalmazta meg gyermekkel.

Végül fogadalmat tett:

– Magasságos Allah! Ha megajándékozol egy gyermekkel, száz tumánt adok a legrosszabb és leggonoszabb embernek.

Allah ekkor meghallgatta a kérését. Fogta hát a kereskedő a száz tumánt, s úgy okoskodott, hogy a legrosszabb ember nem lehet más, csak a hóhér.

Elment a főhóhérhoz, és azt mondta neki:

– Kértem valamit Allahtól, s ő meghallgatott. Megfogadtam, hogy ezt a száz tumánt neked adom.

Kérdi a főhóhér:

– De miért éppen nekem?

– Azért – magyarázta a kereskedő –, mert a fogadalmam az volt, hogy a száz tumánt a legrosszabb ember kapja. Te mindig embert ölsz, fület, kezét, lábat vagdalsz, gondoltam, te vagy az én emberem.

– Tévedsz – felelte a főhóhér. – Én ugyan embert ölök, de ez a kormányzó parancsára történik. Eredj hát és a pénzedet vidd neki, mert mi nem a magunk jószántából ölünk.

A kereskedő fogta a száz tumánt, és ment a város kormányzójához. Elmondta neki is azt, amit a főhóhérnak.

– Melléfogtál ezúttal is – mondta végül a kormányzó. – Ha embert ölünk, ez csak a kádi parancsára történik. Mi csak neki engedelmeskedünk. Vidd hát a pénzedet a kádinak.

A kereskedő ekkor a kádi elé járult. Elmondta neki is a történetét. A kádi meghallgatta a kereskedő beszédét, aztán így szólt:

– Fogadalmad nem felelt meg pontosan a törvény betűjének.

– Mi hát a teendőm? – kérdezte a kereskedő.

A kádi ekkor azt mondta:

– Tél van, s a gyakori hóesés miatt vastag hóréteg van a háztetőimen. Vedd meg a háztetőimen levő havat a száz tumánért.

– Legyen kívánságod szerint – egyezett bele a kereskedő.

A kádi elvette a pénzt, a kereskedő meg hazament.

Néhány nap múlva a kádi szolgája üzenetet hozott a kereskedőnek:

– Hívat a kádi!

Megy a kereskedő a kádihoz. Az meg ráparancsol:

– Hordd el azonnal a havat, amit megvettél! Nincs nekem helyem a te havad számára!

– De hát hová vigyem? – képedt el a szerencsétlen kereskedő.

– Az már a te dolgod – fejezte be a kádi.

A kereskedő, mit volt mit tenni, sok költséggel elvitette a havat a kádi háztetőiről a városon kívülre.

Ahogy beállt a nyár, ismét hívatta a kádi a kereskedőt.

Kérdi tőle:

– Hány hárvar volt az a hó, amit télen megvettél tőlem és elszállítottál?

– Tán ötvenezer is megvolt – feleli a kereskedő.

A kádi tovább kérdezi:

– Egy hárvar hó ma a bazárban mennyibe kerül?

– Tíz tumánba.

– Akkor kárvallott vagyok – jelentette ki a kádi –, s te alaposan becsaptál engem. Száz tumánt fizettél ötvenezer hárvar hóért, pedig a száz tumánod csak tíz hárvar havat ért. A hiányzó pénzt haladéktalanul fizesd meg!

A póruljárt kereskedőnek minden pénzét a kádinak kellett adnia, sőt még adósa is maradt.

A kereskedő végül felsóhajtott:

– Most már tudom, hogy ki a legrosszabb és a leggonoszabb ember.

A KUTYA VÉGRENDELETE

Volt egyszer egy ember. Volt néki egy kutya, aki éveken át hűségesen őrizte a házat. A kutya lassan megöregedett és meghalt. Az ember fogta a kutya tetemét, és elföldelte a muzulmánok temetőjében. Nosza futottak a többiek a kádihoz, és bepanaszolták őt, hogy a muzulmánok mellé temette el a kutyáját:

A kádi hívatta az embert, és nagy felháborodással rárivallt:

– Hogy merészeltél ilyet tenni? Tüstént parancsot adok, hogy végezzenek ki!

Az ember ekkor így szólt:

– Magasságos kádi! Engedd meg, hogy igazoljam magam. Ha azután is úgy látod jónak, ám öless meg.

Aztán így folytatta:

– Ez a kutya hosszú ideig élt a házamban, és éjjel-nappal hűségesen szolgált. Meg is kapta minden hónapban tőlem a bérét. Ez pedig öt mán kenyér, egy mán olaj, ötven tojás és négy mán hús volt. Mikor a halálán volt, végrendelkezett, s meghagyta: „Kapja ezentúl mindezt a magasságos kádi!”

A kádi tüstént előkapta zsebkendőjét, és így szólt:

– Allah könyörüljön rajta!... És mást nem hagyott rám?

A BÁLHI TÖRVÉNYSZÉK

Élt egyszer Bálh városában egy bíró. Könnyelmű és gondatlan volt ugyan, de becsületes és igazságszerető. Egyre a hatalmaskodók sarkában járt, és nem tűrte, hogy bárki is erőszakoskodjon a néppel. Szerették is a város lakói. Bezzeg a város kormányzója, az őrparancsnok és a rendőrfőnök, hű kiszolgálóikkal, az erőszakoskodókkal és hatalmaskodókkal együtt szívesen megfojtották volna egy kanál vízben. Ezeknek az embereknek fölöttébb nem tetszett az, hogy valaki keresztezi aljas terveiket, és nem engedi őket kedvükre garázdálkodni. Ezért éjjel-nappal csak azon törték a fejüket, hogyan s miképpen szabadulhatnának meg a bírótól. Olyan embert akartak a helyére, aki úgy táncol, ahogy ők fütyülnek. Ezt azonban nem lehetett egykönnyen nyélbe ütni. Ürügyet kerestek csak, hogy az embereket a bíró ellen uszítsák. Egyszer csak azt hallják, hogy a bíró erősen megfázott, és betegen fekszik. Nosza, mennek a város első orvosához, és összesúgnak-búgnak vele:

– Hát te nem tudod, hogy a muzulmánok bírója megbetegedett? Gyerünk, látogassuk meg! Te meg aztán igyekezz, itass meg vele annyi óbort, hogy tökrészeg legyen! Gondunk lesz rá, hogy a nép előtt egyszer s mindenkorra megszégyenítsük.

– Nagyszerű ötlet! – felelte az orvos.

Azzal felkerekedtek együtt a bíró házához. Mennek a beteghez, forgatják a szemüket képmutatóan, és tettetik, hogy mennyire lesújtotta őket a betegsége.

– Reméljük – mondogatták neki –, hogy hamarosan meggyógyulsz. Bárcsak magunkra vehetnénk a bajodat! Betegséged híre nagyon megrémített minket. Mivel aggódtunk érted, megkerestük a város első orvosát, és elhoztuk hozzád.

Az orvos ekkor odament a bíró ágyához. Egyik kezével megfogta a beteg pulzusát, a másikat meg homlokára tette, majd megnézte a nyelvét. Végül kijelentette:

– Alaposan meghűltél! Még szerencse, hogy a város kormányzója és a rendőrfőnök idejében ide hoztak, máskülönben rossz véget érhetett volna a dolog. Nem segít már semmiféle főzet vagy gyógyfű. Hogy még a közeljövőben talpra állhass, különleges gyógyszerre van szükséged.

Aztán a kormányzóhoz fordult, és így folytatta:

– Üljetek csak le, én kapom magam, és elhozem a gyógyszert, amit már előkészítettem. Páratlan egy szer, nem is található sehol.

Ezzel indult, s loholt a házába. Ott fogott egy kisebbforma hordót tele hétéves óborral, aztán uccu! vissza a bíró házához. Azt mondja a bírónak:

– Ez a gyógyszer mindent orvosol. Nagy fáradsággal felkutattam a receptjét a görög orvosi könyvekben, és saját kezűleg készítettem el. Tudd meg, csak keveseknek jut osztályrészül az a szerencse, hogy kapnak ebből az orvosságból.

A bíró nagyon megörült. Az orvos ekkor megparancsolta:

– Hozass egy serleget!

A bíró szólította a szolgáját és meghagyta:

– Tajfur! Hozz csak ide egy serleget!

Hozta Tajfur a serleget, az orvos meg színültig töltötte a hordóból, és megitta a bíróval. Kisvártatva még egy serleggel belediktált. A harmadik után a bíró holtrészeg volt. Felült az ágyon, nótára gyújtott, és csettintgetett a kezével. A kormányzó hívatta szolgálait, és megparancsolta nekik:

– Járjátok be a várost, és mondjátok a hatalmasoknak, a kereskedőknek és minden tekintélyes embernek a következőket: „Ti hűtlenek! A muzulmánok bírása betegen fekszik, ti pedig feléje sem néztek?”

A szolgák szétszéledtek, és elhíresztelték mindenütt a bíró betegségét. Csakhamar özönlöttek az emberek a bíróhoz. Hát csak földbe gyökerezett a lábuk, mikor megpillantották.

– Tán tréfát űz velünk a beteg? – csodálkoztak, és néhányan már arra gondoltak, hogy a bírónak elment az esze. A korhelyek, a borisszák viszont rögtön tudták, honnan fúj a szél. A szoba csak úgy bűzlött a borszagtól. Mikor már mindenki tudta, hogy a bíró holtrészeg, az őrparancsnok és a rendőrfőnök intésére torkukszakadtából ordítani kezdték:

– Nem kell nekünk ilyen bíró! Csapjuk el tüstént ezt az istentelen részegeskedő borisszát!

De hogy senkit se fárasszunk a hosszadalmas leírással, s szavunkat rövidre fogjuk, a bírót sikerült ilyen gyalázatos módon szégyenbe hozniuk, s kiűzték a városból. A kormányzó, az

őrparancsnok és a rendőrfőnök aztán Bul-Kaszem nevű hívüket és cinkosukat ültették a bírói székbe, ő lett a bálhi főbíró. Ez a Bul-Kaszem tanulatlan ember volt, s a gazemberségben méltó társa a kormányzónak, őrparancsnoknak, rendőrfőnöknek és hasonszórú társaiknak.

Így hát sikerült elűzni a korábbi bírót tisztéből, s helyére a kormányzó cimboráját ültették. Az új bírónak a város szélén, a Noubáhar téren építettek fel egy új bírósági épületet. Bul-Kaszem aztán naphosszat ült a házában, és ítélkezett az emberek ügyes-bajos dolgaiban.

Ha hegyezitek a fületeket, elmondom néktek, hogyan garázdálkodott ez az ember a városban, és milyen gyalázatos úton-módon uraskodott a népen társaival, a kormányzóval, az őrparancsnokkal és a rendőrfőnökkel együtt. Garázdálkodásainak híre szájról szájra járt, de senki sem mert kiállni, és felelősségre vonni őt.

Most pedig elhagyjuk a bírót, és egy szerencsétlen emberről fogtok hallani, aki ugyanabban a városban élt. Mehráknak hívták. Apja kereskedő volt, s halála után tetemes vagyon maradt a fiára. Mehrák azonban könnyelműségében hamarosan a nyakára hágott mindennek. Ez pedig a következőképpen történt. Apja halála után körülsündörögték Mehrákot a korhelyek és az ingyenélők. Csakhamar behálózták. Nem csináltak aztán mást, csak ittak, mulatoztak, kockáztak naphosszat. Mehrákot rövid idő alatt teljesen kifosztották. Édesanyja, rokonai és barátai váltig intették, próbáltak a lelkére beszélni:

– Hagyd abba ezt a pazarlást! Akikkel sülve-főzve együtt vagy, csak a pénzedet akarják. Mihelyt az erszényed kiürült, és az asztalodra már semmi sem kerül, meglásd, ütheted bottal a nyomukat, tudni sem akarnak majd rólad.

De a jó tanács csak falra hányt borsó maradt.

Egy szép napon aztán Mehrák arra ébredt, hogy nincs semmije, a nagy gazdagság mind elfolyt. Nyúl a zsebébe, de nincs abban biz egy lyukas garas sem. Beköszöntött hát a szegénység, s bizony még a betévő falatra sem tellett. Egyszer aztán, mikor már kenyér és hagyma sem került az asztalra, oda fordult Mehrák az anyjához:

– Édesanyám! Ha tudtam volna, hogy ilyen sorsra jutunk, bizony nem estem volna a csapdába. Nem szórtam volna a pénzt nyakra-főre. No de ami elmúlt, elmúlt. Késő bánat, eb gondolat! Adj inkább tanácsot, mihez fogjak, hogy legalább egy kis kenyérre, hagymára jusson.

Anyja így felelt:

– Én, szegény öregasszony, ugyan mivel lehetnék a segítségedre? De él ebben a városban egy dervis, bölcs és világlátott öregember, aki sok viszontagságon ment keresztül. Hakszárnak hívják. A szegény emberek, ha már nagyon szorult helyzetben vannak, és elvesztették utolsó reményüket is, felkeresik őt valami kis ajándékkal, és tanácsot kének tőle. Egy félreeső zugban tanyázik, és soha nem ártott még a légynek sem. Próbálj te is szerencsét nála, talán segítségedre lesz, megmondja, mitévő légy.

Mehrák így is tett. Felkereste a dervis odúját, megcsókolta a küszöböt, és elmesélte neki, hogy s mint járt. Aztán – ahogyan mondják –, gyógyírt kért a sebére. Hakszár ekkor így szólt:

– Fiam! Egyet se búsulj! Eredj, kérj kölcsön valakitől ötszáz dirhemet, és forgasd becsülettel. Meglátod, év végére megfiadzik majd a pénzed. Csak egyet ne felejts! Legyél mindig becsületes, az egyenes útról le ne térj soha, és kövesd Sahmárdant, a tiszta szívűek királyát. Ne csapjál be senkit, és kerüld el messze azokat, akik vesztedet okozták!

– Nagyon jó! – kiáltott fel Mehrák boldogan. Elbúcsúzott Hakszártól, ment az anyjához, és elmondta neki a dervis tanácsát.

– Most már csak azt mondd meg – kérdezte végül Mehrák –, hogy kitől kérjek ötszáz dirhemet.

Az anyja azt mondta:

– Él a városunkban egy Samun nevű zsidó, akit majd fölvet a pénz. Uzsoráskodásból él, és valamikor barátja volt édesapádnak. Keresd föl, és kérj kölcsön tőle egy kis pénzt. Aztán a dervis tanácsa szerint láss munkához, és forgasd a pénzt. Meglátjuk, mire jutunk.

Kapta magát Mehrák, és ment egyenesen Samunhoz. Ezer dirhemet kért tőle, és megígérte, hogy a kívánt időben kamatostul visszahozza.

– Annyi pénzt adok, amennyit akarsz – felelte Samun –, csak adjál valami zálogot. Mégpedig olyat, ami könnyű, de értékes.

– De nekem nincs semmim – mondta Mehrák kétségbeesetten.

Sokáig alkudoztak, végül megegyeztek abban, hogy kap Mehrák ötszáz dirhemet, amit a következő évben kell visszafizetnie százötven dirhem kamattal megtévezve. Zálogul pedig otthagy egy aláírással ellátott papírt, melyen az áll, hogyha nem fizeti meg kellő időben a kölcsönt és a kamatot, Samun öt szir húst kivághat Mehrák testéből. Elkészült az írás, Mehrák aláírta. Aztán fogta a pénzt, és vitte nagy örömmel haza.

Másnap Mehrák kereskedni kezdett, adta-vette az árukat. Nem telt bele három hónap, már nagy nyereséget vágott zsebre. Ekkor már korábbi cimborái, a naplopók, korhelyek és léhűtők, mind tudomást szereztek arról, hogy Mehráknak ismét jól megy a dolga. Körülbzselték hát, és új fortélyt eszeltek ki. Hízelegtek, nyájaskodtak vele, de csakhamar megbizonyosodtak, hogy Mehrák nem áll kötélnek. Ekkor megfenyegették, hogy alaposan ellátják majd a baját. Végül is megfélemlítették a szerencsétlent, és ismét cipelték magukkal mindenhova. Hogy ne szaporítsam a szót, az év még véget sem ért, Mehrák nyakára hágott a nyereségnek is, a tőkének is. Hogyan érezte magát Mehrák a bőrében, mikor már minden jóvátehetetlen volt, azt egyedül Allah tudja. Ha elmondanám, hosszúúra nyúlna.

Eljött hát az év vége, s vele együtt a visszafizetés határideje. Samun, mintha a föld alól bújt volna elő, egyszer csak megjelent Mehrák előtt, és így szólt:

– Ide szaporán a hatszázötven dirhemet!

Mehrák rimánkodni kezdett:

– Várj még egy keveset, adjál néhány napi haladékot!

Megkapod a pénzed hiánytalanul.

De Samun hajthatatlan volt:

– Egyetlen napot sem kapsz! Vagy fizetsz azonnal, vagy kivágom az öt szir húst a testedből.

Szó szót követett, hamarosan akkora lármát csaptak, hogy összecsődültek az emberek. Mehrák ismerősei nyomban az ő pártjára álltak, és azt tanácsolták neki:

– Nincs joga Samunnak húst kivágni élő ember testéből. Eredj a bíróhoz!

– Miféle bíróhoz? Csak nem Bul-Kaszemhez? – kérdezgették mások. – Ha rajta áll, egy percig sem kétséges, hogy a szerencsétlen Mehrák nem szabadul a gazdag Samun karmai közül.

Megint mások azt hajtogatták:

– Nincs más mód, el kell menni hozzá. A közmondás is azt tartja, hogy amíg még elmehetsz egyik oszloptól a másikig, majd csak lesz valami!

Így aztán útnak indultak a bíró háza felé. Ütközben Mehrák törte a fejét, miképpen szabadulhatna meg Samun kezéből. Alig tettek néhány lépést, látják ám, hogy egy ló levetette a lovasát, s ugrándozik, ágaskodik. Gazdája meg torkaszakadtából kiabál:

– Emberek! Allahra kérlek benneteket, fogjátok meg a lovamat!

Mehrák így gondolkozott magában:

„Igencsak jó lenne, ha sikerülne elfognom ezt a lovat. Akkor az a gazdag ember biztosan eljönne velem a bíróhoz, és tanúskodna mellettem.“

Ezzel felragadott egy követ, és a ló után hajította. A kő hogy, hogy nem, éppen a ló bal szemét találta, s az nyomban ki is folyt. Mikor a ló gazdája ezt meglátta, Mehrákra rontott, és ordított, ahogy a torkán kifért:

– Mit vétettem ellened? Talán nedves tűzifát szóltam rád? Miért verted ki a lovam fél szemét? Rögvest fizess kártérítést! Tudod-e ki vagyok? Anyám a bálhi emír apósának a rabszolganője.

Ismét nagy csődület támadt. Samun ekkor meghajolt a ló gazdája előtt, és így szólt:

– Én is torkig vagyok ezzel a fickóval, és éppen most megyünk a bíróhoz. Jobb lesz, ha te is velünk tartasz, és alávetjük magunkat a bíró döntésének.

– Rendben van – felelte a másik, akinek az anyja a bálhi emír apósának a rabszolganője volt. – A kádi jól ismeri apámat, és én magam sem vagyok ismeretlen előtte. Induljunk hát!

Mentek tovább. Samunnak eszébe jutott, hogy legjobb lesz, ha Mehrákot a bazáron vezeti keresztül, hadd lássa a többi adósa, s intő például szolgáljon nekik. Így is tett. Ütközben aztán Mehrák annyi szörnyűséget látott, hogy alig akar hinni a szemének. Először megpillantott egy embert, akit a vesztőhelyre vittek. Kétségheesetten kiáltozott:

– Emberek! Nem tettem semmi rosszat, senkit nem öltem meg, idegen házba sem törtem be, bectelenséget sem követem el! Miért hurcoltok a vesztőhelyre? Miért akartok megölni?

Kísérői így feleltek:

– A kádi, aki elítélt, jobban tudja ezt!

Alig tettek ismét néhány lépést, amikor emberekkel találkoztak, akik koporsót vittek a vállukon. Nagy tömeg kísérte őket, s mentek mindnyájan a temető felé. A kísérők egytől egyig fekete ruhában voltak és zokogtak. A szemfödővei letakart halott azonban élt és kiáltott:

– Emberek! Hová visztek engem? Hiszen én élő vagyok! Ki mondta nektek, hogy meghaltam?

A kísérők meg így feleltek:

– A bíró rendelte így. Talán te jobban tudod nála?

Mehrák még az ujját is megharapta megdöbbenésében.

„Nocsak, bölcs ember lehet az a bíró – gondolta magában –, aki az élő halottnak nézi. De ezeket az embereket is nehéz lenne lefőzni az ostobaságban. Saját szemükkel látják, hogy él, mégis erősítgetik, hogy a bíró jobban tudja. De vajon miért öltöttek gyászt ennek az embernek a hozzátartozói? Vonakodás nélkül követik a koporsót, és viszik a temetőbe, hogy elföldeljék.“

Az efféle látványok igencsak lehangolták Mehrákot. Menet közben elgondolkodott: „Én és a többi szegényember nem sok jót várhatunk az ilyen bírótól. Ha tőle függ, fabatkát sem ér az életem.“

Föltette hát magában, hogy valamilyen úton-módon megszökik, és megmenti az életét. Körülkémlél, néz jobbra, néz balra, meglát a közelben egy házat, amelynek az ajtaja félig nyitva.

„Nocsak! – gondolta magában –, berohanok ebbe a házba, és magamra zárom az ajtót. Amíg majd dörömbölnek, és bentől kinyitják az ajtót, én már a háztetőn leszek, és valahogy csak kereket tudok oldani.“

Ezzel uccu neki, vesd el magad, a ház felé iramodott, felszakította az ajtót és belódult. Itt azonban nekivágódott a háziasszonynak. Az éppen terhes volt, és az utolsó idejében járt. Mikor Mehrák beviharzott az ajtón, ő éppen az utcára készült. Az összeütközés után elvágódott, és azon nyomban elvetélte a gyermekét. A ház csendjét sivalkodás, pokoli láрма verte fel. A

házigazda, az asszony férje, előrontott, galléron ragadta Mehrákot, és éktelen ordításba csapott:

– Már hét éve, hogy házas vagyok, és Allah még nem áldott meg gyermekkel. Most pedig már-már apa lettem, s te átkozott tönkretettél mindent! De most véres bosszút állok rajtad, beleidből a kutyák fognak lakmározni.

Ezzel felkapott egy kést, és Mehrák gyomrába akarta döfni. De az emberek rávetették magukat, megragadták őt, és így csitították:

– Ez a balszerencsés nyomorult már sok bajt okozott. Már így is sok vaj volt a fején, csak ez hiányzott még. Nézd csak! Ezek az emberek éppen a bíróhoz viszik, gyere te is velük. Meglátjuk, hogyan ítélkezik a bíró ennek a szerencsétlen flótásnak az ügyében.

Mit volt mit tenni, beállt az ember is közéjük. Amint mennek, szembejön velük egy tagbaszakadt fickó, kezében karó. Hát csak döfködi a karót a szembejövők szemébe, fülébe, szájába. Az emberek meg, mihelyt meglátják, szedik a lábukat szaporán előle. Amint észrevette a tömeget, amely Mehrákot kísérte a bíróhoz, feléjük rohant, és nagyot rikkantott:

– Nicsak, de jó zsákmányra tettem szert!

Ezzel marokra fogta a karót, és rárontott a tömegre. Mikor Mehrák meglátta, földerült a kedve, és ezt gondolta:

„Bizonyára Allah küldte ezt az embert, hogy segítsen rajtam. Ő majd kihúz engem a csávából. Ha az egyik szemem is issza meg a levét, sebaj. Még mindig jobb, mint ha darabokra vagdalnak a bíróságon.“

Samun azonban elejét vette a fickó garázdálkodásának. A többi felperessel együtt odament hozzá. Félrevonták és lekenyerezték.

Ekkor a minaretből egy hang szólalt meg. Mehrák odanéz, hát éppen a müezzin éneklí az ázant. A müezzin ezt énekelte:

– Tanúsítom, hogy – a modamedánok szerint – Mohamed Allah prófétája.

Mehráknak tátva maradt a szája a csodálkozástól, vajon miért mondta azt, hogy „a mohamedánok szerint“? Hát ő talán nem mohamedán?

„Magasságos Allah – hüledezett –, hát ez meg mi? Ébren vagyok, vagy álmodom?“

Alig tettek néhány lépést, mikor újabb látnivaló tárult Mehrák szeme elé. A bazártéren, éppen a mecset előtt, az egyik templomszolga néhány korsó bort öntött a medencébe, és így kiabált:

– Ó, muzulmánok! Allah nevében, a bíró úgy kívánja, hogy vegyétek meg ezt a bort. Ez a bor magának Allahnak a szőlőskertjéből való. Szüléitek lelki üdvössége érdekében vegyétek a bort, ne hagyjátok elromlani!

És az emberek megtöltik borral korsóikat, kupáikat, és viszik haza.

Bepillant Mehrák a mecsetbe, hát látja, az előimádkozó úgy imádkozik, hogy közben felemeli a bal lábát. Ekkor már nagyon elcsüggedt, és búsan gondolta magában:

„Miféle tréfát űznek itt? Ezt a bírót jól kifogtam!”

Minél jobban latolgatta a dolgot, annál inkább viszketett a talpa. Ugyancsak szeretett volna kereket oldani. Körülnézett és megpillantott egy félig összedőlt palánkot. Látszott, hogy egy kert kerítése. Egy pillanatig sem habozott, kiszakította magát, felmászott a kerítésre, és már ugrott is le a másik oldalon. De hát a baj mind csőstül jön. Mert a fal tövénél egy beteg öregember aludt. Mehrák egyenesen a hasára pottyant, s az öreg nyomban kiadta a lelkét. A zajra hanyatt-homlok kirohant a házból egy fiatal férfi. Hát látja, ó, egek, hogy apja elköltözött e világból. Megragadta Mehrák gallérját és rákiáltott:

– Megölted beteg apámat. Már búcsúzhatsz is az életedtől.

Amíg ők dulakodtak, berontott a tömeg a kertbe. Rögtön látták, hogy Mehrák újabb galibát csinált.

Hogy rövidre fogjam a szót, végül a megölt öregnek a fia is beállt a felperesek közé, és most már hatan mentek a bíróhoz. Hogy közben Mehrák mit érzett, annak egyedül Allah a tudója.

Amint tovább haladtak, mind több furcsaság lepte meg Mehrákot. Amint a medresze mellett mentek el, megpillantott egy láncra vert embert, akit végighurcoltak a városon. Párthíveit is összefogdosták, és a börtönbe hajtották. A medresze udvarán néhány ember üldögélt és kockázott. Ha egy járókelő felbátorodna és megkérdezné:

– Ki ez az ember, és miért verték láncra? A többieket meg miért hurcolják a börtönbe?

– Ez az ember eretnek – felelnék az örök –, ráfedita és kármáti. Ezek pedig hitetlenek a javából. A bíró rendelte el, hogy verjék láncra, hurcolják végig a városon, a híveit pedig vessék börtönbe. A bíró szava törvény.

Ránéz Mehrák a láncra vert emberre, látja, hogy a félelemnek nyoma sincs rajta, s még a szemhéja sem rebben. Szilárd és rendíthetetlen lépéssel haladt az utcán amögött, aki fogta a láncát. Nem rettegtek azok sem, akiket a börtönbe hurcoltak. Nyugodtan és méltósággal viselkedtek, nem rimázkodtak senkinek, mint ahogyan az elítéltek szoktak, nem kapkodtak fűhöz-fához, s nem borultak le senki előtt.

Nem messze néhány ember állt. Ruhájuk után ítélve gazdag pénzeszsákok lehettek. Mikor látták, hogy mi történik, így helyezeltek:

– Nagyon jól tették, hogy ezt az átkozott bitangot bilincsbe verték! Darabokra kellene szaggatni, tanítványaival és követőivel együtt. Semmi közük ezeknek a muzulmánokhoz, egytől egyig eretnekek.

Mehrák a látottak hatására egyre jobban elvesztette a bátorságát. Nem maradt már egy épkézláb gondolata sem, és nem tudta mitévő legyen.

Közben már áthaladtak a bazáron, és csak egy utca volt hátra a bíró házáig. Hát látják, hogy a ház mellett egy szamár beleragadt a kátyúba, s a farka meg a háta már véres a sok veréstől. Néhány ember sürgölődött körülötte, a gazdával együtt próbálták kiráncigálni a sárból. Mehrák már csak azért is, hogy néhány percre elterelje a figyelmét, segíteni akart a szamárhajcsárnak. Odament hát, megragadta a szamár farkát, és húzni kezdte. Olyan eredményesen húzta-cibálta, hogy egyszer csak a szamár farka kiszakadt, s a markában maradt. Ahogy a közmondás mondja: régi púphoz nőtt egy új. Mikor ezt a szamár gazdája meglátta, ordítózni, szitkozódni kezdett. Aztán – hogy ne szaporítsam a szót – ő is beállt Mehrák vádlói közé, s ment a bíróságra.

Már csak néhány lépésre voltak a bíró házától, mikor egy ember, aki kezdettől fogva egy tapodtat sem tágított Mehrák mellől,

odalépett hozzá, és a fülébe súgta:

– Ha ép bőrrel akarsz szabadulni vádlóid markából, ugyancsak össze kell szedned az eszedet. Megmondom, mit tégy. Valamilyen úton-módon igyekezz elsőnek bejutni a bíróhoz, s ott aztán süss ki valami fortélyt, vagy ígérj valami drágaságot. Egyszóval kövess el mindent, hogy a magad oldalára állítsad, ő majd kihúzza a csávából.

– Azok után, amiket elkövettem, aligha hiszem, hogy a bíró kapható lesz erre – felelte Mehrák csüggedten.

Az ismeretlen azonban nem tárgított:

– Ha neki úgy tetszik, bármit megtehet. Az erő és a hatalom mind a kezében van. Ezeknek az embereknek, akik a vesztedet akarják, hatalomra, vagyonra fáj a foguk, igazsággal, joggal szemernyit sem törődnek.

Mikor aztán megérkeztek, Mehrák előrefurakodott, és elsőnek ugrott be a bíró szobájába. Ott ül a bíró egy ifjúval, és istentelen dolgokat művel, kockázik, bort iszik. Mehrák ekkor visszafordul, becsapja maga mögött az ajtót, hátával megtámasztotta, hogy senki se tudjon belépni. Aztán így kiáltott ki vádlóinak:

– Álljatok meg, emberek! A bíró éppen ájtatoskodik. Imáját végzi, és Allahhoz fohászkodik. Eszetekbe ne jusson zavarni őt! Várjatok sorotokra. Ha már készen lesz, kinyitom az ajtót, és bejöhettek hozzá.

A bíró hallotta ezeket a szavakat, és fölöttébb megtetszett neki Mehrák talpraesettsége, furfangossága. Nyugodtan folytatta előbbi foglalatosságát, aztán felállt, az ajtóhoz lépett, kinézett a nyíláson, és halkán azt mondta Mehráknak:

– Ilyen embert kerestem széles e világon, mint amilyen te vagy. Most végre összeakadtunk. Ne félj semmitől! Olyan ítéletet hozok, amilyent csak akarsz, és itt tartlak magamnál. Ilyen ember kell nekem, meg a bíróságnak is!

Aztán ellépett az ajtótól, feltette fejére a turbánt, vállára vetette a köntösét, megfésülte haját és szakállát, és elindult a tárgyalóterembe. Helyet foglalt a bírói széken, aztán elrendelte:

– Nyissátok ki az ajtót, és engedjétek be az embereket! Terjesszék elő az ügyüket!

Mehrák kinyitotta az ajtót. Mindnyájan betódultak a terembe, mélyen meghajoltak a bíró előtt, megcsókolták a kezét, és leültek

körbe.

– Allahnak, a könyörületesnek és az irgalmasnak a nevében – kezdte a bíró. – Ó, emberek, akik azért jöttetek ide, hogy igazságot kapjatok, véssétek jól az eszetekbe, hogy én nem vagyok olyanféle, akit baksissal vagy ajándékkal meg lehet vesztegetni. Már régen lemondtam a világi örömökről, s az örökkévaló túlvilág foglalja el minden gondolatomat. Allah hálájáért igazságot szolgáltatok az emberek között. Csakis Allah parancsa lebeg mindig a szemem előtt. Ti is kövessétek a példámat. Ellentmondás nélkül vessétek magatokat alá az ítéletemnek, zokszó nélkül engedelmeskedjete, még akkor is, ha az ítélet titeket sújt. Tudjátok ti is, hogy ez a múltó földi lét gyorsan tovatűnik. Előbb vagy utóbb fel kell készülnünk a túlvilági útra. Az él bölcsen, aki nem fecsérli el az örökkévaló életet múlandó világi örömökért, aki nem téveszti össze az örök életet a múltó földi léttel. Mindnyájunkra halál vár, csupán két dolgot hagyunk hátra e világon: jó vagy gonosz tetteinket. Úgy éljete, hogy jótetteiteket vigyéte magatokkal a sírba, ne pedig az elkövetett gonoszságok gyalázatát. Hogyha halálotok után emlékeznek rátok, mondassák: „Allah nyugosztalja!”

Szavai végeztével felemelte a fejét, és a mennyezetre függesztette a tekintetét. Majd elmormolt egy imádságot és felsóhajtott: – Könyörülj rajtam, Allah, és végy magadhoz!

Azzal elájult. Tüstén ott termett két szolgál, akik eddig az ajtónál álltak karba tett kézzel. Dörzsölni kezdték kezét-lábát, aztán rózsavizet hoztak, és az arcára locsoltak belőle. Az egyik szolgál – ravasz, agyafúrt fickó – odafordult a körben ülő emberekhez:

– A bíró már csak ilyen! Ha csak kiejti Allah nevét, vagy a túlvilágra gondol, tüstént eszméletét veszti. Éjjeleken át virraszt felindult állapotban. Most is, lám, mi történt, felizgatta magát és elájult.

A jelenlevők egymásra sandítottak, aztán így szóltak:

– Allah hosszabbítsa meg a bíró életét, és éljünk sokáig védelmező árnyékában!

Mehrák csaknem megkövült a csodálkozástól. „Nem sok jót vettem ki a bíró beszédéből – gondolta magában. – Ha igaz, amit mond, akkor aligha fog az én javamra ítélni. Ha pedig csak hetet-

havat összehordott, akkor hogy vesztette el az eszméletét, és hogy tudott így alakoskodni.“

Mit tagadjuk, ugyancsak inába szállt a bátorsága. A vádlói viszont annál inkább örvendeztek, hogy milyen derék ember is a bíró. Minden rossz, amit szélteben-hosszában terjesztenek róla, szemenszedett rágalom. A bíró ugyancsak alaposan rácáfolt ezekre a híresztelésekre. A közmondás is azt tartja, hogy a pokolban sincs olyan hőség, mint ahogyan mondják.

A bíró lassan magához tért, felemelkedett, és azt mondta:

– Emberek! Adjátok elő egyenként a panaszotokat! Ne vágjatok egymás szavába, hagyjátok, hogy mindenki elmondja apróra a baját.

Samun állt fel elsőnek, előrelépett, és így szólt:

– Ez az ember kölcsönként tőlem ötszáz dirhemet.

Megegyeztünk abban, hogy az év végén megfizeti a tartozását százötven dirhem kamattal együtt. Ha nem fizet, úgy kivághatok a testéből öt szir húst. Nos! Eljött az év vége, és még nem kaptam egy garast sem. Most hát a jussomat követelem, az öt szir húst a testéből.

A bíró odafordult Mehrákhoz, és megkérdezte tőle:

– Igazat mond ez az ember?

– Igen – felelte Mehrák.

A bíró ekkor így szólt Samunhoz:

– Ez az egyezés törvénytelen volt. Saját teste húsát senki sem zálogosíthatja el pénzért. Bűnös cselekedet ez, és hitünk tiltja. De én mégis segíték rajtad, hogy panaszod ne maradjon orvosolatlan. Hozzatok súlyokat, és kivághatod a követelésedet a vádlott testéből. Csupán két feltételt kell betartanod. Az első az, hogy hajszálpontosan öt szir legyen, egy miszkállal sem több vagy kevesebb. A második feltétel az, hogy ha kivágod a húst a vádlott combjából, egy csepp vérnek sem szabad elfolynia, mert csak a hús volt a zálog. Jöjj hát ide, fogd a kést, itt van a vádlott! De még egyszer figyelmeztetek, ha öt szírnél kevesebbet vágysz ki, vagy akár egy csepp vér is elfolyik, a kutyák fognak belőled lakmározni, és nem szipolyozod többé a muzulmánok véréért!

– De hát – hüledezett Samun – hogyan vághatnék úgy ki a testéből öt szir húst, hogy ne legyen se több, se kevesebb, és egy csepp vér se folyjon el?

– No, ha így van, akkor nincsen semmi követelni valód! – jelentette ki a bíró. – Sőt! Büntetést kell fizetned, mert hiábavaló vesződséget okoztál ennek az embernek, és elraboltad az egész napját azzal, hogy idehurcoltad. A perköltségeket is neked kell megtérítened.

Kiabálhatott, könyöröghetett Samun, a bíró még meg is parancsolta:

– Vigyétek ezt a hitetlent, és vessétek tömlőcbe!

A szolgák rávetették magukat Samunra és megragadták. Hiába kapálózott, nem használt semmit. Csak akkor engedték szabadon, mikor lefizetett hatszázötven dirhemet.

A második panaszosra került a sor. Ő volt a gazdája a lónak, amelynek Mehrák kiütötte a fél szemét.

– Ó, bíró – mondta –, ez az ember kövel megdobta a lovamat, és kiütötte a fél szemét

A bíró megkérdezte Mehrákot: – Igazat mond a panaszos?

Mehrák bólintott:

– A ló levetette ezt az embert és megvadult, ő ekkor kérte az embereket, hogy állítsák meg a lovát. Én előrefutottam, s hogy a lovat megállítsam, feléje dobtam egy követ. A kő azonban a szemét találta és megvakította.

– Mennyibe került a ló? – kérdezte a bíró a ló gazdájától.

– Száz dirhembe – felelte az.

– Ha a dolog így áll – döntött a bíró –, vágd kétfelé a lovat, a vak felét add a vádlottnak, és fizet neked ötven dirhemet.

Az ember megdöbbsent:

– De hisz a döglött ló nem ér semmit!

A bíró nyugodtan így felelt:

– Maga Allah rendelte így. Nem tehetsz ellene semmit.

– Akkor inkább visszavonom a követelésemet – mondta bosszúsan a ló gazdája.

– Csakhogy ez nem megy ilyen könnyen! – kiáltott fel a bíró. – A panasz visszavonását nem fogadhatom el. Fél napig elvontad ezt az embert a munkájától, végighurcoltad a városon, most pedig kijelented, hogy „Visszavonom a követelésemet“. Akkor kellett volna ezt meggondolnod, amikor kiütötte a gebédnek a szemét.

Az ember dühöngött, méltatlankodott, de csak azt érte el, hogy a bíró megparancsolta:

– Fogjátok meg ezt a fecsegőt, és vessétek a tömlőcbe!

Az ember rimáncodott, hogy engedjék el békében.

– Elmehetsz – egyezett bele a bíró –, de csak akkor, ha fizetsz száz dirhemet.

A ló gazdája ekkor könyörgőre fogta a szót:

– Miért fizessek száz dirhemet? Hát nem ismersz meg? Anyám a bálhi kormányzó apósának a rabszolgánője.

– Valóban – enyhült meg a bíró. – Akkor hát engedjétek el, és fizesse Samun a száz dirhemet is!

Ekkor a harmadik panaszos lépett elő. A bíró meghallgatta a panaszát, majd felkiáltott:

– Ezért aztán igazán nem volt érdemes idejőnnöd! Ti magatok is elintézhettétek volna egymás között. Néhány napig türelmesen vámod kellett volna, míg a feleséged felépül. Akkor fürdőbe küldted volna, utána pedig ehhez az emberhez, hadd csináljon a feleségeddel egy gyereket neked. Mondd csak, fiút vagy lányt vetélt el az asszonyod?

– Fiút – dörmögte az ember komoran.

– Hát akkor fogadd meg a tanácsomat – folytatta a bíró. – Ha első ízben lány születik, követelj még egy gyereket a vádlottól. Ha aztán másodszorra fiú születik, akkor szerencséd van, mert fiad is lesz, meg lányod is. Ha viszont ismét lány születik, az se baj, hiszen két lány kitesz egy fiút.

A panaszos háborgott:

– Ó, bíró! Miféle ítélet ez, ki hallott még ilyet?

– Maga Allah rendelte így – torkolta le a bíró –, nem tehetsz ellene semmit.

Az ember ekkor megadta magát:

– Visszavonom hát a panaszomat, és nem követelek semmit.

A kádi azonban nem hagyta annyiban.

– De a vádlott nem mond le a jogairól. Fél napig elvontad őt a munkájától!

Hogy ne szaporítsam a szót, ő sem mehetett el addig, amíg százötven dirhemet le nem fizetett.

A negyedik panaszosra került a sor. Kérdi a bíró:

– Hát neked meg mi a panaszod?
– Öreg, beteg édesapám a kerti fal tövében szunyókált. Ez az ember pedig a fal tetejéről egyenesen a hasára ugrott. Apám meg nyomban kiadta a lelkét.

A bíró ekkor így szólt:

– Mindenekelőtt tudnod kell, hogy ostobán cselekedtél, amikor beteg édesapádat a fal tövébe fektetted. De mondd csak, hány éves volt az öreg!

– Hetvenkettő – felelte a panaszos.

A bíró most Mehrákhoz fordul:

– Hát te mennyi idős vagy?

– Huszonnyolc – mondta Mehrák.

A bíró ekkor így szólt a panaszoshoz:

– Gondoskodnod kell erről a fiatalemberről negyennégy évig, ételben, italban hiányt ne szenvedjen. Ha hetvenkét éves lesz már, elvezeted a kertedbe, lefektetted a fal tövébe, és a fal tetejéről egyenesen a hasára ugrasz.

A panaszos az ítélet végighallgatása után kifakadt:

– Miféle ítélet ez? Ki hallott még ilyet?

– Maga Allah rendelte így – felelte a bíró.

A kárvallott dühösen tiltakozott:

– De én nem fogadom el ezt az ítéletet!

A bíró ekkor odafordult a szolgákhoz:

– Nosza, fickók, ragadjátok meg, és verjétek ki a fejéből a bolondságot, nehogy máskor is fitymálni merészelje Allah rendelkezését.

Így aztán ő is csak egy summa lefizetésével úszta meg szárazon.

Az ötödik panaszos, a kitépett farkú szamár gazdája, végighallgatta sorjában az ítéleteket. Ahogy rá került a sor, kérdi tőle a bíró:

– Hát te meg mi járatban vagy?

– Semmi különösben, csak éppen itt vagyok – szabadkozott a szamár gazdája.

– De hát miért dugtad ide az orrod? – kérdezte a bíró.

– Csak nézelődöm, és hallgatom a pereket – felelte az.

Mehrák ekkor közbekiáltott:

- Hazudik! Kitéptem a szamara farkát, s a jussáért jött ide!
- Valóban így van? – kérdezte a bíró.

A szamár gazdája sietve tiltakozott:

– Már hogy lenne így, mikor a szamaramnak már csacsikorában sem volt farka?

– Nosza, szedd akkor a lábad – parancsolta a bíró –, és keríts elő tanúkat, akik igazolják állításodat.

A szamár gazdája meg ment tanúkért. Hamar kihasználta az alkalmat, és szedte a lábát egy másik városba. Többé színét sem látták Bálhban. Azt a mondását pedig, hogy „A szamaramnak már csacsikorában sem volt farka“, az eset után széltében-hosszában emlegették, és nemsokára közmondássá vált.

Így hát a panaszosok egytől egyig elhordták az irhájukat. A teremben már csak Mehrák és a bíró maradt. A bíró ekkor így szólt Mehrákhoz:

– Fiacskám! Már mondtam, hogy régtől fogva ilyen talpraesett embert kerestem. Meséld el most apróra az életed folyását, és minden kalandodat. Aztán majd meglátom, mitévő leszek veled.

Mehrák ekkor mindent sorjában elmondott neki. A bíró csak úgy sugárzott az örömtől.

– Mellettem a helyed! – mondta végül. – Velem kell dolgoznod ezentúl.

– Szíves örömet – egyezett bele Mehrák –, de nekem is lenne néhány kérdésem hozzád. Ha megfelelsz rájuk, testestül-lelkestül szolgálni foglak.

– No, kérdezz szaporán! – mondta a bíró.

– Emlékezz csak vissza – kezdte Mehrák –, mikor beléptem hozzád, egy ifjú mellett ültél, kockáztál vele, és bort ittál. Mondd csak, ki volt az az ifjú, és miért ittál bort kockázás közben? Hogyan tudod ezt megmagyarázni?

– Az az ifjú – mondta a bíró –, akit láttál, jó néhány évvel ezelőtt, még gyermekkorában elvesztette az apját. Az jókora vagyon hagyott hátra, s hogy az örökség a sok csaló miatt ne kerüljön ebek harmincadjára, elküldtem az embereimet, és az egész vagyonra rátettem a kezem. Aztán egy becsületes embert megbíztam a vagyon őrzésével addig, amíg a gyerek fel nem serdül. Ma aztán eljött hozzám ez az ifjú, és így szólt. „Elmúltak a gyermekévek,

felserdültem, nagykorú vagyok. Add vissza a vagyonomat!“ Én aztán bizonyoságot akartam szerezni, csakugyan felnőtt-e már, és becsülettel megállja-e a helyét a felnőttek társaságában. Próbára tettem, s ezt láttad te. Ha a próbát kiállja, visszakérem attól az embertől az ifjú örökségét, felét nekiadom, felét pedig megtartom magamnak.

– Ó, bíró – szólt Mehrák –, nem kételkedem abban, hogy igazat mondasz. De most másról kérdezlek. Útközben idefelé láttam egy embert, akit a vesztőhelyre vittek. Ez az ember így kiáltozott: „Hová hurcoltok engem? Nem követtem el semmit, miért akartok megölni?“ Kísérői meg rámordultak: „A bíró parancsolta!“ Különös volt az egész.

– Amit láttál, s amit hallottál, úgy igaz – kezdte ismét a bíró. – Tudd meg hát, hogy néhány nappal ezelőtt egy kovács agyonütött egy városunkbéli gazdag embert. A gyilkos kovácsnak halálbüntetés járt. Ámde a városban nincsen rajta kívül más kovácsmester. Így ha kivégeztük volna, nemcsak a városi nép, de én is kárát láttam volna. A gazdag ember vére azonban megtorlást követelt, annál is inkább, mivel a hozzátartozói a barátaim. Ekkor a következő elhatározásra jutottam. Bálhban sok a rézműves, tehát legjobb lesz, ha egy rézművest végeztetek ki a kovács helyett. Így a gazdag emberért bosszút állunk, a város pedig nem veszti el egyetlen kovácsát. Az tehát, akit láttál, egy rézműves volt, akit a kovács helyett vittek a vesztőhelyre.

– No ez még nem minden – vette át a szót Mehrák. – Mit mondasz arról az emberről, akit erőszakkal halotti lepelbe csavartak, és koporsóban vitték a temetőbe? Kiabálhatott torkaszakadtából: „Emberek! Nem vagyok én halott!“, senki rá sem hederített, mintha süketek lettek volna. Egyre csak azt hajtogatták: „A bíró mondta, hogy te halott vagy, ezért el kell temetnünk.“ Allahra kérlek, ne titkold előttem, te hoztad-e csakugyan ezt az ítéletet, vagy valaki bitorolta a te nevedet?

– Igazat mondott – felelte a bíró –, saját kezemmel írtam alá az ítéletet. Néhány évvel ezelőtt eljött hozzám ez az ember, és rám bízta a feleségét, lányát és minden vagyonát. Aztán engedélyt kért, hogy elvégezhesse a mekkai zarándoklatot. Én megengedtem neki, s ő el is utazott. Kevéssel ezután elterjedt a hír, hogy meghalt.

Bizonyosat akartam tudni felőle, ezért többektől kérdezősködtem. Mindenki megerősítette a híresztelést. Ekkor feleségül adtam az asszonyt bátyámhoz. Azóta már egy gyermekük is van. A lányt meg az egyik unokaöcsém vette feleségül. Vagyonán pedig osztozkodtak a rokonaival. Egyszer aztán, mintha csak a föld alól bújt volna elő, megjelenik nálam, és azt mondja: „Itt vagyok épen és egészségesen! Mindenki hazudott, aki azt híresztelte, hogy meghaltam!” Én tüstént tudtam, hogy föltámadása csak bajt és gondot okoz. Ezért kihirdettem a következőket: „Nagyon rosszul teszi, hogy életben van. Hiába él, mert már réges-rég meg kellett halnia, és halottnak is kell őt tartani!” Aztán megparancsoltam a hozzátartozóinak, hogy fogják meg, vigyék a temetőbe, és temessék el. El is vitték, és élve eltemették. Senki még csak mukkanni sem mert.

– No jó – mondta Mehrák. Útközben azonban láttam egy embert, akinek karó volt a kezében. Amint az emberek megpillantották, nyakukba szedték a lábukat, és futottak előle. Ha valaki a keze ügyébe esett, karójával szemébe, fülébe, orrába csapott vele, hacsak nem nyomott íziben pénzt a markába. Mondd csak, ki volt ez a tagbaszakadt fickó, és miért viselkedett így?

– Hát tudod – felelte a bíró –, ez nem más, mint Rádzsábák, a tolvaj. Becsületes, tisztességes ember, egyik testi-lelki jó barátom. A legtöbb tolvajjal cimboraságban vagyok, de azok kivétel nélkül gazemberek, csalók. A Rádzsábákhoz hasonló becsületes ember ritka, mint fehér holló. Megegyeztem a tolvajokkal, hogy a lopott holmit megfizetik velem. De ezek a gazemberek becsapnak engem, és mindig letagadnak valamit. Az értékesebb holmit megtartják maguknak. Csupán Rádzsábák jár el mindig becsületesen. Megkérdezhetnéd, milyen úton-módon bizonyosodtam meg arról, hogy Rádzsábák tisztességes, a többi meg gazember. Ha kirabolnak egy házat, a gazda hozzám jön panaszt tenni. Én fölszólítom, hogy írja össze az ellopott holmikat, és adja át nekem a jegyzéket. Így is tesz. Így ellenőrizhetem a tolvajok adatait. Könnyen megbizonyosodom, hogy bizony elhallgatnak egyet-mást. Csupán Rádzsábák jegyzéke egyezik pontosan a meglopott háztulajdonoséval. Ezért ragaszkodom hát annyira hozzá. De hiszen nem csak én, mindenki szereti a becsületes és tisztességes

embereket. Tenéked is becsületesnek és tisztességesnek kell lenned, ha egyetértésben akarsz velem élni. A közmondás is azt tartja, hogy amíg a kígyó ki nem egyenesedik, nem tud besiklani a lyukába. Az ilyen ember mindig megtalálja a maga jutalmát. No de ezek után elmesélem Rádzsábák és a karó történetét.

Egy éjjel Rádzsábák valamelyik gazdag kereskedő házába készülődött. Feldobott egy kötelet a háztetőre, felhúzózkodott, ámde a háztetőről befelé nyíló ajtó zárva volt. Feszegetni kezdte, de hiába. Ekkor elhatározta, hogy leereszkedik az udvarra, és onnan jut be majd valamiképpen a házba. Ahogy mászik lefelé, a nagy sötétségben megbotlott egy karóban, a karó belefúródott a szemébe, s nyomban megvakult. Nagy keservesen visszatért, és az éjjel elment az orvoshoz, másnap reggel pedig beállított hozzám kötéssel a szemén. Mikor megkérdeztem tőle, hogy miért kötötte be a szemét, így felelt: „Tegnap éjjel egy gazdag kereskedő házában voltam, meg akartam szabadítani néhány holmijától. Egyszer csak egy karóba zuhantam, és kiszúrtam egyik szememet.” Erősen bánkódtam miatta, s nyomban elküldtem a kereskedőért. Mikor megjelent, ráripakodtam: „Miért áll ki egy karó a házfaladból? Kiszúrta Rádzsábák szemét.” Természetesen nem merte megkérdezni, hogy: „De hát mit keresett Rádzsábák az én házfalamon?” Ehelyett így válaszolt: „Én ártatlan vagyok, a kőműves verte a karót a falba.” Nosza, hívtam a kőművest. Mikor elémbé hozták, tőle is megkérdeztem: „Mi célból verted azt a karót a falba, amely Rádzsábákot megvakította?” „Én nem tehetek erről – válaszolta a kőműves. – Utánam dolgozott az ács, legjobb lesz, ha tőle kérdezed meg, miért nem vette le.” Ekkor menesztettem az ácsért. Mikor ott volt előttem, rátámadtam: „Miért nem húztad ki azt a karót a kereskedő falából? Most ép és egészséges lenne Rádzsábák szeme.” Az ács így felelt: „Valóban én dolgoztam a kőműves után. Munkámban nem volt semmi hiba. A legeslegvégén azonban a szemben levő házból énekszó hallatszott lantkíséréssel. A hangok annyira elbűvöltek, hogy egyszeriben minden kiment a fejemből, s így benn maradt a karó a falban.” Elküldtem hát a zenészekért és az énekesekért. Megkérdeztem tőlük, miért játszottak és énekeltek akkor, s babonázták meg az ácsot annyira, hogy megfeledkezett a karóról. Emiatt most Rádzsábáknak oda az egyik szeme. Azok így

mentegetődztek: „Hát tehetünk mi róla? Lakodalmat ültek abban a házban, minket meg felfogadtak, hogy játsszunk.“ Hívattam a házigazdát és kihallgattam: „Miért csaptál lakodalmat, ha emiatt Rádzsábák elvesztette egyik szemét?“ „Engem ne hibáztass – felelte a házigazda –, a fiam akart házasodni, azért rendeztem a lakodalmat.“ Ekkor elszalajtottam a fiáért és kifaggattam: „Miért házasodtál meg, ha ezzel félszeművé teted Rádzsábákat.“ A legény ekkor így válaszolt: „Azért házasodtam, mert Allah és a prófétája megparancsolták: »Házasodjatok, hogy utódokat hagyjatok hátra!«“

Mikor eddig eljutottunk, így szóltam: „Nem addig van ám az! Allah és az ő prófétája soha nem mondta azt: „házasodjatok, hogy megvakítsátok az istenfélő embereket!“ Meg kell térítenetek Rádzsábák kárát!“ Aztán Rádzsábákhoz fordultam, és azt mondtam neki: „Fogd csak ezt a karót, és kárpótlásul szúrd ki valamelyikük szemét!“ Rádzsábák ekkor felkiáltott: „Inkább add nékem a város összes lakójának a szemét, fülét és száját, hadd szúrom bele a karót, akibe csak kedvem tartja!“ Teljesítettem a kérését, és fogadalmat is tettem vele, hogy többé nem lop, s valóban, azóta fel is hagyott a tolvajlással. Karójával sok pénzt keres, a részemét átadja, ő maga meg gondtalanul él. Ez hát a története annak az embernek, akit karóval a kezében láttál útközben. Egy pillanatig se kételkedj, Mehrák, hogy városomnak és embertársaimnak szentelem életemet ezen a világon. Meg is kell becsülnötök engem!

– No jó – mondta Mehrák –, most már ez is világos előttem. De mondd csak, miért ilyenformán hívta a müezzin az embereket imára: „Tanúsítom, hogy a muzulmánok szerint Mohamed – Allah prófétája!“ Egy molla pedig miért öntött ki néhány korsó bort a mecset előtti medencébe, miközben ezt mondta: „Ó, muzulmánok! Allah nevében vegyétek meg ezt a bort! A mecset szőlőskertjéből való.“ Aztán meg a mecsetben az előimádkozó miért emelte föl a bal lábát, mikor imádkozott?

A bíró így válaszolt:

– Tudd meg, hogy ebben a városban nincsen egyetlen jó hangú muzulmán sem, aki elkiálthatná az imára hívást. Ezért aztán magamhoz hívtam egy zsidót, aki régi ismerősöm, és azt mondtam neki: „Legyél te a müezzin, és hívd te a minaret tetejéről az igazhívókat az imára!“

„Elvállalom a tisztet – felelte a zsidó. – Én is ugyanúgy egy istenben hiszek, mint ti, csakhogy én nem ismerem el a ti prófétákat, mert hiszen nem vagyok muzulmán. Ezért nem tanúsíthatom azt, hogy Mohamed Allah prófétája!“ „De én nem is arra kérlek – mondtam neki –, hogy Mohamedet igaz szívből ismerd el. Csak szóban tedd ezt. Hiszen magam is sok mindenben nem hiszek, de ha haszonnal jár, szóban hitet teszek mellette, és port hintek az emberek szemébe!“ A zsidó azonban nem állt kötélnek. Azt mondta, hogy neki nem fűlik a foga az ilyesmihez. Hosszú vita és rábeszélés után megállapodtunk abban, hogy ő lesz a müezzin, de így fog hívni az imára: „Tanúsítom, hogy a muzulmánok szerint Mohamed Allah prófétája!“

Most pedig elmondom a bazármecset előtti medencébe öntött bor történetét. Egy gazdag ember nagy szőlőskertet adományozott a mecsetnek. Ezzel a szőlőskerttel én rendelkezem. Az elmúlt évben nagy termést szüreteltünk le, és nem tudtunk túladni az összes szőlőn. Két-három hárvár szőlő megmaradt. Természetesen semmiképpen sem akartam, hogy az egyházi vagyon pocsékba menjen, és ingyen elfecsérlődjön. Ezért korsókba téttem a megmaradt szőlőt, és megparancsoltam, hogy csináljanak belőle ecetet, amin aztán túladhatunk. Ecet helyett azonban finom bor lett belőle. Ha lemondtam volna róla, engem is, az egyházi vagyont is meg a mecsetet is kár érte volna. Elrendeltem ezért, hogy a bort öntsék a korsókból a mecset medencéjébe, és jámbor, istenes célokért árusítsák ki az embereknek. Ennyit erről.

Annak az előimádkozónak, aki imádkozás közben felemeli az egyik lábát, van egy rossz szokása. Mindig bemocskolja a bal lábát. De minthogy rokonom, nem szívesen látnék mást a helyén. Ugyanakkor az emberek hitét is tiszteletben kell tartani, mert Allah ne adja, még emiatt esetleg kitérnének a hitükből. Ezért megparancsoltam neki, hogy imádkozás közben emelje fel a bal lábát, amelyet mindig bemocskol.

Mindettől Mehrák feje csak úgy szédült. Legszívesebben megragadta volna a bíró szakállát, és amúgy istenigazában eldöngölte volna. De eszébe jutott, hogy a bíró megmentette őt néhány ember dühétől, és ez hálára kötelezi. Ezenkívül sok mindent meg szeretett volna tudni tőle. Ekkor visszaemlékezett arra az

emberre, akit láncra verve hurcoltak végig a városon. Azokra is emlékezett, akik után hajtóvadászatot rendeztek, és börtönbe hurcoltak. Nem feledkezett meg azokról sem, akik a mecset udvarán kockáztak.

Elkezdte ismét kérdezgetni a bírót:

– Az az ember, akit láncra verve hurcoltak végig a városon, egyszerű, rongyos dervis volt. A megszegyenítések ellenére messziről látszott, hogy derék, becsületes és tiszteletre méltó ember. Nagyon meglepett az ő és tanítványai viselkedése. Akárhogy is kínozták, gyötörték őket az embereid, szemük se rebbent, bátran állták a sarat. Mintha nem is fogták volna le őket, félelem nélkül tartották magukat.

A bírónak sehogyan sem voltak ínyére Mehrák merész kérdései. Nem tetszett neki, hogy Mehrák egyszerre szerez tudomást mindenről. De már nem volt mit tenni. Nemhiába tartja a szólásmondás: ha megparancsolják az embernek, hogy ne lásson, lecsukja a szemét, és nem lát; ha némaságra kárhoztatják, becsukja a száját és hallgat; ha azt akarják tőle, hogy ne halljon, bedugja a fülét, és máris olyan, mintha süket lenne. De ha ráparancsolnak, hogy ne értsen semmit, akkor ebből előbb-utóbb baj lesz, mert nem tudja, hogy mijét kell csukva tartania. Így aztán tehetnek akármit, az ember mégis megszimatolja a valóságot.

– Nos, Mehrák – fogott neki a bíró –, mivel az én emberem vagy már, és hamarosan minden ügyemben a segítőtársam leszel, beavatlak hát ebbe is. De soha senkinek ne beszélj erről, mert nem kell mindent az emberek orrára kötni. Azt az embert, akit láncra verve hurcolták végig a városon, Hodzsát Kobadijáninak hívják. Olvasott, művelt férfi, aki Ali imámnak a követője. A tömlöc meg sem kottyán neki, rá se hederít. Szent meggyőződéssel vallja azt, amit hirdet. Annyi megpróbáltatás, szidalom érte, hogy föl sem veszi már a börtönt, a kínzást és a bántalmazásokat. Sőt, csak örül mindennek, mert ilyenkor emberek gyűlnek köré, akiknek beszélhet. Mindaz, amit hirdet, éppen ellentéte annak, amit mi vallunk, s amit teszünk. Ha nem lépünk föl ellene, aligha élhetnénk a magunk életét ebben a városban.

Mehrák ekkor így szólt a bíróhoz:

– Mivel most már a bizalmasodnak fogadtál, elmondanád-e nekem, miféle tanokat hirdet ez az ember, hogy így tódul utána a nép.

– Nagyon sok minden van a rovásán – felelte a bíró. – Ilyenforma beszédeket tart: „Úgy kellene élni mindenkinek, aki az emberek élete és vagyon fölött rendelkezik, mint a tiszta szívűek kalifája, Ali imám élt. Étke árpakenyér és ecet legyen, s a legegyszerűbb ruhát hordja. Nem pedig nap nap után lakomákon dőzsölni, kebábbal degeszre tömni a hasat, bort vedelni, és rabokat, rabnőket tartani. Az ügyekben és ítékezésben nem részesítheti előnyben a rokonokat vagy jó barátokat, a kormányzást tanult, okos és tapasztalt emberekre kell bízni. Ha szükséges, fel kell áldoznia magát a népért, nem pedig a népet feláldozni a saját érdekeikért!“ Ilyenféle tanokat hirdet, amelyek nem egyeztethetők össze a mi életünkkel. Válogatott kínvallatásoknak vetettük őket alá, eretnekeknek, ráfiditáknak, kármátiknak bélyegezzük őket, sőt fejüket vesszük. Különben egyre csak a magukét hajtogatnák. Csak az a baj, hogy mindez annyi, mint a falra hányt borsó. Mert megátalkodottan hisznek abban, amit hirdetnek. Nagyon félek attól, hogy egyszer még útilaput kötnek a talpunkra. Még az a szerencsénk, hogy az emberek, akikért törik magukat, és falba verik a fejüket, tudatlanok és ostobák. Ez a magatehetetlen nép olyan a kezünkben, mint a viasz, így hát esküdt ellensége ezeknek az igazsághirdetőknek. Ezért nyugodtan és bőségben élhetünk, dúskálhatunk az élet minden gyönyörében. Eszünk ágában sincs a néppel törődni, ez nem a magunkfajta dolga.

Mikor Mehrák meghallotta a tiszta szívűek kalifájának a nevét, és visszaemlékezett arra, amit Hakszár mondott, megkérdezte a bírótól:

– Igaz-e, hogy Sahmárdan, a tiszta szívűek kalifája, olyan volt, mint amilyennek mondj ált?

– Igaz – felelte a bíró –, de őrizd ezt magadban, soha ne beszélj róla senkinek. Azért mondom el mindezt neked, hogy mindent tudjál, és nehogy beleessél azoknak az embereknek a csapdájába. Mert ha ezek a tanok behálózna, máris letértél az igaz útról. De tudd meg, hogy akármit is mondanak, én rájuk duplázok, mert a szófacsarást jól megtanultam. A lényeg azonban a következő.

Ha jól akarunk élni, Bu Hurejrát kell követnünk, aki Mohamed próféta egyik segítőtársa volt. Nagyon szerette a hasát, oda volt a világi gyönyörökért, és mindig engedett vágyainak. Amikor megindult a civakodás és a harc Ali, a tiszta szívűek kalifája, és Moávija között, valaki megkérdezte Bu Hurejrát: „Kivel tartasz?” Az meg így felelt: „Ha imádkozni kell, Alival, mert ő istenfélő, jámbor férfiú. Ha azonban eljön a lakoma ideje, Moávijával tartok, mert az ő asztala mindig roskadásig tele van mindenféle jóval. Ha meg harcolni kezdenek, magukra hagyom őket, felkapaszkodom egy dombra, és onnan szemlélem a küzdelmüket.”

A bíró aztán így folytatta:

– Akiket akkor összefogdostak még, azok most mind a börtönben csücsülnek. Az én parancsomra fogták őket el, mert ezeket az eretnekeket követték, akikről az imént beszéltem neked, s ők is kellemetlenné váltak számunkra. Voltak, akik hallgattak a szavamra, és elpártoltak tőlük. Ezeket szabadon engedtem, s azt tehetnek, amit akarnak. A medresze udvarára ülnek és kockáznak. Így aztán nem bántja őket semmiféle gondolat, és nincsenek kitéve az eretnekek és az istentelenek kísértéseinek. Azonkívül még a tőlük elnyert pénzből is csurran-cseppen nekünk.

Mehrák megrettent a bíró elbeszéléseitől. Sanyarú sorsára, gonosz szerencséjére gondolt, és nagyon nehéz lett a szíve. De hát mit volt mit tenni? Teljesen a bíró hatalmában volt. Kénytelen-kelletlen egy követ kellett fújni vele. Lassanként ő lett a bíró jobb keze, s osztozott a hatalmában. Nem volt olyan ügy, amelybe ne lett volna beleszólása. A szerencsétlen hovatovább annyira elkeseredett, hogy már nem sajnált senkit, és szíve kővé keményedéit. Időnként azért szívébe hasított a szegény, nyomorult emberek sorsa. Ilyenkor viasznál lágyabra lágyult a szíve, és megátkozta a mindenséget és önmagát. Az emberek élete a városban a bíró és cimborái garázdálkodásai miatt napról napra sanyarúbb lett. Eljött az idő, mikor Bálhban a szegény ember élete és sovány vagyonkája kényre-kedvre ki volt szolgáltatva a hatalmasoknak. A kormányzó, a rendőrfőnök és az őrparancsnok, a vezetők és pénzeszsákok örökké marakodtak a koncon. De amikor a nép kifosztásáról és sanyargatásáról volt szó, tüstént a legteljesebb egyetértés uralkodott közöttük. Mindegyik gazdag ember toborzott

magának egy bandát csalókból, tolvajokból és rablókból. Ezek segítségével a becsületes embereket kármátiknak, eretnekeknek nyilvánították, és veszélyeztették a lakók életét, becsületét és vagyonát. A fosztogatás és erőszakoskodás olyan méreteket öltött, hogy a becsületes emberek, a tudósok, mesteremberek és kereskedők, egyszóval mindazok, akik megvetették a hízélgést és a talpnyalást, és sehogy sem tudták elviselni a bíró bandáját, fogták magukat, elhagyták Báíhot, és átköltöztek Khórezmbe, Rejbé vagy Dejbembe. Báíh egészen elnéptelenedett. A gazembereken és csirkefogókon kívül csak a földhözragadt nincstelenek maradtak ott.

Most hagyjuk el egy ideig a szerencsétlen báíhiakat, és nézzük meg, meddig fajultak a bíró és cimborái üzelvei, és milyen véget értek.

Báíhban, az ezüstmívesek negyedében élt egy Zejtun nevű kereskedő, aki a város egyik leggazdagabb embere volt. Apja és nagyapja a maguk idejében szintén dúsgazdagok voltak. Zejtun még fiatal legény volt, amikor feleségül vette Mauludét, Mikálnak, egy tekintélyes báíhi kelmekereskedőnek a lányát. Született nekik egy fiuk meg egy lányuk. A leány olyan gyönyörű és szépséges volt, hogy elnevezték Sáhrasubnak, „Várost felkavaró“-nak. Mikor a fiú meg a lány felcseperedett, nagy csapás érte a családot. Mauludé nem tudott tovább élni Zejtunnal, és elvált tőle. Az asszony hát sorsukra hagyta őket és elment. Egy vagy két év múlva Zejtun is elhagyta őket. Azt mondta nekik, hogy Mekkába akar zarándokolni. Vagyonát és a leányt rábízta a fiúra, és útnak eredt. Telt-múlt az idő. Egyik nap Sáhrasub éppen hazatért a fürdőből. Tejmur, a rendőrfőnök, éppen akkor lovagolt át a városon, és meglátta a leányt. Egy heves szélroham lefújta Sáhrasubról a fátyolt, a rendőrfőnök megpillantotta fehér-piros orcáját és a fürdéstől nedves, szépen fésült haját. Nyomban belészeretett és utánaeredt. Megfigyelte, hol lakik, és gondosan megjegyezte a házát. Másnap reggel magához rendelte annak a negyednek az előljáróját, megadta Sáhrasub címét, és megparancsolta:

– Eredj és tudd meg, kié az a ház, és ki az apja ennek a lánynak. Enyém lesz, bármi áron. Ha férje van, elválasztom tőle. Ha lány még, úgy szépszerével vagy erőszakkal megszerzem magamnak.

Elment az előljáró, megtudakolt mindent, és jelentette:

– A lány még hajadon, apja Zejtun kereskedő éppen zarándokúton van, és a lányt a bátyja gondjaira bízta.

A következő nap reggelén a rendőrfőnök elküldte szolgáit Zejtun fiáért. Mikor a fiú megjelent, nagyon kedvesen fogadta, megkülönböztetett bánásmódban részesítette. A végén azt mondta, hogy feleségül akarja venni a húgát. Zejtun fia ekkor így felelt:

– Édesapánk Allah házát ment meglátogatni. Két-három hónap múlva itthon is lesz. Jó lenne, ó, rendőrfőnök, ha megvárnád apám visszatérését, és ezt vele beszélnéd meg. Én nem adhatom férjhez a húgomat.

– Egy napot sem várok – felelte a rendőrfőnök. – Nyíltan megmondom, ha továbbra is ebben a városban akarsz élni, és apád vagyonát is meg akarod tartani, húgodat hozzám kell adnod feleségül.

A fiú elvesztette a fejét. Tudta jól, hogy ezek az emberek mindenre képesek.

– Ha már így van – mondta –, várd meg, amíg beszélek a húgommal, és megkérdezem őt is; lássuk, mit szól hozzá.

– Ám legyen – egyezett bele kelletlenül a rendőrfőnök. – Eredj és beszélj vele, de tudd meg, hogy semmi haszna az egésznek. Két-három napon belül végleges választ kell adnod, nem fogadok el semmiféle kibúvót!

A fiú búsan hazatért, és elmondott mindent a húgának.

– Oda se neki! – felelte a lány. – Ne is törődj vele, el se menj hozzá!

Eltelt két-három nap, s Zejtun fia a rendőrfőnöknek a tájára se ment. Magához hívatta az akkor az előljárót, és megparancsolta neki:

– Eredj, és mondd meg Zejtun fiának, ne várakoztasson tovább, hanem haladéktalanul üsse nyélbe a dolgot.

Az előljáró ment, és átadta Zejtun fiának a rendőrfőnök üzenetét. A fiú így válaszolt:

– Nem dönthetek egyedül. Várjon, amíg apám megérkezik.

Mikor a rendőrfőnök meghallotta a választ, megkérdezte az előljárót:

– Van-e abban a negyedben egy hírhedt gazember?

– Van – felelte az. – Dzsáfursáhan a neve.
– Küldd tüstént ide! – parancsolta a rendőrfőnök.
– Parancsodra – felelte az előljáró, és még aznap megjelent Dzsáfur a rendőrfőnöknél.

– Zejtun kereskedő háza a te negyedben van – kezdte a rendőrfőnök. – A kereskedő, úgy tudom, zarándokútra ment. A fiát valamilyen úton-módon móresre kell tanítanod. Egy pillanatig se hagyd békén, sértegesd, tedd pokollá az életét, egyszóval ne legyen maradása, ne csak a házában, de az egész városban. Az előljáró majd a segítségedre lesz.

– Ahogy parancsolod – felelte Dzsáfur és elment.
Másnap aztán, alig mozdult ki a fiú a házból, Dzsáfur nekitámadt, és becsmérelni kezdte:

– Te elvetemült disznó! Hát garázdálkodásaidban már nem ismeresz határt? Annyira arcátlan vagy már, hogy mindenki szeme láttára zaklatod a gyerekeket és asszonyokat! Micsoda dolog az, hogy idegen lányokra és asszonyokra kacsingatsz és meresztgeted a szemed?

A fiú nem tudta, mire vélni a dolgot. De még mielőtt alaposabban megnézhetne volna, hogy miféle szerzet támadt így rá, a gazember Dzsáfur jól fültövön vágta. A szegény fiú elszédült, és lezuhant a földre. Fel akart tápászkodni, hogy kérdőre vonja támadóját, de Dzsáfur néhány rúgással ismét földre terítette. A csetepaté zajára összeszaladtak az emberek, és szép szóval, rábeszéléssel kimentették a fiút Dzsáfur kezei közül. Közrefogták a szenecsétlent és hazavitték.

– Tartsd a szád, és ne beszélj az esetről! – tanácsolták neki a szomszédok suttogva. – Ez az ember nem néz se istent, se embert. Néhány napig maradj otthon, ha meg mindenképpen ki kell menned, légy óvatos, száz szemed legyen!

Dzsáfurt meg senki sem merte kérdőre vonni, hogy: „Miért bántottad az ártatlan fiút? Hiszen szemenszedett hazugság, amit róla mondasz?” Néhányan összesúgtak, és biztosra vették, hogy Dzsáfur tette mögött mások keze van, mert ő ilyet nem tenne a saját szakállára.

Zejtun fia ezután egypár napig nem mozdult ki otthonról. Hiába lesték, figyelték őt a csirkefogók és a gazemberek, csak nem akadt

horogra. A rendőrfőnök meg várta, várta, de a lányról semmi hír, és úgy látszik, Dzsáfur sem tudott semmi eredményeset véghezvinni.

Elküldött ekkor az előjáróért, és azt mondta neki:

– Úgy veszem észre, hogy a lány fivére makacsul az utamban áll. Mi hasznom van abból, hogy megrémítették őt, és most bezárkózik saját házába! Ez még nem orvosolja a bajomat. Tömlöcbe kell vetnünk őt, s ha a lány jelentkezik, jó, ha nem, majd valami mást fogok kieszelni. Megmondom, hogy mi a teendő. Valamiképpen a rendőrségre kell hurcolni őt! Fogd ezt az ötszáz dirhemet, és add oda Dzsáfurnak! Ossa szét a cimborái között, és eszeljen ki valami célravezető dolgot!

Másnap Dzsáfur az előjáró utasítására összehívta néhány barátját, és így szólt hozzájuk:

– Holnap reggel betörünk Zejtun házába!

– Meggyűlik majd a bajunk az előjáróval! – vetették ellen néhányan.

– Egyet se féljete! – nyugtatta meg őket Dzsáfur. – Maga az előjáró áll a hátunk mögött. Hajatok szála sem fog meggörbülni.

Botokat, husángokat vettek magukhoz, és indultak Zejtun háza felé.

– Emberek! – kiabáltak útközben. – Védjétek a becsületeteket! Zejtun fia, kihasználva apja távollétét, megcsúfol titeket. Minden éjjel, estétől reggelig a házasság emberek háza körül koslat, és mocskos gondolataival beszennyez titeket!

Aztán megrohanták Zejtun házat, összetörték az ajtót, és benyomultak a házba, összeszedtek minden elmozdítható dolgot, Zejtun fiát meg ütve-rugdosva a rendőrfőnök házához hajtották.

– Negyedünk lakóinál már betelt a pohár! – jelentették a csirkefogók. – Ez az alávaló fickó egyre csak a lányok és az asszonyok sarkában jár. Verseket mond nekik, mindegyre szerelmeskedni akar.

A rendőrfőnök képmutatóan felkiáltott:

– Nocsak! De hisz én ismerem ezt a legényt! Hiszen ez Zejtun kereskedő fia. Nem lehet igaz, amit mondtok, nem is hiszem el, hacsak nem hoztok két-három tekintélyes embert, akik tanúskodnak mellettetek!

– Az egész negyed tanúsíthatja ezt! – felelte Dzsáfur. – – Még maga az előjáró is!

– No jó – szólt a rendőrfőnök –, hát csak szedjétek a lábatokat, és kerítsetek tanúkat! Ártatlan embert nem vetek a tömlőcbe!

A gazemberek elmentek, és csakhamar egy egész csapat tanúval tértek vissza. Kit megfélemlítettek, kit pedig lekenyereztek. A tanúk aztán mind hamisan vallottak.

– Akkor hát börtönbe ezzel a fickóval! – mondta a rendőrfőnök, és szolgálainak megparancsolta: – Fogjátok és vessétek a tömlőcbe!

Éjfél tájban a rendőrfőnök meglátogatta a fiút és kijelentette:

– Magadra vess, hogy kénytelen voltam ilyen eszközökhöz nyúlni! Ha még az eget is le kell hoznom a földre, megteszem, de a húgod az enyém lesz! Azt szeretném azonban, hogyha te magad hoznád el a házamba. Ha akarod, szabadon engedlek, és semmi bántódásod nem lesz. De akkor indulj szaporán, hozd a húgodat, és szent a béke!

– Nem tehetek semmit! – felelte a fiú.

– Rothadj hát akkor meg itt a tömlőcben! – ordította a rendőrfőnök. – Majd táncolunk a hulládon!

Ezzel lemondva arról, hogy a fiú megpuhul, a rendőrfőnök magához hívatta az előjáró feleségét, és elküldte a leányhoz ezzel az üzenettel:

– Ha bátyád sorsát el akarod kerülni, és nem akarod, hogy a tömlőcben rothadjon el, gyere hozzám önként. Feleségül veszek, és minden seb begyógyul.

Mikor Sáhrasub meghallotta az előjáró feleségétől a rendőrfőnök üzenetét, azt válaszolta:

– Eredj, és mondd meg a rendőrfőnöknek, hogy kár erről beszélni. Várja meg édesapám visszatértét!

Eltelt két-három nap. Egyszer csak reggel Sáhrasub ijesztő lármát, ordítózást hallott az utcáról, és látta, hogy nagy csapat naplopó, csirkefogó közeledik a házukhoz. Dzsáfur betörő vitte a szót:

– Ez a ringyó bizonyára könyörgött Allahnak, hogy bátyja börtönbe kerüljön. Így aztán zavartalanul szajhálkodhat.

Ezzel a söpredék már a háznál is volt. Zörögtek, dörömböltek – semmi válasz. Ekkor baltákat, feszítővasakat kerítettek, betörték az

ajtót és benyomultak. Tűvé tették az egész házat, minden kis zugba benéztek, de a leánynak se híre, se hamva. Kifosztották a házat, majd azzal az üreggel, hogy a leányt keresik, betörték a szomszéd házakba is. Egyszóval olyan pokoli lármát csaptak, hogy még a hetedik határba is elhallatszott.

Most hagyjuk el őket, és nézzük meg, mi történt a leánnyal. Mikor látta, hogy a csőcselék megtámadta a házat, az egyik szomszéd segítségével felkapaszkodott a tetőre. Aztán a háztetőkön keresztül eljutott a bíró házáig. Leereszkedett az udvarra, bement a bíró szobájába, és elmesélt neki mindent töviről hegyire. A bíró meg, amint meglátta őt, mérhetetlenül megörült, és azt gondolta: „Micsoda szerencse, hogy ez a gyönyörű szép lány maga jött el hozzám!” Azt mondja a lánynak:

– Kiszabadítják téged és bátyádat a rendőrfőnök karmai közül, de azzal a feltétellel, hogy a háremembe veszek, és velem leszel mindig.

– Ó, bíró – felelte Sáhrasub –, nagyon szomorú most a szívem, az életem olyan vigasztalanra fordult. Ha igazán jót akarsz nekem, hagyj egy ideig nyugodtan, szabadítsd ki a bátyám, aztán majd meglátjuk.

– Okosan szólsz! – mondta a bíró. Aztán hívatta Mehrákot, és azt mondta neki:

– Eredj Tejmurhoz, a rendőrfőnökhöz, és mondd meg neki a következőt: „Zejtun fia az én emberem. Haladéktalanul engedd szabadon!” Még azt is üzenem neki, hogy a fiú hűgát hagyja békén, és ne zaklassa ezentúl!

Ment Mehrák, és átadta a bíró üzenetét. A rendőrfőnök nyomban megértette, hogy Dzsáfur és emberei miért nem találták meg a leányt a házban. Tudta most már, hogy a leány a bíró házába menekült, és ott menedékre talált. Így válaszolt a bírónak:

– A lányra én tartok igényt! Már régóta fáradozom, hogy az enyém legyen. Legjobb lesz, ha lemondasz róla.

A bíró meg így üzent vissza:

– Neked kell lemondanod róla! Még csak egy pillantást sem vethetsz rá ezentúl!

Így huzakodtak sokáig. A bíró, amikor hajthatatlannak látta a rendőrfőnököt, vérszemet kapott, és így fenyegette meg:

– Ha továbbra is vonakodsz, megszégyenítelek az emberek előtt, és elzavarlak a tisztedből.

– Micsoda? Te zavarasz el tisztemből? – méltatlankodott a rendőrfőnök. – Talán már elfelejtetted, ki ültetett mostani helyedre, ki csinált belőled bírót? Elbánunk veled is, ahogy elődöddel elbántunk. Emlékezz csak vissza, hogyan kergettük el. Könnyen osztozhatsz a sorsában, s találunk helyetted majd mást. Nem sokba kerül nekünk, s máris lebukfencezel az uborkafáról.

– Ne fecsegy annyit – reccsent vissza a bíró. – Ha ti segítettetek is hozzá a hatalomhoz, most már szilárdan állok a lábamon. Nem mérközhetik velem senki, még maga a gaznai szultán sem! Aztán meg emlékezz csak vissza, hogy szégyenben maradtál az emberek előtt, amikor megkörnyékeztetted a bátyád feleségét. Talán nem te tetted el láb alól saját testvéredet, hogy hozzájuthass a feleségéhez? Ezernyi-ezer gaztett szárad a lelkeden. Ha csak egyet is leleplezek, és vizsgálatot indítok ellened, egy percig sem állhatsz meg előttem.

A bíró fenyegetésére a rendőrfőnök mukkanni sem mert. Kénytelen-kelletlen szabadon engedte Zejtun fiát, és a húgáról is lemondott

Mikor Zejtun fia kiszabadult a börtönből, megtudta, hogy szabadságát a bírónak köszönheti. Ment is nyomban hozzá, hogy köszönetét mondjon, és megcsókolta a kezét. A bíró azt mondta neki:

– Szabad vagy, a rendőrfőnököt félreállítottam az útból. Most neked kell irányítanod a húgodat, s feleségül kell adnod ahhoz, akit én választok ki számára.

– Adjál néhány nap haladékot – felelte a fiú –, amíg rendbe hozzuk a házat, és életünk újra visszazökken a régi kerékvágásba. Aztán majd meghányjuk-vetjük a dolgot.

– Rendben van – egyezett bele a bíró. – Szabadok vagytok, hazamehettek.

– Ó, bíró! – szólt ekkor Zejtun fia. – Megszabadítottál minket a rendőrfőnöktől, de van még egy ellenségünk, aki ott lakik a közelünkben. Egy pillanatra sem hagy békét nekünk, gyalázkodást gyalázkodással tetézik. Attól tartok, ha hazatérek, ismét zaklatni fog bennünket.

– Hogy hívják? – kérdezte a bíró.

– Dzsáfurnák – felelte Zejtun fia.

Ezzel elmesélte a bírónak sok keserves megpróbáltatásukat, hogyan ütötte-verte őt Dzsáfur, hogyan támadta meg és rabolta ki bandájával két ízben is őket még a szomszédaikat.

– Ne féljeteK semmitől – nyugtatta meg őket a bíró –, veletek küldöm Mehrákot.

Ezzel hívatta, és azt mondta neki:

– Vezesd őket haza, aztán mondd meg Dzsáfurnak, hogy ezeket itt én pártfogolom, s ha ezentúl is zaklatja őket, száz botütést veretek rá a város előjáróságán, s még ráadásul nyakörvet köttetek a nyakába, s úgy vezettetem végig városon.

Mehrák hazakísérte őket, aztán megkereste Dzsáfurt, és átadta neki a bíró üzenetét. Dzsáfur kedve egyszeriben sötétre változott. Elkecsereáetén húzta ki törét az övéből, földhöz csapta, és azt mondta:

– Cudar egy élet ez, dögöljek meg inkább! Hát élet ez, hogy egy falat kenyérért megvásárolnak, s a világ hatalmasai botnak használnak, amivel a szegény emberek fejére csapnak. Ha meg két hatalmas közül az erősebb összezőrdül a másikkal, ahelyett, hogy annak látná el a baját, a botot töri össze, vagyis engem. Hallgassátok meg, mi történt. A rendőrfőnök meg akarta szerezni magának Zejtun lányát, s bennünket bérelt föl. Lekenyerezett ötszáz dirhemmel, és kényszerített minket, hogy minden teketória nélkül törjünk be a szegény emberek hajlékába, lármázzunk, gyalázkodjunk, rémítsük meg az embereket, s vágjuk szemükbe a legképtelenebb hazugságokat. Most pedig, hogy a bíró akarja magának a lányt, ezt az ínyencfalatot, a rendőrfőnökkel szőrméntén bánik, de velünk bezzeg nem teketóriázik. A szárárral tehetetlen, elviszi hát a pokrócot. Az emberek meg elátkoznak minket.

Aztán odafordult a társaihoz, és így szólt:

– Ezekután pedig vegyük elő a jobbik eszünket, és süssük ki, hogy is éljünk ezentúl. A zsarnok erőszakoskodók kardja voltunk eddig, legyünk ezentúl a meggyötört, meghurcolt emberek pajzsa!

Dzsáfur szavai nagy hatással voltak rájuk, kirántották törüket, s indultak az öreg Hakszárhoz vezekelni.

Mehrákot egészen felkavarták Dzsáfur szavai és viselkedése. Elgondolkozott saját sorsán, élete alakulásán, és nagyon elfacsarodott a szíve.

Most pedig elhagyjuk őket, és visszatérünk a bíróhoz. Az események után néhány nap telt el. A bírónak eszébejutott Sáhrasub, és heves vágyakozás fogta el utána. Nem volt már se éjjele, se nappala. Elküldte Mehrákot Zejtun fiához, és azt üzenté neki:

– Találtam a húgodnak egy derék kérőt. Jöjjön ide hozzám, mindent elrendezek.

– Amíg édesapánk haza nem tér – felelte Zejtun fia –, nem léphet ki húgom a házból egy tapodtat sem.

A bíró elkomorodott, és megparancsolta Mehráknak:

– Eredj és mondd meg Zejtun fiának, hogy kétezer dirhemmel adósod. Ha megkérdezi, hogy: „Ugyan már hogy lennék én az adósod?“, mondd neki, hogy kölcsönkérte tőled a pénzt. Ha erre durván és faragatlanul felel, hurcold ide! Aztán keríts két tanút, és gyere vissza!

Mehrák a bíró utasítása szerint kénytelen-kelletlen elment Zejtun fiához, és követelte rajta a kétezer dirhemet. Zejtun meg csak meresztette a szemét.

– Miféle pénzről beszélsz?

– Arról, amit kölcsönkértél tőlem – felelte Mehrák.

– Nem kértem én tőled egy garast sem – bizonykodott Zejtun fia. – Hazudsz!

Mehrák meg felháborodást tettett.

– Még hogy én hazudok? Nocsak, gyerünk szaporán a bíróhoz, majd ott eldől, hogy melyikünk hazudik.

Zejtun fia végre megértette, hogy csapda ez, újabb aljas kelepce. Odament húgához, elmondott neki mindent és figyelmeztette. Aztán kénytelen-kelletlen ment Mehrákkal a bíróhoz. Mikor a bíró megjelent, és hozzáfogott a tárgyaláshoz, úgy viselkedett, hogy méltán ámulatba ejthetett volna benneteket. Mintha világéletében színét sem látta volna Mehráknak és Zejtun fiának. Legelőször a fiúhoz fordult:

– Mi szél hozott ide?

Mehrák akkor odafurakodott, és belekezdett a mondókájába:

– Ó, bíró! Ez az ember tartozik nekem kétezer dirhemmel. Elmentem ma hozzá, és követeltem rajta a pénzt, ő tagadja a dolgot, és azt állítja, hogy nem tartozik nekem egy garassal sem.

A bíró méltóságteljesen így szólt:

– No, ez nem megy ilyen egyszerűen! Az igazságszolgáltatás házában vagyunk. Ha van írásod a kölcsönről, mutasd meg!

– Írásom nincsen, de tanúim vannak – felelte Mehrák.

– A tanú hitelesebb, mint az írás – szólt a bíró. – Eredj, hozd ide őket!

Mehrák előkerített a városban két naplopót, markukba nyomott tíz dirhemet, és vitte őket a bíróhoz tanúskodni.

– Az igazság eszerint a te oldaladon van – jelentette ki a bíró. – Tömlöcbe vetem az adósod, és kicsikarjuk tőle a kétezer dirhemet, hogy ne tiporhassa lábbal a másik jogát, s elmenjen a kedve attól, hogy rablással foglalkozzon!

Zejtun fia ekkor kiabálni kezdett:

– Ez az ember hazudik, hetet-havat összehord ellenem, hamis tanúkat állít, akiket világéletemben nem láttam. Tessék kivizsgálni az ügyemet!

A bíró rá sem hederített. Börtönbe vetették, nyakára láncot kötöttek, lábát pedig kalodába zárták.

Másnap reggel azt mondja a bíró Mehráknak:

– Eredj Zejtun kereskedő házához, és mondd meg a lányának, hogy keressen fel, valami mondanivalóm van számára. Ha nem jön, megbánja.

Ment Mehrák a lányhoz, és átadta a bíró üzenetét. Sáhrasub így felelt:

– A bíró tegnapi eljárása örökre lehetetlenné tett közöttünk mindenféle megbékülést. Aztán pedig megmondtam már, amíg édesapám meg nem jön a zarándoklatból, egy tapodtat sem mozdulok ki a házból.

Majd azt mondta Mehráknak:

– A bíróra ne vesztegessünk több szót! Tehozzád lenne néhány szavam, mivel most magunkban vagyunk. Miféle foglalkozást választottál magadnak? Hatalmasok eszköze lettél, bot vagy a kezükben. Gyötröd, szorongatod a szegény embereket az urak

érdekeiért. Nem jut sohasem eszedbe, hogy minden mának van holnapja? Mit felelsz holnap, ha igazolnod kell magad?

Mehrákot megrendítették ezek a szavak. Visszaemlékezett Dzsáfurra, eszébe jutottak élete súlyos percei, mikor kapkodott fűhöz-fához segítségért. Elgondolkozott:

„Igaz is, miért lettem ilyen? Miért halmozok gaztettet gaztettre? Mivégre futkosok reggeltől napestig a jóra való emberek kárára? A bíró gondtalan, habzsoló életéért nyomorgatom a szegény embereket? Miképpen történhetett meg, hogy mindeddig nem jutottak eszembe az öreg Hakszár szavai: »Kövesd Sahmárdant!«“

Nehéz szívvel távozott Mehrák Sáhrasubtól. Mikor a bíróhoz ért, zavartan mondta el neki a lány üzenetét. A bíró felkiáltott:

– Most aztán elég legyen ebből! Meguntam már a sok küldözgetést, édesgetést! Bármilyen eszközzel ide kell csalogatnod a lányt! Ha nem érsz célt, majd parancsot adok az őrparancsnoknak, s az hajánál fogva vonszolja ide. Az őrparancsnok nagyon használható és hű emberem!

– Nyilvánvaló – felelte Mehrák –, hogy az őrparancsnok a legrátermettebb ember erre.

– No, indulj szaporán – parancsolta a bíró –, és mondd meg neki, hogy várom.

Elindult Mehrák, és ment, hogy megkeresse az őrparancsnokot. Az úton annyira fojtogatta a nyugtalanság, gyötörte a félelem, hogy elhatározta, mielőtt megkeresi az őrparancsnokot, ellátogat az öreg Hakszár odújába. Mikor az öreg meglátta Mehrákot, így szólt:

– Nicsak, te legény, régen nem láttalak. Csak bekukkantottál, megmutattad magad, aztán felém se néztél! Meséld csak el, hogyan élsz, hogy megy a sorod?

– Nincs rossz sorom, mégis cudarul érzem magam! – felelte Mehrák. – A bírónál szolgállok, de nagyon tanácstalan vagyok, és nem is merek a jövőmre gondolni!

Aztán elmesélt egyet-mást a megpróbáltatásaiból, és a bálhi törvényszék viselt dolgaiból. Hakszár a végén felkiáltott:

– Eljátszotad az életedet, értetlen voltál és vak. Hitvány embereket követtél, akiket okosnak, agyafúrtnak tartottál, pedig ostobák és tanulatlanok ők, akik csak a gyomrukig látnak. Veszélyes

úton jársz, ha letérsz róla, csak javadra szolgál. Cseréld hát fel ezt az utat az igazsággal, ne add össze magad a hatalmasokkal. Vedd elő a jobbik eszedet, és fontold meg, mitévő légy! Most pedig eredj, Allah segítségével legyen veled!

Mehrák elhagyta az öreg Hakszár odúját, és felkereste az őrparancsnok házáat.

– Hívat a bíró – mondta neki és elment.

Most pedig hallgassátok meg, mi történt az őrparancsnokkal. Megy a bíróhoz, aki megkérdezi tőle:

– Tudod-e, mi folyik a városban, mivel foglalkozik Zejtun kereskedő lánya? Minden éjjel, amikor az örök az igazak álmát alusszák, idegen férfiakat visz be a házába.

– Mi hát a teendő? – kérdezte az őrparancsnok.

– Tedd a következőt! – rendelkezett a bíró. – Ma éjfélkor két-három őr menjen a lányhoz, és vonszolják ki a házból. Akkor aztán mintha az utcán találták volna, hozzák ide!

– Hallom és engedelmeskedem! – felelte az őrparancsnok. – Még ma éjjel teljesül a kívánságod.

Éjfélkor az őrparancsnok megparancsolta hát embereinek, hogy vonszolják ki Sáhrasubot a házából, és vigyék a bíróhoz. Az örök teljesítették a parancsot. A bíró egy kis kamrába zárta a lányt, s az ajtóhoz Mehrákot állította.

Másnap reggel az őrparancsnok megjelent a bírónál, és emlékeztette a szolgálatára.

Mehrák éppen ez idő tájt nyugtatgatta Sáhrasubot, és azt mondta neki:

– Szedd össze a bátorságodat, és ne nyugtalankodj! Mindent megteszek, ami tőlem telik. A bíró egy ujjal sem fog hozzád nyúlni, még ha a fejembe is kerül. Neked azonban ezt és ezt kell tenned!

Ezzel kioktatta Sáhrasubot, és meghányta-vetette vele, hogyan láthatnák el a bíró baját.

Másnap reggel a bíró indul nagy vidáman Sáhrasubhoz. Kérdezgeti erről-arról, végén aztán így szól:

– Soha többé el nem mehetsz innen, csak a ravatalon, halotti lepelben. De megadok neked mindent, amit csak szemed-szád megkíván. Mehrák a szolgálatodra áll testestül-lelkestül.

– Nincs most szükségem semmire – felelte a lány. – Egyet kívánok csak tőled. Eressz el a fürdőbe, fürdenem kell. A fürdő után majd elmondom neked a kívánságaimat.

– Van itt a házban is fürdő – mondta a bíró. – Hamar befűttem, s odakészítetek mindent neked, amit csak akarsz, mosdótálat, fürdőkesztyűt, habkövet, szappant, borotvát és ami kell még ezenkívül.

– Jól van – hagyta rá Sáhrasub –, hiszen fürdeni akarok, és nem kimenni a házból.

A bíró parancsára a szolgák tüstént tüzet raktak, vizet melegítettek, Sáhrasub pedig ment a fürdőbe. Még bele sem ereszkedett a vízbe, mikor meglátta a bírót az ajtóban. Bejött a fürdőbe, odament a lányhoz, és nyitotta volna szóra a száját. Sáhrasub abban a szempillantásban felkapta a réztáblát, és habozás nélkül rácsapott vele a bíró kopasz fejére. Az nyomban megrepedt, a bíró meg lezuhant a földre. Akkor a lány fogta a borotvát, levágta a bíró szakállát és kiment. Felöltözött, és megkereste Mehrákot. Elmondta neki a történeteket, aztán hazament. Mehrák tette, hogy nem tud semmiről sem, sürgött-forgott, színlelte, hogy a bírót keresi. Tűvé tette a házat, és kikérdezgette a szolgákat, de senki nem tudott semmit. Ekkor Mehrák a női szobákba ment, és a nőket és gyermekeket faggatta. Azok azt mondták, hogy a bíró be sem tette oda a lábát. Ekkor már mindenki elvesztette a fejét, és riadtan futkostak a házban ide-oda. Végül egy szolgának eszébe jutott, hogy a bírót a fürdő körül látta reggel. Nosza, mennek mindnyájan a fürdőbe, hát uramisten, milyen látvány fogadja őket! A bíró ott fekszik a földön betört fejgel és leborotvált szakállal. Mindenkinek földre gyökerezett a lába. Bezárták gyorsan a fürdő ajtaját, hogy senki ne lássa ezt a szégyent. Aztán titokban elhivatták a főorvost, aki bevarrta a sebet a bíró fején, magához térítette. Átszállították a női lakosztályba, és ágyba fektették. Az ajtókat bezárták, és mindenkit elküldték azzal, hogy a bíró nagyon beteg.

Elmúlt két-három hónap. A repedés a bíró fején meggyógyult, szakála is kiserkent. Lassan magához tért, és már a bíróságra is eljárogatott. Amint teljesen felépült, és ismét kezébe tudta venni az ügyeit, magához hívatta Mehrákot, és azt mondta neki:

– Látod, hogy csúfot űzött belőlem ez a lány?

– Nem a lány a bűnös – felelte Mehrák –, hanem az, aki erőszakoskodni akart vele.

– Hol van most a lány? – kérdezte a bíró.

– Nem tudom – felelte Mehrák. – Aznap, mikor eltűntél, a szolgákkal kerestelek a házban, a bíróságon, de mintha a föld nyelt volna el. Nagyon megijedtünk, és tűvé tettük érted az egész házat. Végül a fürdőben bukkantunk rád. Siralmasan néztél ki, alig hittünk a szemünknek. A lány meg a nagy fejvesztettségben és kapkodásban kisurrant a házból, és nyoma veszett.

– Ej, Mehrák – kiáltott fel a bíró –, egészen megváltoztál. Még soha nem beszéltél velem ilyen hangon. Talán titokban összeszűrte a levelet ezzel a lánnyal?

– Semmi sem történt köztünk – felelte Mehrák –, de tudd meg, hogy akit tisztességes anya táplált, az együttérez a bajbajutottakkal. Minden ok nélkül gyötröd az embereket, be akarod mocskolni egy becsületes ember lányának a nevét, megrágalmazod, szégyenbe hozod az emberek előtt. És még azt akarod, hogy mindez suba alatt történjen, nehogy bárki is megsegítse az áldozatodat, és keresztezze útjaidat. De hiszen neked is vannak barátaid, ismerőseid, rokonaid és hozzátartozóid, feleségeid, gyermekeid. Mit szólnál ahhoz, ha valaki úgy viselkedne velük, mint ahogy te viselkedsz másokkal, azt tenné velük, amit te teszel a szegény emberekkel?

A bíró most már végképp megbizonyosodott arról, hogy Mehrák már nem a régi, egészen más ember lett belőle. De nem mutatott semmit, egy szót sem szólt az egésről, csak magában határozta el: „Hamarosan rád kerül a sor!” De Mehrák mögött már sok-sok keserű tapasztalat volt. Nem halogatta a dolgot, hanem fölkészült, hogy megelőzze a bírót. Másnap reggel összeszedte minden holmiját, házán és minden ingóságán túlادott, aztán kézen fogta anyját, és feltűnés nélkül elhagyta Bálhot. Tuszba költözött, és ott beállt Hodzsa Ázaráhs tanítványai közé. Ez egy nemes lelkű, tudós és ékesen szóló férfiú volt.

Ezzel a tetteivel Mehrák halálosan megsértette a bírót.

Törte a fejét, hogyan álljon bosszút Sáhrasubon. Elküldött az örparancsnokhoz, magához hívatta, és így szólt:

– Sáhrasub már végképp kihozta béketűréséből az ezüstművesek negyedének lakóit. Sok ismert és tekintélyes ember tanúsíthatja, hogy ez a romlott teremtés, bár már a jegyese valakinek, mégis kicsapongó életet él. Meg kell őt kövezni. Vidd el a tanúkkal együtt a város kormányzójához, és mondd meg neki az ítéletemet!

Az őrpapcsnok hamis tanúkat kerített, és ment a város kormányzójához. Az megerősítette az ítéletet, hogy Sáhrasubot meg kell kövezni. A városon kívül egy mély gödröt ástak, és kivezették a lányt. Aztán kikiáltókat menesztettek városszerte, akik kihirdették:

– Ó, emberek, Allah nevében gyertek a város szélére, és kövezzétek meg a parázna nőszemélyt!

Lett erre nagy sürgés-forgás. Az embereket összefogdosták, és erőszakkal hurcolták a város szélére. Megparancsolták nekik, hogy Sáhrasubot szidalmazzák és kövezzék meg. Egyesek félelmükben hangosan becsmérelték a leányt, egymás között azonban azt súgdosták, hogy Sáhrasub mindenben ártatlan, csak visszautasította a bíró aljas ajánlatát, és ezért bűnhődik ilyen súlyosan. Kénytelen-kelletlen köveket dobtak Sáhrasub felé, de gondosan ügyeltek, nehogy eltalálják a lányt. Így aztán, bár egyetlen kő sem érte a lányt, a bíró és cimborái azt hitték, hogy elpusztult a kőrakás alatt. Valójában semmi baja sem történt, ép és sértetlen maradt.

Este, mikor a tömeg már szétoszlott, történetesen a tiszta szívűek rendjének egy tagja, Págh Hámádani haladt el a gödör mellett, ahol Sáhrasub feküdt. Asszonyi nyögéseket és sírást hallott a gödör felől. Odament, elhányta a kőrakást, épségben kiszabadította Sáhrasubot, és magával vitte.

Másnap elterjedt a városban a hír, hogy éjfél tájban néhány ember ment a gödörhöz, kihúzták Sáhrasub holttestét és elföldelték.

Már tettünk említést a tiszta szívűek rendjéről. Elmondjuk most, kik voltak a tagjai, és mivel foglalkoztak.

Két-háromszáz évvel a próféta menekülése után Iránban sokan testvéri közösségbe gyűltek. Közös tevékenykedtek, Sahmárdan volt a példaképük, és úgy éltek, mint a dervisek. Voltak véneik, akiket „testvérek”-nek neveztek. Voltak gyülekezőhelyeik, ezeket „tiszta szívűek háza” névvel illették. A tiszta szívű testvérek segítettek a verejtékező, megalázott és kisemmizett embereken,

próbáltak enyhíteni bajaikon. Esküdt ellenségei voltak a hatalmaskodóknak, és a népnyomorítóknak. Csak az igazságosságot, a becsületességet, és a bátorságot becsülték. Megvetették a hazugságot, az üres fecsegést. A könyvekben sok szó esik a tiszta szívű testvérekről, számos történet keletkezett róluk. De most nincs időnk mindent elmondani.

A tiszta szívű Págh kikérdezgette a lányt, hogy ki ő, és miért kövezték meg. Sáhásab ekkor elmesélte megpróbáltatásait. Págh szíve őszintén megesett a lányon, kézen fogta és hazavitte. Otthon azt mondta az anyjának:

– Édesanyám, elneveztem ezt a lányt Gouhárnak, „Drágakő”-nek. Nekem húgom lesz, néked meg a lányod. Fogadd kedvesen őt a házunkban, gondoskodj róla, én meg társaimmal együtt alaposan megleckéztetem bántalmazóit, városunk minden hatalmaskodóját.

Elhagyjuk most őket a tiszta szívű Págh házában, és visszatérünk a bíróhoz. Sáhásab megkövezése után eltelt három-négy nap. Egyszer csak hallja a bíró, hogy egy bálhi karaván tért vissza Mekkába, s már csak egy napi járásra van a várostól. Megtudta azt is, hogy a lakosok tömegesen vonulnak ki a karaván fogadására. Írt ekkor egy hosszú levelet, és elküldte az emberekkel Zejtun kereskedőnek. A levélben ez volt:

„Fiad és lányod foltot ejtett a becsületeden, amelyet te hatvan évig érintetlenül megőriztél. Fiad tolvajlással hozott szegényt, lányod pedig kicsapongó életmódjával. Nem ismertek határt, az egyik rablásban és a tolvajlásban, a másik a fajtalankodásban. Végül kénytelenek voltunk a saria törvényei szerint a fiút tömlőbe vetni, a lányt pedig megkövezni. Ne nagyon bánkódjál a történeteken, mert jobb idejében megszabadulni a hitvány gyermekektől, akik szegényt hoznak a szüleikre, és sárba tapossák becsületüket.”

Mikor Zejtun elolvasta a levelet, nem hitt a szemének. Tudta, hogy gyermekei tiszták és romlatlanok. De mit tehetett volna? Megfélemlítve, tele szomorúsággal és bánattal, lehorgasztott fővel tért haza. Néhány napig járt-kelt, kilincsel, ötezer dirhemet kiadott megvesztegetésre, és végül kiszabadította a fiát a börtönből. Mikor a fiú visszanyerte szabadságát, mindent elmesélt az apjának. Az megértette, hogy nincs maradásuk Báhlban. Házát, ingóságát

pénzzé tette, és fiával együtt Buharába költözött. Mindketten azt hitték, hogy Sáhrasub valóban elpusztult.

Most pedig a tiszta szívű Páگاهal folytatjuk történetünket. Két-három hónap múlva nagy házat bérelt a Noubáhar téren, és oda vitte Sáhrasubot. Nap nap után bejárta a várost, segített a szegény embereken, mert a kisemmizettek keserű sorsa mindig együttérzésre talált a szívében. Egyre csak azon törte a fejét, miképpen szabadíthatná meg őket súlyos helyzetükből. Egyszer így szólt Sáhrasubhoz:

– A bíró és cinkosai önkénye már nem ismer határt. Készülj föl, néhány tiszta szívű testvér segítségével móresre tanítjuk ezeket a semmirekellőket, és kiűzzük őket a városból.

– De hát hogyan tudnánk néhány tiszta szívű testvér segítségével kiűzni őket a városból? – kérdezte Sáhrasub. – Ha a bíró a mecsetben imádkozik, százezer bálhi áll mögötte, és kezét-lábát csókolgatják.

– Ne higgy a látszatnak – felelte Páگاه –, mert csak kényszerből teszik. Vannak néhányan, akik csúsznak-másznak a bíró előtt. A többiek azonban csak egymástól való félelmükben tesznek így. Ezekre a tudatlan emberekre ráijesztettek. Ha megértenék, hogy mi folyik itt, tudnák, mi a dolguk. Nincs bennük meggyőződés. Az ilyen emberek erőtlenek, tehetetlenek. A közmondás is azt tartja, hogy az oroszlán egyetlen pillantása megfutamít száz meg száz sakált, s a macska egyetlen ugrása szétkerget ezer egeret.

Ezek után a tiszta szívű Páگاه kioktatta Sáhrasubot, és megadta neki a szükséges utasításokat. Majd megtudjátok a mesénkből, hogy mik voltak ezek! Aztán eltávozott. A mosók negyedében összeakadt az őrparancsnok egyik szolgájával. Összeszólalkozott vele, és fültövön vágta.

– Miért ütöttél meg? – jajgatott a szolga.

– Azért – felelte Páگاه –, mert az őrparancsnoknak szolgálsz. Kerüljön csak a szemem elé, kirázom a lelkét!

A szolga rohant az őrparancsnokhoz, és elmondta, mi történt vele. Az tüstént elküldött tíz embert. Ezek elmentek, elfogták a tiszta szívű Páگاهot, megkötözték kezét-lábát, és börtönbe vetették.

Mikor Sáhrasub megtudta, hogy Pághot megfogták, és börtönbe vetették, nekiállt és kicsinosította magát. Ahogy mondják, hétféle festéket rakott magára. Szemöldökét kihúzta, és összeérőre pingálta, száját kipirosította, orcáját kikente, felső ajka fölé anyajegyvet kerekített, szeme alját befeketítette, haját mósusszal és ámbrával behintette, s azzal útnak indult az őrparancsnokhoz. Úgy kipingálta, felcicomázta magát, hogy senkinek sem jutott volna eszébe, hogy ez a lány Sáhrasub, s különben is mindenki azt hitte, hogy Sáhrasub rég halott. Az őrparancsnok otthon üldögélt, amikor hirtelen kinyílt az ajtó, és belibbent hozzá egy lány, aki olyan csodaszép és elbűvölő volt, hogy elmondhatta a holdnak: „Nem kell többé feljönnöd, itt vagyok én!” Az őrparancsnok felpattant a helyéről, hangos istenhozott-tal köszöntötte, és nem győzött sűrögni-forogni körülötte.

– Ó, hölgy – mondta –, ki vagy, és mit kívánsz tőlem?

– Féltestvére vagyok a tiszta szívű Págh Hámádaninak, Fázl Hámádani fiának, aki a hámádani tiszta szívűek vezetője. Az én nevem Gouhár. Már három hónapja ebben a városban lakunk. A Noubáhar téren béreltünk házat. Az embereid elfogták bátyámat, és a te börtönödbe vetették. Azért jöttem, hogy megkérjelek, engedd őt szabadon!

– Kiengedem a bátyádat – felelte az őrparancsnok –, de a fizetség fejében tölts nálam egy éjszakát. Maradj nálam ma, holnap elhagyhatja a bátyád a börtönt.

Sáhrasub erre azt mondta:

– A te házad nagyon zajos. Az enyém üres, nem zavar senki sem. Legjobb lesz, ha te jössz oda.

– Nagyon jó! – lelkesedett az őrparancsnok. – Mondd meg hát, hol találom meg a házadat! Estefelé felkereslek. Útközben kiadom az utasítást a börtönőmek, s holnap kiengedi a bátyádat.

– Jól van – felelte Sáhrasub, és elmondta, hol a háza. Aztán eltávozott. De nem hazament ám, hanem a rendőrfőnökhöz. Ez is, mint az őrparancsnok, majd kiugrott a bőréből örömében, mikor meglátta Sáhrasubot. Nagyon kedvesen fogadta és megkérdezte:

– Ki vagy te, és mi szél hozott hozzám?

Sáhrasub elmondta ugyanazt, amit az őrparancsnoknak:

– Gouhár a nevem, és szeretném, ha segítenél kiszabadítani a bátyámat az őrparancsnok börtönéből.

– Örömmel! – felelte a rendőrfőnök. – Tüstént írok egy papírt, s az őrparancsnok kiereszti a bátyádat! De ennek fejében egy éjszakát velem kell töltened!

– Ha velem akarsz lenni, gyere hozzám. Az én házam alkalmasabb erre. Elmondom, hol találod meg, este aztán jöhetsz.

A rendőrfőnök mindenbe beleegyezett, Sáhrasub meg ment a város kormányzójához, onnan pedig a bíróhoz. Az őrparancsnok és a rendőrfőnök után ők is beleestek a csapdába. Sáhrasub úgy egyezett meg velük, hogy az első este jön, a második ima után, a harmadik éjjel, a negyedik pedig éjfélkor. A tiszta szívű Páгах jó előre elkészítette a szükséges holmikat, egy jókora ládát, amelybe négy ember befér, és négy olyan öltözetet, amilyen a bohócok viselnek a látványosságokon. Az egyik lila volt, a másik zöld, a harmadik sárga, a negyedik kék.

Nos hát, estefelé, a megbeszélt időben bekopogtatott az őrparancsnok Sáhrasub kapuján. A lány kinyitotta neki a kaput, és bevezette a vendégszobába. Belép az őrparancsnok, látja ám, hogy az asztal roskadozik a sokféle fogástól, van ott daralisztból készült lepény, vadsült, hálva, piláf, sokféle fűszer, nyaláncság és kálándzseri szőlőből készült bor. (A kálándzseri szőlő Herát büszkesége. Egy pohár bor ebből a szőlőből tüstént leveszi az embert a lábáról.) Mikor az őrparancsnok mindezt meglátta, széles jókedve kerekedett. Sáhrasub kérésére nyomban megírta a papírt a börtönőrnek, hogy eressze ki Páгахot a börtönből. Sáhrasub teletöltött egy aranykupát borral, és átnyújtotta az őrparancsnoknak. Az nyomban lehajtotta, de még le sem nyelte az utolsó kortyot, a lány ismét tele kupával kínálta. A harmadik kupa után az őrparancsnok eszméletlenül rogyott a földre. Sáhrasub ekkor kapta magát, levetköztette sebtiben, és ráadta a kék bohócruhát. Aztán átvonszolta a másik szobába, és belegyömöszölte a ládába. Ekkor már kopogtattak a kapun, és nevén szólongatták. Sáhrasub nyitja a kaput, hát megjött a kormányzó. Bevezette a házba, s vitte a vendégszobába. Asztalhoz ültette, és kínálgatni kezdte borral. A harmadik kupa után a város kormányzója is elterült. Sáhrasub róla is

lehúzta a ruhát, és a lila bohócruhába bújtatta. Aztán bele a ládába az őrpapucsok mellé.

Csakhamar megjelent a bíró is, aztán a rendőrfőnök. Sáhrasub ugyanúgy elbánt velük, mint az őrpapucsokkal és a kormányzóval. A bíróra a zöld, a rendőrfőnökre pedig a sárga ruhát húzta, és a ládába rakta őket. Aztán előkeresett egy nagy és erős lakatot, s lezárta a láda fedelét.

Bálh négy hatalmassága ott aludt hát súlyos álomba zuhanva a láda fenekén. Reggel felé kezdtek magukhoz térni. Első pillanatban úgy tetszett nekik, hogy otthon, az ágyukban fekszenek. De aztán kezdték kényelmetlenül érezni magukat, hiszen az ágyuk sokkal tágasabb volt. Mi történt? És kik azok, akik jobbra-balra fekszenek? Allahra, hogy lehet ennek a végére járni? Aztán lassanként a láda lakói felismerték egymást. Az ujjukat is megharapták a csodálkozástól. Semmiképpen nem tudták megérteni, hogy miképpen kerülhettek a ládába. Szerettek volna fenemód kikerülni belőle, hogy elkerüljék a nagy szégyent az emberek előtt.

Hagyjuk most ezeket a hatalmasokat a ládában, és keressük fel Sáhrasubot és a tiszta szívű Pághot.

Reggelre kelve Sáhrasub vitte tüstént az őrpapucsok levelét a börtönörnek, az meg kiengedte Pághot a börtönből. Hazatértek mind a ketten. Aztán Págh bejárta a várost, és mindenhol összegyűjtötte tiszta szívű testvéreit, Rázi Iszfándijart, Parszi Kuhzadét és a többieket. Mindnyájan útnak eredtek a Noubáharon tér felé, Págh házába. A tiszta szívű testvérek aztán kihozták a ládát a házból, és felállították a tér közepén. Mikor a bálhiak meglátták a hatalmas ládát a téren, gyülekezni kezdtek köréje. Lassan már egész nagy csődület támadt. Az emberek bémészkodtak, de nem tudták mire vélni a dolgot. Egyszer csak hallják, hogy a ládában valami mozgolódik. Aztán sustorgás, szuszogás, beszélgetés és dörömbölés hallatszott. Az emberek arra gondoltak, hogy talán dzsinnek ütöttek tanyát a ládában.

– Hozzunk fát – mondogatták egymásnak –, és égessük el a ládát, nehogy kiszabaduljanak ezek az átkozott dzsinnek, és fejetetejére állítsák a várost.

Elhatározták hát, hogy a ládát haladéktalanul eltüzelik. Hatalmas máglyát gyújtottak a Noubáharon téren, azt láttátok volna

csak!

Mikor a lángok már az égig csaptak, a város minden sarkából csak úgy özönlöttek a nők és a férfiak, az öregek és a gyerekek. Tán százezernél is többen összegyűltek, hogy megszemléljék a látványosságot. Egyszer csak kiáltások hangzottak fel a tömegben.

– Emberek, rajta, vessük a ládát a tűzre!

Mennek a ládához, megragadják. Már éppen a tűzre akarták lódítani, amikor panaszos siránkozás, könnyörgés hallatszott belőle:

– Emberek, ne dobjatok a tűzre! Nem vagyunk mi dzsinnek, hanem a bíró, az őrparancsnok, a rendőrfőnök és a kormányzó! Nem is tudjuk, hogy kerültünk ebbe a ládába.

– Hazudtok – mondták az emberek –, mert ti dzsinnek vagytok! Fel tudnak azok öltetni mindenféle alakot. Még kutya, sakál, disznó és farkas alakban is megjelenhetnek!

Ezzel felemelték a ládát, meglóbálták, hogy vetik a máglyára. Ekkor azonban előléptek a tiszta szívű testvérek, és így szóltak a tömeghez:

– Emberek, nézzük meg először, kifélék ezek, és milyen alakot öltöttek!

Felnyitották a ládát, hát kimászik belőle a bíró, a kormányzó, az őrparancsnok és a rendőrfőnök. Az elsőn zöld, a másodikon lila, a harmadikon kék, a negyediken sárga köntös volt. Mikor az emberek meglátták a város hatalmasait a különböző színű bohócruhákban, egyszeriben hahotára fakadtak, kiáltoztak, és gúnyolni kezdték őket. A tiszta szívű Págah ekkor így szólt Sáhrasubhoz:

– Látod-e, Gouhár, ezeket az embereket, akik most nyelvüket öltögetik a bíróra és a társaira, s a szemükbe nevetnek? Ugyanez a százezres tömeg kísérte áhítatos tisztelettel a mecsetbe imára a bírót, és kezét-lábát csókolgatta.

A bíró és három társa ekkor ránézett Gouhárra. Látják ám, hogy Sáhrasub áll előttük épen, egészségesen. A bíró már gyanította, hogy honnan fúj a szél. Megértette, hogy a lány keze van a dologban.

– Ó, te lány – mondta –, nemhiába hívnak téged Sáhrasubnak. Azon a napon, amikor Mehráknak megesett a szíve rajtad, és elhagyott engem, megsejtettem, hogy sok bánat fog érni, sok csapást kell elszenvednem.

Aztán odafordult az emberekhez, és így szólt:

– Emberek, eresszetek el minket! Elmegyünk a városból valamilyen csendes zugba. Hiszen nem adtunk okot arra, hogy kegyetlenkedjete velünk. Mindig eligazítottuk a kéréseiteket, és igazságosan bántunk veletek.

– Hazudsz – kiáltotta Sáhrasub –, mindannyian csak a magatok hasznát néztétek, minket pedig ott károsítottatok, ahol csak tudtatok! Úgy éltetek, mint az örültek a régi bolondokházában. Hallottatok-e arról, hogy valamikor régen a tudós orvos, Mohamed Zákárijja Razi hogyan építtette fel Rejben a kórházat? Ebben a kórházban helyezte el a betegeket, és gyógyította őket. Ezek között volt néhány örült is. Egyik nap hirtelen megjelent nála néhány embere, és azt mondják neki: „Gyere gyorsan a kórházba, mert cifra dolgok történnek ott! A bolondok pokoli lármát csaptak, és fenekestül felforgattak mindent. Először énekeltek, ugrándoztak, táncoltak, aztán megrohanták a szerencsétlen betegeket, és rájuk kiabáltak: »Keljete fel, és vigadjatok velünk! Ropjátok ti is a táncot, különben bottal, ököllel kergetünk el innen benneteket!« A szerencsétlen betegek nem tudták, mitévők legyenek. Azokkal, akiknek még annyi erejük sem volt, hogy fölkeljenek és mozogjanak, tüstént végeztek a dühöngő örültek, agyontaposták őket. Akik fel tudtak tápázkodni, kettőt-hármat forogtak, aztán eszméletlenül lezuhantak a földre. Az örültek őket is agyontaposták.“

Amint ezt Mohamed Zákárijja Razi meghallotta, hanyatt-homlok rohant tanítványaival a kórházba. Megparancsolta, hogy fogdossák össze az örülteket, láncolják meg őket, és különítsék el a többi betegtől.

Ti is így vagytok a meghurcolt, meggyötört, magára hagyatott emberek között, mint az örültek! Bőségben, kényelemben lopjátok a napot, és az emberek kínlódnak ezért, hogy gond nélkül élhessetek. Mi most azt tesszük veletek, amit Mohamed Zákárijja Razi tett a régi örültekkel.

Ezzel a négy zsarnokot végigvezették a városban a bohócruhákban, majd kivezették őket a városból, és útilapút kötöttek a talpukra.

Aztán a tiszta szívű testvérek és Sahmárdan követői közül kiválasztottak négyet, és megtették őket bírónak, kormányzónak,

őrparancsnoknak és rendőrfőnöknek.

Mindennek a híre bejárta az összes várost és országot. Lassanként azok a bálhiak is hazaszállingóztak, akik valamikor elmenekültek a városból, és idegen helyekre költöztek. Az elsők között tért haza Mehrák az édesanyjával Tuszból, és Zejtun a fiával Buharából. Mikor a rokonok viszontlátták egymást, örömük nem ismert határt.

UTÓSZÓ

V. A. Zsukovszkij, az első jelentős európai iranista, aki a perzsa folklórral foglalkozott, ezt írta 1902-ben: „A perzsa népművészet mindmáig ismeretlen és feltáratlan terület.” Ez a helyzet még napjainkban sem változott meg alapvetően. Az iráni népmese alaposabb felmérését elsősorban az nehezíti meg, hogy vajmi kevés anyag áll rendelkezésünkre. A további nehézség – és csupán ennek helyes megoldása döntheti el a vizsgálat eredményét – az iráni mese összetett jellegéből fakad, amely végső soron Perzsia változatos történelmével van összefüggésben. Éppen ezért, ha az iráni meséről akarunk beszélni, elkerülhetetlen, hogy néhány szót ejtsünk Irán történelmének néhány szakaszáról.

Az indoirániak az i. e. II. évezred elején vándoroltak be az iráni fennsíkra, ahol különböző káspi törzseket találtak. Először a médek alapítottak közülük tartós birodalmat, majd az i. e. VI. sz. közepén Farsz tartomány lakói, a „perzsák” veszik át tőlük a hatalmat, és az Achaimenidák uralma alatt létrehozzák az óperzsa birodalmat. Ekkor jött létre a zoroasztrizmus, Irán régi vallása, amelynek létrehozását egy félig mitikus vallásalapítónak, Zarathustrának (görög formájában Zoroasztérnek) tulajdonítják. A fejlődése folyamán többféle változáson átment vallás alapja éles dualizmus, amelynek lényege az, hogy állandó harc folyik a jó és a rossz, a sötétség és a fény között. A zoroasztrizmust a mohamedán hódítás előtti utolsó nagy perzsa dinasztia, a szasszanida uralkodóház (i. sz. 224–651), Perzsia hivatalos vallásává tette.

Tárgyunk szempontjából különösen fontos az, hogy a legrégebbi iráni meséknek, mondáknak és legendáknak a nyomait éppen a zoroasztrizmus szent irata, az *Aveszta* őrizte meg számunkra. Ez ugyanis arra utal, hogy már nagyon régen létezett egy erős iráni folklór, amelyet végső soron minden későbbi fejlődés alapjának kell tekintenünk.

A szasszanidák alatt többé-kevésbé zavartalanul fejlődtek a régi hagyományok. Ezek erejét – a három és fél évszázados mohamedán hódítás ellenére is – a legmeggyőzőbben Ferdouszi *Sáhnámé*-ja bizonyítja, amely a kelet-iráni folklór számos emlékét őrizte meg. A szasszanidák alatt történt az ind meseirodalom nagyarányú beáramlása Iránba. Ez az iráni folklórra gyakorolt nem

túlbecsülendő hatásán túl azért is fontos, mert az ind mesék zöme a középperzsa nyelv, a pehlevi közvetítésével kezdte meg világhódító útját. A legfontosabb meseköteteket a VI. sz.-ban, főképpen I. Khosrou Anusirván (531–578) alatt fordították le középperzsára (a *Pancsatantiá*-t *Kalila és Dimna* címen, a *Sindbád-námak*-ot, a *Balauhar* és *Budhasaf*-ot, amely aztán a görög regény, a *Baarlam és Joasafat* forrása lett stb., sth.).

A VII. sz. közepén Perzsia áldozatul esik a mohamedán hódításnak, s ez döntően befolyásolta az ország további fejlődését. Az arab uralom az élet minden területén éreztette hatását: társadalmilag ez a hatás inkább negatív volt; nyelvi téren erős lökést adott a klasszikus újperzsa nyelv kialakulásának; a vallás területén pedig azt eredményezte, hogy a perzsák zöme áttért az iszlámra. (Irán lakóinak több mint a 95%-a ma is mohamedán.)

A mohamedán hódítás előtti Perzsia kultúrája, bizonyos mértékig vallása (helyesebben vallásai), a sajátosan perzsa hagyományok azonban zavartalanul éltek és hatottak tovább az iszlám köntöse alatt, és nemcsak a népköltészetet befolyásolták döntően, hatásuk felbecsülhetetlen a legnagyobb perzsa írókra, költőkre, filozófusokra és tudósokra is. Talán elég, ha ebben a vonatkozásban csak Ferdouszi, Khajjám és Ibn Szína műveire utalunk.

A folklór területén még világosabban lemérhető a régi folytonossága. Az arab folklór hatása is tagadhatatlan, bár ez a hatás sohasem volt mély és döntő a perzsa népdalra és népmesére. Ezen túlmenően nagyon érdekes jelenség az, hogy az arab (sémi) mesetípusok nagyon ritkán keveredtek perzsa (indogermán) mesetípusokkal. Az arab–perzsa folklór kapcsolata mindig kölcsönös is volt. Közismert, hogy a legnagyobb arab mesegyűjteménynek, az *Ezeregyéjszaká*-nak magja egy eredetileg pehlevi nyelven írt mesegyűjtemény, a *Hazár afsa* („Ezer mese”). Ehhez a maghoz járult először egy bagdadi, később egy egyiptomi meseréteg.

Perzsia további történetéből még egy szakaszt kell kiemelnünk. Az abbászida kalifátus szétesése folyamán (IX–XIII. sz.) az arab birodalom többi országához hasonlóan Perzsia is többször cserélt gazdát, és a több évszázad alatt a perzsák szoros kapcsolatba kerültek a törökökkel. Ez magyarázza a perzsa folklórban fellelhető

némi török hatást is. Ezenkívül több mint valószínű, hogy pl. a magyar és orosz folklórelemek is a törökök közvetítésével jutottak a perzsákhoz.

Ha a perzsa mese jellegét röviden megvizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy a külső hatások ellenére a perzsa folklór sok mindenben megőrizte eredeti iráni jellegét. Bár ennek következetes kimutatása a konkrét esetekben sok nehézségbe ütközne, mégis a perzsa meseanyagban általában szét tudjuk választani az eredeti, indogermán mesetípusokat a kölcsönzött, sémi mesetípusoktól.

A modern mesekutatás több-kevesebb bizonyossággal kimutatta, hogy az indogermán és a sémi népek mesekincse két alapvető mesetípusban különbözik egymástól. A legtöbb indogermán népnél már a legrégebbi időkben megtalálható a tündérmese. A tündérmesék szerkezetileg jól tagoltak, az epizódok általában szimmetrikusan és egymásnak alárendelten helyezkednek el. A sémi népeknél az alaptípus az epizódokban gazdag novellamese, amely formájában, tartalmában a tündérmesével ellentétes jegyeket mutat fel. A novellamese szerkezete általában laza, a részek mellérendelten helyezkednek el, s tartalmilag közvetlenebbül nyúl a valósághoz, mint a tündérmese.

A népek érintkezése természetesen elősegítette a mesetípusok vándorlását és keveredését. Az araboknál (de talán az egész világ meseirodalmában) a legjobb példa erre az *Ezeregyéjszaka*. Noha a perzsa meséknél hasonló a helyzet, a sémi elemek az arab világgal való hosszú érintkezés ellenére sem tudták kiszorítani az igazi, mélyen gyökerező iráni elemeket. Ezzel függ össze az is, hogy a perzsa meseirodalomban a novellamesék kimutathatóan sokkal későbbiek a tündér- és az állatmeséknél.

Tartalmukban és szemléletükben a perzsa mesék, ha lehet, még világosabban megőrizték a régi hagyományokat, mint formájukban. Az „iszlámizálódás” csak egészen felületes. „Az oroszánvadász” számára alkalmilag felhasználja a mohamedán vallás egy-egy elemét, „A rókasejk” ravasz rókája még a Koránból is idéz, de mindennek mellékes, mondhatnánk szándékosan jelentéktelen voltát maguk a mesék is kihangsúlyozzák. („A bálhi törvényszék”-ben az ortodox mohamedán vallást a mese már egyenesen támadja.) Az ősx perzsa néphit különösen a

tündérmesékben jut kifejezésre (ahol is a legkiemelkedőbb szerepet már az *Avesztá*-ban is szereplő dévek és perik játsszák).

Az óiráni és közép-iráni mondái hagyomány legcsodálatosabb feldolgozása Ferdouszi *Sáhnámé*-ja. Ez a nagyszabású epikus költemény is bizonyítja, hogy folklór és irodalom állandó egymásrahatása keleten talán még nagyobb volt, mint nyugaton. Egy-egy témának, motívumnak gyakran több szemből álló láncolatát kell feltételeznünk, amíg végül számunkra időben legközelebb eső formájában egy népmesében vagy egy irodalmi műben előttünk áll. A perzsa meséknél gyakran nehéz megvonni a határvonalat a mesék irodalmi feldolgozása és népi hagyományozása között. Egy-egy népmese sokszor egy korábbi, népszerű irodalmi feldolgozáson alapul. Ugyanakkor azonban az irodalmi feldolgozás egy még régebbi népi változatra nyúlik vissza, amely a téma új, népi feldolgozása idején még feledésbe merült. Figyelemre méltó jelenség az, hogy az írók, költők szívesebben nyúltak sémi mesetípusokhoz (s ezáltal az indogermán mesetípusok érintetlenebbül maradtak fenn). Különösen kedvelték a népmesét – főképpen indiai példára – a nagy perzsa misztikus költők tanításaik közérthetőbbé tételére. Közöttük a legkiemelkedőbb és a legnagyobb hatású Dzselál ed-din Rumi (1207–1273). Nagy, didaktikus műve a *Mesznevi-je a m'anavi* („A dolgok lényegét bemutató tanköltemény”), a középkori perzsa népmese valóságos kincsesbányája. Érdeemes őt megemlítenünk azért is, mert a maga sajátos misztikus mondanivalójának megfelelően nagyon szép költői formában feldolgozta „Az elvarázsolt vár”-at. Ez a tény egyúttal utal a mese kialakulásának időpontjára is, mivel egészen bizonyos, hogy Rumi merített a népmeséből, bár az sincs kizárva, hogy a *Mesznevi* egyes részeinek rendkívüli népszerűsége miatt az irodalmi feldolgozás is hatott bizonyos mértékig a népmese végleges kialakulására.

Különösen élénk kapcsolat állt fenn az irodalmi mesék és a népmesék között. Hogy csak egy példát említsünk, a híres Kalila va Dimna számos irodalmi feldolgozásába (legfontosabbak a XI. sz.-ban keletkezett *Marzubán-náme* és a XV. sz.-i *Anvár-e Szohejli*) rendkívül sok népmeséi elem került. Ugyanakkor ezek az irodalmi

feldolgozások termékenyítőleg hatottak nemcsak a kelet, hanem a nyugat meseirodalmára is.

Az irodalmi és a népmese keveredésénél figyelembe kell venni a mesemondók (gessze-gu) működését is, akik Perzsiában nem is olyan régen még fontos szerepet játszottak, de ma már kihalóban vannak. Már a XVI. sz. elejéről van híradásunk a nyilvános mesemondó szerepléséről. Negyven-ötven évvel ezelőtt a mesemondást még mesterség gyanánt űzték, ma azonban (és ez nyilván a fokozatos kapitalizálódás következménye) szerepük egyre jobban csökken. A mesélők zömében szegény emberek voltak, általában írni-olvasni sem tudtak. A műveltebbek azonban gyakran jártasak voltak a meseirodalomban. Így magyarázható többek között az, hogy kifejezetten népi, szóbelileg hagyományozott mesékbe az irodalmi történetekből, mesékből is bekerültek részletek, motívumok. Ezt a keveredést nem kis mértékben az is elősegítette, hogy néhány klasszikus író, költő (Ferdouszi, Nezámi, Sza'adi, Háfiz stb.) rendkívül népszerű Iránban, s műveiket gyakran nyilvánosan adják elő.

Az irániak nagyon szeretik a mesét. Nem is olyan régen egy-egy kávéházban csak egy-egy jó mesemondó kedvéért jártak az emberek. Az irániak minden nevezetesebb alkalmat felhasználnak mesemondásra. A különféle ünnepeken a mesemondókat még a zenészeknél is nagyobb tiszteletben részesítik.

Ennek ellenére Iránban tudományosan az érdeklődés a folklór iránt nagyon későn, csak az 1930-as évek elején ébredt fel. 1936-ban jelent meg Iránban az első népmesekötet Kuhi Kermáni gyűjtésében. A folklór iránti érdeklődés felébresztésében jelentős szerepet játszott Szádeq Hedájat, a legnagyobb modern perzsa író. Az iráni mesekincs megmentésében és kiadásában azonban a legnagyobb munkát a múlt évben elhunyt Fazlollah Mohtadi Szobhi végezte, aki 1945-től majdnem minden évben kiadott egy-egy mesekötetet. Mi néhány mesén kívül (amelyet a nagy dán iranista, Arthur Christensen gyűjtéséből vettünk át) kizárólag Szobhi anyagából válogattunk.

SIMON RÓBERT

JEGYZETEK

A fordítás perzsa eredetiből készült a következő művek felhasználásával:

1. Fázlollah Mohtádi Szobhi: ÁFSZANEHA-Je KOHAN (Régi mesék). I. kötet (4. kiadás, Teherán, 1957). II. kötet (3. kiadás, Teherán, 1955). (Rövidítés: ÁK.)

2. Fázlollah Mohtádi Szobhi: DIVAN-E BÁLKH (A bálhi törvényszék.) (2. kiadás, Teherán, 1955.) (Rövidítés: DB.)

3. Fázlollah Mohtádi Szobhi: DEZS-E HOSROBA (Az elvarázsolt vár) (2. kiadás, Teherán, 1957.) (Rövidítés: DH.)

4. Arthur Christensen: CONTES PERSANS EN LANGUE POPULAIRE (Köbenhavn, 1918.) (Rövidítés: CP.)

Hol volt egyszer, hol nem volt. ÁK. I. 9. o. Jeki búd, jeki nábud, Szádeq Hedaját, a nagy perzsa író és folklórlista szerint régi perzsa népdallal van dolgunk.

A bolha a kemencében. ÁK. I. 69-72. o. Kik be-tánnur.

A lókasejk. ÁK. I. 135-141. o. Sáikh-e rubah. Legalább tíz változata között még verses is akad.

A csengettyűs lábú becske. ÁK. 17-23. o. Boz-e zángulepa. A legrégebb perzsa mesék közé tartozik, változatainak se szeri, se száma.

Az oroszánvadász. ÁK. I. 116-122. o. Sir-sekár. A mese bizonyos változtatásokkal megtalálható a híres arab mesegyűjteményben, a Kálilá vá Dimnában, amely középperzsa közvetítéssel a Pancsatantra fordítása.

A róka és a kakas. ÁK. II. 28-29. o. Rubah o khoiusz. A mese megtalálható már egy XI. században keletkezett mesegyűjteményben, a Márzubannamében is.

Mese a gyapottokocskáról. ÁK. I. 85-90. o. Guze.

A véiszomjas farkas és az ármányos róka. ÁK. II. 115-127. o. Gorg-e khunkhar o rubah-e áfszunkar.

A varjú és a róka. ÁK. II. 32-38. o. Kolag o rubah.

A makacs varjú. ÁK. I. 75-83. o. Kolag-e ládzsbaz.

Szolejmán gyűrűje. ÁK. II. 54-68. o. Mohr-e Szolejmán.

Az elvarázsolt vár. DH. Dezs-e hosroba. A nagyon régi mese befejezés nélkül megtalálható a legnagyobb perzsa misztikus költő,

Dzselaleddin Rumi (1207-73) nagy didaktikus költeményében, a Mesznevi-je Ma' anaviban.

A makacs ember. ÁK. II. 40-51. o. Ládzsbaż.

A megkergültek. ÁK. II. 91-109. o. Divanegan.

Az ostoba anyós és ostoba menyje. ÁK. II. 110-112. o. Arasz o
madar-e souhár-e khol.

Tolvajok kútja. CP. 42-44. o.

A paraszt és a bárom tolvaj. CP. 19-21. o

A három tanító. CP. 50-53. o. – *Mivel a gyerekek nem verték össze a tenyerüket...* A perzsa iskolákban az a szokás, hogyha valamelyik gyerek eltüsszenti magát, a többiek összeverik a tenyerüket, és azt mondják: *Khoda biamorzád* (Isten bocsásson meg neked), vagy *Szálamát basád!* (Egészségedre!).

A kereskedő fogadalma. CP. 24-25. o

A kutya végrendelete. CP. 35-26. o. A motívum Európában is ismert már a XIII. századtól. L. Rutebeuf: C'est li Testament de l'Ane.

A bálhi törvénytörő. DB. Divan-e Bákh. – *Leborotvált szakállal...* Ebben az időben a leborotvált szakáll szégyenszámba ment.

A SZÖVEGBEN ELŐFORDULÓ PERZSA SZAVAK, NEVEK ÉS KIFEJEZÉSEK MAGYARÁZATA

abjar – az öntözésnél felhasználandó víz felügyelője.

ahund – muzulmán papi személy. Az egyházi jellegű perzsa iskolák tanítóit is így hívták.

Ali – Mohamed unokatestvére, egyszersmind a próféta leányának, Fátimának a férje. Ő volt a negyedik kalifa (656–661). Akik kizárólag az ő utódai örökösödési jogait ismerik el, azokat hívjuk síitáknak. A perzsák túlnyomó része síita, s Alit vallásos tiszteletben részesítik.

ásráfi – iráni aranypénz.

ázan – a müezzín imára hívása a minaretről

Behtárisztan – Baktria, ókori iráni állam, Közép-Azsia délnyugati részében.

Bu Hurejra – a próféta „társai” közé tartozott. A próféta cselekedeteinek (*szunna*) és kijelentéseinek (*hadisz*) egyik fő hagyományozója.

csavus – a zarándokkaraván vezetője.

dév – rossz szellem, démon

fárszáh – (az európai nyelvekben mint paraszanga) perzsa hosszúságmérték, 6–7 km.

fátiha – a *Korán* első szúrájának (fejezetének) a neve. A mohamedánok „miatyánk”-ja.

gaurme – olajban vagy szalonna zsírjában kisütött húsdarabok. Rendszerint télire teszik el

gaznai szukán – a gaznai Mahmud szultánról van szó (999-1030), aki szakadatlanul háborúskodott, és óriási birodalmat hozott létre

hálva – édesség

hárvar – Tulajdonképpen annyi súly, amennyit egy számár elbír. Különböző hárvarokat használnak, legismertebb a tebrizi: 300 kg.

henna – sárgapiros festék.

kádhoda – falusi bíró.

Kaf – mitikus hegylánc, amely a mohamedán elképzelések szerint körülveszi a földet.

kebáb – nyárson sült hús.

korszi – takaróval fedett, négysarkú alacsony asztalka, amely alá parazsasztalat helyeznek. Ezt körülülik, és a lábukat melegítik.

mán – perzsa súlymérték. Többféle mánt használnak. A két leggyakoribb a tebrizi (a,94 kg), és a sahi (5,88 kg).

Mani – egy pesszimiztikus, misztikus vallási rendszernek a megalapítója (217–276). Propagandisztikus célokra rendkívüli módon kifejlesztették a kalligráfiát és kézírataik illusztrálását. A hagyomány szerint maga Mani is csodálatos kalligráfus és festő volt.

medresze – mohamedán vallási iskola.

miszkál – súlymérték, kb. 5 gr.

molla – mohamedán pap.

peri – jó tündér, mindkét nemből.

Qul: huva-lláh (ahad) – „Mondd: ő az isten egyedül!” Idézet a Korán 112-es szúrájából, a mohamedán Credó-ból.

ráfidita és kármáti – szélsőségesen baloldali siita szekták. A két nevet később általában az eretnekek megjelölésére használták.

Sahmárdan – a mesében Ali egyik neve. (Szó szerint: „a férfiak királya“.)

saria törvényei – a mohamedán vallási jog. Hatásköre a világi ügyekre is kiterjed.

Szent hely – Mekka.

Szimorg – mesebeli óriásmadár, amely a mondái hagyomány szerint az Elburz hegyén fészkel. A mesében a Kaf hegyén van a fészke.

szir – régi súlymérték: 74,24 gr.

Szolejmán – Salamon király.

tumán – iráni pénzegység, 10 riállal egyenlő. Más iráni pénzegységek: 100 dinár = 1 riál, 1/20 riál = 1 sahi, 4 sahi = 1 ábbaszi.

Turán – A mondái hagyományban Irán ősi ellenségeinek az országa. Általában a Szir-Darjától északra helyezik.